

Llibertat d'~~expressió~~ i dret d'accés a la ~~informació~~

Mecanismes i
estàndards
internacionals

Llibertat d'expressió i dret d'accés a la informació. Mecanismes i estàndards internacionals

L'actual context de regressió de drets civils i polítics i de criminalització de la protesta suposa una greu restricció als espais i la capacitat d'acció de la societat civil.

Aquest guia es presenta com una eina a l'abast d'entitats, activistes, professionals jurídics i de la comunicació per a reforçar les capacitats d'anàlisi, d'incidència i d'exigibilitat del dret a la llibertat d'expressió i dret d'accés a la informació.

Autor: Karlos Castilla

Traducció (del castellà): Oumayma Bouamar

Edició: Setembre 2019

Institut de Drets Humans de Catalunya
Av. Meridiana 32, entr. 2a. Esc B
08018 Barcelona
www.idhc.org

Imatge i disseny: nadiasanmartin.com

Maquetació: nataliaborrell.com

Aquesta obra està sota una llicència de Creative Commons Reconeixement-NoComercial 4.0 Internacional. Es pot copiar, distribuir, comunicar públicament, traduir i modificar, sempre que sigui per a fins no comercials i es reconegui la seva autoria.

Índex

Introducció 08

Sistema Universal de Drets Humans (SUDH)

1

12

- Tractat base 13
- Caracterització de la llibertat d'expressió en el SUDH 15
- Caracterització del dret d'accés a la informació en el SUDH 18
- Límits i restriccions admissibles a la llibertat d'expressió en el SUDH 18
- Expressions no protegides en el marc del SUDH 20
- Principals obligacions de l'Estat per garantir la llibertat d'expressió en el SUDH 20
- Llibertat d'expressió i mitjans de comunicació 23
- Òrgans i mecanismes responsables de vigilar el compliment i el respecte de la llibertat d'expressió en el SUDH 24
- Requisits i procediments per a denunciar violacions a la llibertat d'expressió i d'opinió en el SUDH 25
- Durada del procediment de casos de violació del dret a la llibertat d'expressió (accés a la informació) i d'opinió davant dels òrgans del SUDH des de la presentació de la petició fins la seva resolució final 29
- Principals casos del Comitè de Drets Humans de Nacions Unides sobre la llibertat d'expressió i d'accés a la informació 30
- Altres mecanismes rellevants per a la llibertat d'expressió en el marc de l'Organització de les Nacions Unides 34

Sistema Europeu de Drets Humans (SEDH)

2

36

- Tractat base 37
- Caracterització de la llibertat d'expressió en el SEDH 38
- Caracterització del dret d'accés a la informació en el SEDH 40

Índex

— Límits i restriccions admissibles a la llibertat d'expressió en el SEDH	41
— Expressions no protegides en el SEDH	45
— Principals obligacions de l'Estat per garantir la llibertat d'expressió en el SEDH	46
— Llibertat d'expressió i mitjans de comunicació	47
— Òrgan responsable de vigilar el compliment i el seu respecte de la llibertat d'expressió en el SEDH	48
— Requisits i procediments per a denunciar violacions de la llibertat d'expressió i d'opinió en el SEDH	49
— Durada del procediment de casos de violació del dret a la llibertat d'expressió (accés a la informació) i d'opinió davant dels òrgans del SEDH des de la presentació de la petició fins a la seva resolució final	51
— Jurisprudència rellevant del Tribunal i de la Comissió Europea de Drets Humans sobre llibertat d'expressió	52
— Altres mecanismes rellevants per a la protecció de la llibertat d'expressió a Europa	58

Sistema Interamericà de Drets Humans (SIDH)

3

62

— Tractat base	63
— Caracterització de la llibertat d'expressió en el SIDH	65
— Caracterització del dret d'accés a la informació en el SIDH	66
— Límits i restriccions admissibles a la llibertat d'expressió en el SIDH	67
— Expressions no protegides en el SIDH	70
— Principals obligacions de l'Estat per garantir la llibertat d'expressió en el SIDH	71
— Llibertat d'expressió i mitjans de comunicació	73
— Òrgans responsables de vigilar el compliment i el respecte de la llibertat d'expressió en el SIDH	75
— Requisits i procediments per denunciar violacions de la llibertat d'expressió i d'opinió en el SIDH	75

Índex

— Durada del procediment de casos de violació del dret a la llibertat d'expressió (accés a la informació) i d'opinió davant els òrgans del SIDH des de la presentació de la petició fins la seva resolució final	78
— Jurisprudència rellevant de la Cort i de la Comissió Interamericana de Drets Humans sobre llibertat d'expressió i d'accés a la informació	79
— Altres mecanismes rellevants per a la protecció de la llibertat d'expressió en el SIDH	82

Sistema Africà de Drets Humans i dels Pobles (SADHP)

4

85

— Tractat base	86
— Caracterització de la llibertat d'expressió en el SADHP	87
— Caracterització del dret d'accés a la informació en el SADHP	88
— Límits i restriccions admissibles a la llibertat d'expressió en el SADHP	88
— Expressions no protegides	91
— Principals obligacions de l'Estat per garantir la llibertat d'expressió en el SADHP	91
— Llibertat d'expressió i mitjans de comunicació	93
— Òrgans responsables de vigilar el compliment i el respecte de la llibertat d'expressió en el SADHP	93
— Requisits i procediments per denunciar violacions de la llibertat d'expressió i accés a la informació en el SADHP	94
— Durada del procediment de casos de violació del dret a la llibertat d'expressió (accés a la informació) i d'opinió davant els òrgans del SADHP des de la presentació de la petició fins la seva resolució final	98
— Jurisprudència rellevant de la Cort i de la Comissió Africana de Drets Humans i dels Pobles sobre llibertat d'expressió	99
— Altres mecanismes rellevants per la protecció de la llibertat d'expressió en el SADHP	100

Conclusions generals

104

Introducció

Dret. Llibertat. Expressió. Aquestes tres paraules o termes per si mateixos tenen significats molt diversos i se'ls pot omplir dels més amplis continguts per intentar definir-los amb un propòsit específic. Per tant, establir amb tota precisió o de manera unívoca un significat a cadascun d'ells no és sempre una tasca senzilla.

Ara bé, quan aquests termes es troben junts en frases com: "tothom té dret a la llibertat d'expressió", fan evident que s'està davant del reconeixement d'un dret humà de molta transcendència i amplitud, no només per l'ampli contingut d'origen dels termes que integren la frase, sinó també, per una banda, perquè s'està fent front a un dret que reconeix i ha de garantir una llibertat per a la per-

sona i, per l'altra, perquè les formes en què ens podem expressar els éssers humans són tan variades i diverses com ho són les societats mateixes.

D'aquí sorgeixen preguntes que, tot i semblar simples, no tenen respostes que necessàriament ho siguin. Entre elles poden trobar-se: Llibertat enfront de què o de qui? Llibertat fins a on? Tot tipus d'expressions hi són incloses? Què significa expressar-se en societat? Llibertat d'expressar-se per a què, per a tot i davant de tot? A tot el món, a totes les regions ens expressem igual? Llibertat inclou qualsevol expressió per qualsevol mitjà sense límits?

Algunes d'aquestes preguntes inicials han anat obtenint resposta amb el pas dels anys justament amb el reconeixement que s'ha fet d'aquest dret en diferents normes jurídiques nacionals i especialment en instruments i tractats de drets humans. En alguns casos, s'ha vinculat l'expressió amb l'opinió, el pensament, la informació o les idees. En d'altres, s'ha precisat que implica la

possibilitat de buscar, rebre i difondre informació i idees. En els casos més recents, se la vincula directament amb el dret d'accés a la informació, que en gran mesura va sorgir de les formulacions i interpretacions inicials del que implicava la llibertat d'expressió. No obstant això, com es pot observar, no existeix una definició o interpretació única, malgrat l'existència d'un conjunt de mínims que orienten i coincideixen en totes les definicions que s'han anat construint del dret a la llibertat d'expressió.

Malgrat els avenços i intents de precisió en les normes jurídiques, la realitat avança en moltes ocasions a una velocitat que necessàriament porta a qüestionar si, per exemple "buscar", "rebre" i "difondre" tenen el mateix significat avui que fa 50 anys, atès que els mitjans i les formes a través de les quals es poden expressar les idees, els pensaments i la informació evolucionen de manera vertiginosa. Tanmateix, la realitat també ens mostra que, malgrat semblar ser un dret àmpliament

Llibertat davant a què o en front a qui? Llibertat fins a on? Llibertat inclou qualsevols expressió per qualsevol mitja sense límits?

reconegut, l'abast i els límits que se l'hi imposen en molts casos no van en el sentit de progressió que propugnen els drets humans, sinó més bé de regressió. Tot això en conjunt, planteja la necessitat de seguir pensant i reflexionant quin és i quin ha de ser l'abast que ha de tenir la llibertat d'expressió, però també, la de conèixer quins són els seus elements configuradors mínims i davant de qui es pot exigir el seu respecte i la seva garantia.

Llibertat d'expressió que tots i totes desitgem poder exercir pràcticament sense límits, però que no sempre estem disposats a acceptar que en gaudeixi de manera idèntica algú altre, o que en ocasions no és fàcil entendre que el no expressar allò que es pensa o opina pot ser també una forma d'exercir aquest dret. Llibertat d'expressió que, amb el pas dels anys, com hem vist abans, s'ha anat ampliant en alguns àmbits i es busca reduir en d'altres, que al esdevenir el "vehicle" natural per a l'exercici d'altres drets o el mitjà pel qual exigir el compliment de molts altres, es pot tornar incòmode en determinades circumstàncies en les quals es busca la uniformitat i la unanimitat en el pensar, sentir, opinar i actuar.

Llibertat d'expressió que tots i totes desitgem poder exercir pràcticament sense límits

Un dret que requereix límits clars per no esdevenir el mitjà de crida a la violència, l'odi o la discriminació i que, per tant, requereix d'un exercici amb responsabilitat i obertura, tant per entendre que aquells cridats a violentar i discriminar no estan coberts per la llibertat d'expressió, com per a entendre, tolerar i rebre expressions o informació que no ens agrada, ens pertorba o ens molesta, però que és conseqüència lògica del fet que hi hagi expressions en un marc de llibertat en una societat diversa, plural i democràtica. Dret-llibertat que esdevé necessari que sempre s'exerceixi per a que, fins i tot en escenaris complexos, es puguí generar diàleg i tots i totes puguem expressar, si així ho desitgem, les nostres idees, pensaments, opinions i més, en totes les formes i per tots els mitjans que siguin possibles sense discriminació de cap tipus.

Llibertat d'expressió que per bé que sigui nucli central de la tasca periodística i dels mitjans de comunicació, no és exclusiva d'aquests i, pel contrari, ha de buscar esdevenir cada vegada més diversa sense que s'estableixin monopolis o canals exclusius d'intercanvi d'informació i d'idees, però a la vegada, sense desprotegir ni buscar la desaparició d'aquells àmbits professionals que històricament han sumat a l'evolució de la llibertat d'expressió. Com es pot observar, la llibertat d'expressió té molts aspectes en els quals és necessari profunditzar, d'altres en què és necessari continuar reflexionant-hi i alguns més en els quals s'haurien de rescatar aquelles bases que van fer sorgir l'essència i el valor de la llibertat d'expressió en totes les societats que busquin ser democràtiques, diverses i plurals.

Davant d'aquesta realitat, des de l'*Institut de Drets Humans de Catalunya* hem buscat establir de manera simple i senzilla la forma en què, per una banda, està reconeguda la llibertat d'expressió a cada un dels sistemes regionals de drets humans existents (Africà, Americà i Europeu) i a l'anomenat sistema universal que deriva de Nacions Unides i, per l'altra, quin és el contingut i el desenvolupament

pament que se li ha atorgat a la llibertat d'expressió a cada sistema amb la finalitat d'identificar les característiques comunes, però també, els aspectes en els quals un sistema ha avançat de manera més ampla que els altres.

No duem a terme l'anàlisi dels sistemes de manera conjunta perquè és evident que, ni la forma en la qual s'ha reconegut el dret, ni els principals problemes o situacions a les que s'ha fet front a cada regió del món que té un sistema de protecció de drets humans estructurat són els mateixos. Per la qual cosa, contràriament a allò que sovint es fa en altres exercicis d'anàlisi de la llibertat d'expressió, en aquesta *guia* busquem establir de manera senzilla i clara quines són les notes característiques de cada sistema, què ha aportat cada sistema als debats generals de la llibertat d'expressió i, al final, la forma en la qual es poden complementar i han d'impulsar-se mútuament per mantenir-se en evolució i avançar progressivament a atènyer la llibertat d'expressió.

Amb aquest propòsit, en aquesta *guia* s'analitza respecte a cada sistema internacional de protecció de drets humans existent, en primer lloc, quina és la norma base en la qual es reconeix la llibertat d'expressió, així com totes aquelles normes que com a part de cada sistema també fan algun reconeixement d'aquest dret, destacant quins Estats estan i no estan obligats actualment davant del contingut d'aquestes normes.

En segon lloc, s'estableix quina és la caracterització de la llibertat d'expressió, del dret d'accés a la informació, de les expressions que no es troben protegides, així com dels límits o restriccions que es poden establir a la llibertat d'expressió, les obligacions que els Estats han de complir a cada sistema i les principals notes que a cada sistema se li han concedit a la relació entre la llibertat d'expressió i els mitjans de comunicació. Per dur a terme aquesta tasca, es parteix del contingut de les normes abans referides que reconeixen el dret. També de les interpretacions que els respectius òrgans autoritzats a cada tractat han fet per si mateixos, com aportacions pròpies de cada sistema. S'ha intentat deixar fora, per no repetir, les interpretacions d'altres òrgans aliens a cada sistema que s'analitza i que han estat adoptades prèviament, amb la finalitat de precisar les aportacions i la caracterització que cada sistema ha fet de la llibertat d'expressió.

En tercer lloc, es descriuen quins són els principals òrgans i mecanismes que existeixen a cada sistema per buscar la protecció del dret a la llibertat d'expressió, així com els requisits per presentar una denúncia davant d'aquests òrgans i la duració que han tingut els procediments seguits davant d'ells, amb la finalitat d'aportar, tant els requisits que s'han de satisfer per buscar la protecció internacional de la llibertat d'expressió, com la realitat de la duració i els resultats que s'obtenen en acudir a aquestes instàncies internacionals.

Finalment, s'ofereix un llistat dels principals informes, resolucions i/o jurisprudència que han emès els principals òrgans de vigilància de cada sistema internacional relatius a la llibertat d'expressió i d'accés a la informació, des dels seus primers antecedents, fins als més recents al moment en què conclou aquesta *guia*, al juny de 2019. Però també es fa menció d'altres mecanismes que més

Què és el que cada sistema ha aportat als debats generals de la llibertat d'expressió?

enllà de les denúncies individuals existeixen a cada sistema o regió, que poden resultar útils per a la promoció, la difusió o per donar a conèixer situacions en les quals la llibertat d'expressió està essent afectada en un país o regió. En tots els casos es respecta el llenguatge utilitzat per òrgans i mecanismes per mantenir la literalitat dels textos analitzats. No obstant, hem mirat d'utilitzar un llenguatge inclusiu en els continguts que no són cites textuais o traduccions oficials.

Amb aquest contingut, l'objectiu final d'aquesta *guia* és el de facilitar l'apropament, l'estudi i l'anàlisi de la llibertat d'expressió a qualsevol persona que tingui interès a conèixer a partir dels aspectes tècnics més rellevants de cada sistema l'abast d'aquest dret que, com s'ha assenyalat abans, és important i essencial a totes les societats, no només en àmbits de participació política o per a l'exercici del periodisme, sinó en tots els àmbits i per a totes les persones sense discriminació.

Sistema Universal de Drets Humans (SUDH)

1

Tractat base

A l'àmbit de l'Organització de les Nacions Unides, la llibertat d'expressió està reconeguda de manera ampla a dos instruments amb diferent natura i força jurídica.

Declaració Universal dels Drets Humans (DUDH)

Proclamada per l'Assemblea General de les Nacions Unides el 10 de desembre de 1948

Article 19. Tota persona té dret a la llibertat d'opinió i d'expressió; aquest dret inclou el de no ser molestat a causa de les seves opinions i el de cercar, rebre i difondre les informacions i les idees per qualsevol mitjà i sense límit de fronteres.

Pacte Internacional de Drets Civils i Polítics (PIDCP)

Adoptat el 16 de desembre de 1966. En vigor des del 23 de març de 1976

Article 19.

1. Tothom té dret a mantenir opinions sense ingerències.
2. Tothom té dret a la llibertat d'expressió; aquest dret inclou la llibertat de buscar, rebre i difondre informacions i idees de tot tipus, sense consideracions de fronteres, tant si és de forma oral o escrita o de forma impresa o artística, o qualsevol altre el procediment triat.
3. L'exercici del dret previst en el paràgraf 2 d'aquest article comporta deures i responsabilitats especials. Per tant, pot quedar subjecte a certes restriccions, però aquestes han d'estar fixades expressament per la llei i ser necessàries:
  - a) Per al respecte dels drets o de la reputació d'altri;
  - b) Per a la protecció de la seguretat nacional, l'ordre públic o la salut i la moral públiques.

Article 20.

1. Tota la propaganda a favor de la guerra ha de ser prohibida per la llei.
2. Totes les apologies d'odi nacional, racial o religiós que incitin a la discriminació o a l'hostilitat o a la violència han de ser prohibides per la llei.

Estats que no han firmat el PIDCP al juny de 2019

Antigua i Barbuda	Kiribati	Saint Christopher i Nevis
Arabia Saudita	Malàisia	República de Xina
Bhutan	Micronàsia	Singapur
Brunei	Myanmar	Tonga
Emirats Àrabs Units	Niue	Tuvalu
Illes Cook	Oman	Vaticà
Illes Salomó	Sudan del Sud	

Estats que no han ratificat el PIDCP al juny de 2019

Xina	Nauru
Comoro	Palau
Cuba	Saint Lucia

Estats que van fer reserves als articles 19 i/o 20 del PIDCP

Austràlia	Islàndia	Nova Zelanda
Àustria	Irlanda	Suïssa
Bèlgica	Luxemburg	Tailàndia
Dinamarca	Malta	Regne Unit
Finlàndia	Mònaco	Estats Units
França	Països Baixos	

A més de la declaració i el tractat referits, el dret civil a la llibertat d'expressió també està reconegut expressament a la *Convenció Internacional sobre l'Eliminació de totes les Formes de Discriminació Racial* (article 5, d, viii)¹; a la *Convenció sobre els Drets de l'Infant* (article

¹ Article 5. De conformitat amb les obligacions fonamentals estipulades a l'article 2 d'aquesta Convenció, els Estats part es comprometen a prohibir i eliminar la discriminació racial en totes les seves formes, i a garantir el dret de tota persona a la igualtat davant la llei, sense cap distinció de raça, color o origen nacional o ètnic, particularment en el gaudi dels drets següents:

d) Altres drets civils, en particular:

viii) El dret a la llibertat d'opinió i d'expressió.

13)²; a la *Convenció Internacional sobre la Protecció dels Drets de tots els Treballadors Migrants i dels seus familiars* (article 13)³; i a la *Convenció sobre els Drets de les Persones amb Discapacitat* (article 21)⁴.

Caracterització de la llibertat d'expressió en el SUDH

- És un dret reconegut a tota persona o individu, sense discriminació de cap tipus.
- La llibertat d'opinió i la llibertat d'expressió són:
  - Condicions indispensables per al ple desenvolupament de la persona.
  - Fonamentals per tota la societat i constitueixen la pedra angular de totes les societats lliures i democràtiques⁵.
  - La base per al ple gaudi d'una àmplia gamma d'altres drets humans⁶.

2 Article 13.

1. L'infant té el dret a la llibertat d'expressió; aquest dret inclou el dret a cercar, rebre, i difondre informació i idees de tota mena, sense consideració de fronteres, sigui oralment, per escrit, o impreses en forma d'art o per qualsevol altre mitjà triat per l'infant.
2. L'exercici d'aquest dret pot estar subjecte a algunes restriccions, que seran només les que prevegi la llei i que siguin necessàries:
  - a) Per respecte als drets o a la reputació d'altri; o
  - b) Per a la protecció de la seguretat nacional, de l'ordre públic o de la salut o la moral públiques.

3 Article 13.

1. El dret d'opinió dels treballadors migratoris i els seus familiars no ha de ser objecte de cap ingerència.
2. Els treballadors migratoris i els seus familiars tenen dret a la llibertat d'expressió; aquest dret comprèn la llibertat de demanar, rebre i difondre informació i idees de tota índole, sense limitacions de fronteres, ja sigui oralment, per escrit o en forma impresa o artística, o per qualsevol altre mitjà que elegeixin.
3. L'exercici del dret previst en el paràgraf 2 d'aquest article conté obligacions i responsabilitats especials. Per tant, pot ser sotmès a certes restriccions, amb la condició que hagin estat establertes per llei i siguin necessàries per a:
  - a) Respectar els drets o el bon nom aliens;
  - b) Protegir la seguretat nacional dels estats, l'ordre públic o la salut o la moral públiques;
  - c) Prevenir tota propaganda a favor de la guerra;
  - d) Prevenir tota apologia de l'odi nacional, racial o religiós que constitueixi incitació a la discriminació, l'hostilitat o la violència.

4 Article 21. Els Estats part han d'adoptar totes les mesures pertinents perquè les persones amb discapacitat puguin exercir el dret a la llibertat d'expressió i opinió, inclosa la llibertat de recaptar, rebre i facilitar informació i idees en igualtat de condicions amb les altres i mitjançant qualsevol forma de comunicació que triïn d'acord amb la definició de l'article 2 d'aquesta convenció, com ara:

- a) Facilitar a les persones amb discapacitat informació adreçada al públic en general, de manera oportuna i sense cost addicional, en formats accessibles i amb les tecnologies adequades als diferents tipus de discapacitat;
- b) Acceptar i facilitar la utilització de la llengua de signes, el Braille, les maneres, els mitjans i els formats augmentatius i alternatius de comunicació i totes les altres maneres, mitjans i formats de comunicació accessibles que triïn les persones amb discapacitat en les seves relacions oficials;
- c) Encoratjar les entitats privades que prestin serveis al públic en general, fins i tot mitjançant Internet, a proporcionar informació i serveis en formats que les persones amb discapacitat puguin utilitzar i als quals tinguin accés;
- d) Encoratjar els mitjans de comunicació, inclosos els que subministren informació mitjançant Internet, a fer que els seus serveis siguin accessibles a les persones amb discapacitat;
- e) Reconèixer i promoure la utilització de llengües de signes.

5 Observació General No. 34 del Comitè de Drets Humans, paràgraf 2.

6 *Ibidem*, paràgraf 4.

- El dret comprèn:
  - La llibertat de buscar informacions i idees de tota índole.
  - La llibertat de rebre informacions i idees de tota índole.
  - La llibertat de difondre informacions i idees de tota índole.
  - El dret de no ser molestat a causa de les seves opinions.
  - El dret d'investigar informacions i opinions.
  - El dret de difondre informacions i opinions.
  - El dret a canviar d'opinió en el moment i pel motiu que la persona triï lliurement⁷.
  - La llibertat de no expressar les opinions pròpies⁸.

- El dret **no** comprèn:
  - La propaganda en favor de la guerra.
  - L'apologia de l'odi nacional, racial o religiós que constitueixi incitació a la discriminació, l'hostilitat o la violència.

- El dret protegeix totes les formes d'opinió, per exemple:
  - Polítiques o pensament polític.
  - Científiques.
  - Culturals.
  - Artístiques.
  - Històriques.
  - Morals.
  - Religioses o pensament religiós.
  - Periodístiques.
  - Educatives o d'ensenyament.
  - Comentaris sobre els assumptes propis.
  - Comentaris sobre assumptes públics.
  - Campanyes porta a porta.
  - Discussió sobre drets humans.
  - Publicitat comercial.
  - Expressions que puguin considerar-se profundament ofensives.

- Les expressions es poden dur a terme:
  - Oralment.
  - Per escrit.
  - En forma impresa.
  - De forma artística o amb objectes artístics.

---

⁷ *Ibidem*, paràgraf 9.

⁸ *Ibidem*, paràgraf 10.

- Per llengües de senyals o de signes, Braille, mitjans i formats augmentatius i alternatius de comunicació i tota la resta de maneres, mitjans i formats de comunicació accessibles que trïin les persones amb discapacitat.
  - A través d'imatges.
  - Mitjançant internet.
  - Mitjançant qualsevol procediment.
  - Mitjançant qualsevol mitjà d'expressió.
  - Mitjançant qualsevol forma de comunicació, per exemple:
    - Libres.
    - Diaris.
    - Fulletts.
    - Cartells.
    - Pancartes.
    - Peces de roba.
    - Allegats judicials.
    - Audiovisuals.
    - Mitjans electrònics.
    - Internet.
    - Etc.
- L'exercici del dret inclou deures i responsabilitats especials.
  - El dret es pot exercir sense limitació o consideració de fronteres.
  - Drets continguts al PIDCP que contenen garanties de llibertat d'expressió:
    - Dret a la privacitat i a la seva protecció per la llei (article 17).
    - Llibertat de pensament, consciència i religió (article 18).
    - Dret a participar durant el curs d'assumptes públics, al vot i a ser escollit i accedir al servei públic (article 25).
    - Dret de les minories religioses, ètniques o lingüístiques a gaudir de la seva cultura, practicar la seva religió i fer servir la seva llengua (article 27).
  - Altres característiques rellevants:
    - La llibertat d'expressió és una condició necessària per a l'assoliment dels principis de transparència i rendició de comptes.
    - És essencial l'existència de mitjans de premsa i altres mitjans de comunicació lliures i exempts de censura i de traves.
    - És indispensable la lliure comunicació d'informació i idees sobre les qüestions públiques i polítiques entre els ciutadans, els candidats i els representants triats.
    - En el debat públic sobre figures polítiques i de les institucions públiques a l'efecte del PIDCP és summament important que l'expressió pugui tenir lloc sense inhibicions.
    - El PIDCP no autoritza les prohibicions penals de l'expressió d'opinions errònies o interpretacions incorrectes d'esdeveniments passats.

Caracterització del dret d'accés a la informació en el SUDH

El dret d'accés a la informació ha derivat de la llibertat d'expressió i s'ha configurat com un dret independent que en el sistema universal de drets humans té com a caracterització mínima la següent:

- És un dret per accedir a la informació en poder dels organismes públics:
  - Poders de l'Estat (executiu, legislatiu i judicial).
  - Autoritats públiques o de govern, independentment del seu nivell (nacional, regional o local).
  - Entitats que exerceixen funcions públiques (entitats semiestatals o privades).
- Aquesta informació comprèn els registres dels quals disposi l'organisme públic, independentment de la forma en què estigui emmagatzemada la informació, la seva font i la data de producció.
- El dret comprèn:
  - El dret dels mitjans de comunicació a tenir accés a la informació sobre els assumptes públics.
  - El dret del públic en general a que els mitjans de comunicació li proporcionin els resultats de la seva activitat.
  - El dret de verificar si hi ha dades personals emmagatzemades en arxius automàtics de dades, d'obtenir informació intel·ligible sobre quines són aquestes dades i amb quina finalitat s'han emmagatzemat i, en aquest cas, que es rectifiquin aquestes dades.
  - El dret a consultar la història clínica personal.

Límits i restriccions admissibles a la llibertat d'expressió en el SUDH

La llibertat d'expressió és un dret que admet certes restriccions, que en tot cas han de:

- Estar expressament fixades per la llei.
- Ser necessàries.
- Ser proporcionals per a:
  - Assegurar el respecte dels drets humans o la reputació de la resta (a títol individual o com integrants d'una comunitat).
  - La protecció de la seguretat nacional, l'ordre públic o la salut o la moral públiques.
  - Prevenir tota propaganda en favor de la guerra.
  - Prevenir tota apologia de l'odi nacional, racial o religiós que constitueixi incitació a la discriminació, la hostilitat o la violència.

En tots els casos en què l'Estat restringeix la llibertat d'expressió, és necessari justificar les prohibicions i posar les seves disposicions en estricta conformitat amb l'article 19⁹.

No obstant això i les anàlisis concretes i de cas per cas que s'han de fer per a determinar si una restricció és admissible o no, existeixen certes restriccions a la llibertat d'expressió que es presumeixen com no vàlides. De manera exemplificativa podrien assenyalar-se les següents:

- Les que es duen a terme per motius que no siguin els especificats anteriorment, encara que aquests motius justifiquessin restriccions d'altres drets protegits pel PIDCP.
- Si estan consagrades en el dret tradicional, religió o d'altres normes consuetudinàries anàlogues.
- Les imposades amb la finalitat de protegir la moral que es basi en principis que derivin exclusivament d'una sola tradició social, filosòfica i/o religiosa.
- Aquelles que siguin excessivament àmplies.
- Aquelles que impliquin sancions o prohibicions a un mitjà de difusió, lloc o sistema, a un propietari d'un mitjà o a un periodista pel sol fet de criticar al govern o al sistema sociopolític¹⁰.
- Les prohibicions genèriques del funcionament de certs llocs i sistemes¹¹.
- Els règims estatals generals per restringir el registre de periodistes o la concessió de llicències¹².
- La prohibició de les demostracions de falta de respecte per una religió o un altre sistema de creences, incloses les lleis sobre la blasfèmia¹³.
- Les lleis que penalitzen l'expressió d'opinions sobre fets històrics¹⁴.
- La denegació del permís de publicació de diaris i d'altres mitjans impresos. En cap cas no es podria prohibir una publicació determinada, excepte quan un contingut específic, que no es pugui separar de la publicació, pugui prohibir-se legítimament¹⁵.
- No es pot fer valer el paràgraf 3 de l'article 19 com a justificació per silenciar a persones defensores de la democràcia pluripartidista, els principis democràtics i els drets humans¹⁶.

En aquest ordre d'idees, és important tenir present que mai serà necessari suspendre la vigència de la llibertat d'opinió durant un estat d'excepció¹⁷.

⁹ *Ibidem*, paràgraf 52.

¹⁰ *Ibidem*, paràgraf 42.

¹¹ *Ibidem*, paràgraf 43.

¹² *Ibidem*, paràgraf 44.

¹³ *Ibidem*, paràgraf 48.

¹⁴ *Ibidem*, paràgraf 49.

¹⁵ *Ibidem*, paràgraf 39.

¹⁶ *Ibidem*, paràgraf 23.

¹⁷ *Ibidem*, paràgraf 5.

Expressions no protegides en el marc del SUDH

A l'àmbit del sistema universal de drets humans s'ha establert un llistat de conductes prohibides o no compreses com opinions i/o expressions protegides pel dret a la llibertat d'expressió. Aquestes són:

- La propaganda en favor de la guerra.
- L'apologia de l'odi nacional que constitueixi incitació a la discriminació, l'hostilitat o la violència.
- L'apologia de l'odi racial que constitueixi incitació a la discriminació, l'hostilitat o la violència.
- L'apologia de l'odi religiós que constitueixi incitació a la discriminació, l'hostilitat o la violència.

Principals obligacions de l'Estat per garantir la llibertat d'expressió en el SUDH

Com s'ha vist abans, en més d'un tractat internacional es reconeix la llibertat d'expressió i, per tant, de cadascun d'ells deriven obligacions que els Estats han de complir. No obstant això, pel contingut i característiques dels articles 19 i 20 del PIDCP, les obligacions que deriven d'aquestes normes són les que serveixen de referència i punt de partida per a l'enteniment i la interpretació de les altres normes. Així, com a obligacions mínimes que els Estats han de complir en el marc d'aquest sistema, es poden identificar les següents:

- L'obligació de respectar les llibertats d'opinió i expressió és vinculant en el seu conjunt per a tots i cadascun dels poders de l'Estat (executiu, legislatiu i judicial) i altres autoritats públiques o de govern, a qualsevol nivell (nacional, regional o local), així com per a entitats semiestatals¹⁸.
- Cerciorar-se que les persones estiguin protegides dels actes de particulars o d'entitats privades que obstin el gaudi de les llibertats d'opinió i d'expressió en la mesura en què aquests drets del PIDCP siguin susceptibles d'aplicació entre particulars o entitats privades¹⁹.
- Assegurar que en la seva legislació interna es facin efectius els drets conferits a l'article 19 del PIDCP a tots els individus que es trobin en el seu territori i estiguin subjectes a la seva jurisdicció.
- Esforçar-se en promoure mitjans de comunicació independents i diversificats a l'efecte de la protecció dels drets dels usuaris dels mitjans de comunicació, entre ells els membres de les minories ètniques i lingüístiques²⁰.
- Tenir en compte la mesura en què l'evolució de les tecnologies de la informació i la comunicació, com Internet i els sistemes de difusió electrònica de la informació en tecnologia mòbil han canviat substancialment les pràctiques de la comunicació a tot el món²¹.

¹⁸ *Ibidem*, paràgraf 6.

¹⁹ *Ídem*.

²⁰ *Ibidem*, paràgraf 14.

²¹ *Ibidem*, paràgraf 15.

- Prendre totes les mesures necessàries per fomentar la independència d'aquests nous mitjans i assegurar l'accés als mateixos dels particulars²².
- Garantir que els serveis públics de radiodifusió funcionin amb independència²³.
- Garantir la independència i la llibertat editorial dels serveis públics de radiodifusió, i proporcionar-los finançament d'una manera que no menyscabi la seva independència²⁴.
- Procedir activament a la incorporació al domini públic de la informació del govern que sigui d'interès públic²⁵.
- Fer tot el possible per a garantir un accés fàcil, ràpid, efectiu i pràctic a la informació d'interès públic²⁶.
- Posar en aplicació els procediments necessaris per a tenir accés a la informació, per exemple, lleis sobre la llibertat d'informació. Els procediments haurien de disposar que les sol·licituds d'informació es tramitin amb puntualitat i conforme a normes clares que siguin compatibles amb el PIDCP²⁷.
- Exposar les raons de qualsevol denegació de l'accés a la informació i establir dispositius per als recursos contra les denegacions de l'accés a la informació i per a les sol·licituds que s'hagin deixat sense resposta²⁸.
- Adoptar mesures eficaces de protecció contra els atacs destinats a fer callar a aquells que exerceixin el seu dret a la llibertat d'expressió. No es pot fer valer el paràgraf 3 de l'article 19 com a justificació per a silenciar a les persones encarregades de la democràcia pluripartidista, els principis democràtics i els drets humans²⁹.
- Establir lleis que proporcionin suficients orientacions a les persones encarregades de la seva execució perquè puguin distingir quines expressions poden restringir-se correctament i quines no.
- Demostrar de forma concreta i individualitzada la naturalesa precisa de l'amenaça i la necessitat i la proporcionalitat de la mesura concreta que s'hagi adoptat com a raó legítima per a restringir la llibertat d'expressió, en particular establint una connexió directa i immediata entre l'expressió i l'amenaça³⁰.

---

22 *Ídem.*

23 *Ibidem*, paràgraf 16.

24 *Ídem.*

25 *Ibidem*, paràgraf 19.

26 *Ídem.*

27 *Ídem.*

28 *Ídem.*

29 *Ibidem*, paràgraf 23.

30 *Ibidem*, paràgraf 35.

- No prohibir la crítica de les institucions, com l'exèrcit o l'administració, ni aprovar lleis que estableixin penes més severes segons qui sigui la persona criticada amb figures jurídiques com el desacatament, la falta de respecte per l'autoritat, la falta de respecte per les banderes i els símbols, la difamació del Cap d'Estat i la protecció de l'honor dels funcionaris públics³¹.
- Tenir sistemes de regulació (marcs legislatius i administratius) dels mitjans de comunicació que tinguin en compte les diferències entre els mitjans impresos i la radiodifusió i televisió, així com Internet, i també les seves convergències³².
- No han d'imposar règims de llicència i drets onerosos als mitjans de la radiodifusió i la televisió, incloses les emissores comunitàries i comercials. Els criteris per a l'aplicació d'aquests règims o el cobrament d'aquestes llicències han de ser raonables i objectius, clars, transparents i no discriminatoris, i complir per tots els altres conceptes el que es disposa en el PIDCP³³.
- Establir un òrgan independent i públic encarregat de les llicències d'emissió de ràdio i televisió, facultat per a examinar les sol·licituds i atorgar les llicències³⁴.
- No exercir un control monopolístic sobre els mitjans de comunicació, sinó promoure'n la seva pluralitat. Per tant, els Estats part haurien d'adoptar mesures adequades, en forma compatible amb el PIDCP, per a impedir un excessiu predomini o concentració dels mitjans de comunicació per grups mediàtics sota control privat, en situacions monopolístiques que poden menyscar la diversitat de fonts i opinions³⁵.
- Establir definicions clares dels delictes d'"incitació al terrorisme" i d'"activitat extremista", així com dels d'"elogiar", "exaltar" o "justificar" el terrorisme, perquè no donin lloc a una ingerència innecessària o desproporcionada en la llibertat d'expressió³⁶.
- Assegurar que les lleis sobre difamació siguin redactades amb cura per a assegurar-se que compleixin el que es disposa en el paràgraf 3 de l'article 19 i no serveixin en la pràctica per a atemptar contra la llibertat d'expressió. Totes les lleis d'aquesta índole, i en particular les lleis penals relatives a la difamació, haurien d'incloure mitjans de defensa com la prova de la veritat i no aplicar-se a les formes d'expressió que, per la seva natura, no estiguin subjectes a verificació³⁷.
- Els Estats part haurien de considerar la possibilitat de despenalitzar la difamació i, en tot cas, la normativa penal només hauria d'aplicar-se en els casos més greus, i la pena de presó no és mai adequada. No és permisible que un Estat part acusi a algú pel delicte de difamació, però no el

³¹ *Ibidem*, paràgraf 38.

³² *Ibidem*, paràgraf 39.

³³ *Ídem*.

³⁴ *Ídem*.

³⁵ *Ibidem*, paràgraf 39.

³⁶ *Ibidem*, paràgraf 46.

³⁷ *Ibidem*, paràgraf 47.

sotmeti després a judici en forma expedita; aquesta pràctica té un efecte dissuasiu que pot restringir indegudament l'exercici de la llibertat d'expressió³⁸.

- Els Estats part només estan obligats a promulgar prohibicions legals respecte a les formes concretes d'expressió que indica l'article 20. En tots els casos en què l'Estat restringeix la llibertat d'expressió, és necessari justificar les prohibicions i posar les seves disposicions en estricta conformitat amb l'article 19³⁹.

Aquestes obligacions no són un llistat exhaustiu, sinó simplement algunes que deriven expressament del PIDCP o que han estat especialment reiterades o destacades en les interpretacions que el Comitè de Drets Humans (CDH) fa d'aquest Pacte.

Llibertat d'expressió i mitjans de comunicació

L'exercici de la llibertat d'expressió i el dret d'accés a la informació, com abans s'ha establert, és un dret de tota persona. No obstant això, és innegable que els mitjans de comunicació tenen una funció especial en l'exercici d'aquest dret i, per aquesta raó, en molts aspectes els mitjans en si i les persones que donen vida a aquests mitjans han de comptar amb una protecció reforçada d'aquest dret que, en el cas del sistema de Nacions Unides, parteix de les següents bases mínimes:

- Els mitjans de premsa i altres mitjans de comunicació han de ser lliures i estar exempts de censura i de traves en qualsevol societat per a assegurar la llibertat d'opinió, d'expressió i altres drets humans⁴⁰.
- Els mitjans de premsa i altres mitjans de comunicació han de ser lliures i capaços de comentar qüestions públiques sense censura ni limitacions i d'informar-ne a l'opinió pública⁴¹.
- Els mitjans de comunicació han de proporcionar resultats de la seva activitat al públic⁴².
- Els mitjans de comunicació han de ser independents i diversificats⁴³.

Altres característiques especials respecte els mitjans de comunicació ja han estat establertes abans com a part de la caracterització de la llibertat d'expressió, de les obligacions que té l'Estat i de les restriccions admissibles a la llibertat d'expressió de manera genèrica, degut a que no es tracta d'un dret o garantia només per a aquests, sinó per a tota la societat, per a tothom.

---

38 *Ídem*.

39 *Ibidem*, paràgraf 52.

40 *Ibidem*, paràgraf 13.

41 *Ibidem*, paràgraf 52.

42 *Ibidem*, paràgraf 52.

43 *Ibidem*, paràgraf 14.

Òrgans i mecanismes responsables de vigilar el compliment i el respecte de la llibertat d'expressió en el SUDH

Els Estats part, per mitjà dels seus diversos òrgans i autoritats, són els principals obligats a complir amb el contingut del PIDCP⁴⁴. Si l'Estat ha acceptat la competència de l'òrgan de vigilància, d'acord amb el Protocol Facultatiu del PIDCP, en cas que incompleixi amb les seves obligacions establertes en els articles 19 i 20, aquesta situació es pot denunciar davant del:

Comitè de Drets Humans (CDH). Sessiona a Ginebra, Suïssa

Aquest Comitè és l'òrgan d'experts independents que supervisa l'aplicació del PIDCP pels seus Estats part. Rep informes d'aquests Estats, així com peticions i comunicacions en què es denuncia, entre altres, una violació a la llibertat d'expressió. Per la seva naturalesa, és l'òrgan de Nacions Unides amb facultats jurídiques més sòlides i àmplies en temes de llibertat d'expressió.

No obstant això, en estar reconeguda la llibertat d'expressió en altres tractats especialitzats, com s'ha establert abans (1.1), també es poden denunciar violacions específiques a aquest dret, si l'Estat respectiu ha reconegut la competència en cada cas i d'acord amb cada tractat, davant de:

- Comitè per a l'Eliminació de la Discriminació Racial.
- Comitè dels Drets de l'Infant.
- Comitè de Drets dels Treballadors Migratoris i les seves famílies.
- Comitè dels Drets de les persones amb Discapacitat.

De manera auxiliar o complementària, tot i que amb menor força jurídica en les seves intervencions, els casos de violacions de la llibertat d'expressió es poden també fer avinents a la:

Relatoria Especial sobre la promoció i protecció del dret a la llibertat d'opinió i d'expressió⁴⁵

La Relatoria Especial és el mecanisme o procediment especial que, per una banda, dona assistència tècnica i assessoria als Estats i, per l'altra, recapta informació, rep denúncies i formula recomanacions en casos o situacions relacionades amb violacions del dret a la llibertat d'opinió i d'expressió, la discriminació, les amenaces o l'ús de la violència, la fustigació, la persecució o la intimidació contra persones que mirin d'exercir o promoure l'exercici del dret a la llibertat d'opinió i d'expressió.

⁴⁴ Adoptat i obert a la firma, ratificació i adhesió per l'Assemblea General en la seva resolució 2200 A (XXI), de 16 de desembre de 1996. Entrada en vigor: 23 de març de 1976, de conformitat amb l'article 9.

⁴⁵ Creada per la Comissió de Drets Humans per resolució 1993/45 de 5 de març de 1993.

Requisits i procediments per a denunciar violacions de la llibertat d'expressió i d'opinió en el SUDH

Per la seva importància i utilitat, a continuació es destacaran els procediments disponibles tant davant del Comitè de Drets Humans, com davant de la Relatoria Especial per a la llibertat d'expressió de Nacions Unides per a fer-li arribar denúncies de casos d'afectació de la llibertat d'expressió. Sense perdre de vista, una vegada més, que el primer és el que, per la seva naturalesa, té major força jurídica, encara que el segon, malgrat la seva menor força jurídica, és el que pot conèixer casos i situacions de més països.

A. Comitè de Drets Humans

Aquest Comitè té un procediment específic per a rebre denúncies i informació per casos i situacions en els quals s'allegui una violació de la llibertat d'expressió i opinió:

Denúncies de particulars

El Primer Protocol Facultatiu del PIDCP atorga al Comitè competència per a examinar les denúncies dels particulars en relació amb suposades violacions del Pacte comeses pels Estats part. Tot individu que allegui una violació de qualsevol dels seus drets enumerats en el Pacte i que hagi esgotat tots els recursos interns disponibles podrà sotmetre a la consideració del Comitè una comunicació escrita, si l'Estat ha ratificat el Protocol Facultatiu i complint amb els següents requisits:

- Presentar-la per escrit, de preferència a ordinador (o màquina d'escriure). Limitar la comunicació a un màxim de 30 pàgines (sense incloure els annexos). Es pot presentar en qualsevol dels sis idiomes oficials de les Nacions Unides (àrab, xinès, espanyol, francès, anglès o rus).
- La comunicació ha de ser presentada per o en nom de persones que consideren ser víctimes d'una afectació a la llibertat d'expressió i opinió (article 19 i/o 20 PIDCP), per part d'un Estat que hagi ratificat el Protocol Facultatiu del PIDCP.
- Identificar a l'Estat responsable i incloure-hi el nom complet de totes les institucions referides en la seva comunicació (forces de seguretat, organismes governamentals o uns altres), i no únicament les formes abreujades. S'insisteix en la importància de verificar que aquest Estat hagi ratificat el PIDCP i acceptat la competència del Comitè per a examinar queixes individuals, de conformitat amb l'article 1 del Protocol Facultatiu del Pacte.
- La comunicació no ha de ser anònima: la identitat de la víctima i de l'autor de la comunicació i les seves dades de contacte són necessàries perquè l'Estat part pugui respondre a les al·legacions i perquè el Comitè pugui estar en contacte al llarg del procés. No obstant això, la víctima o víctimes i/o l'autor pot sol·licitar, sense perjudici del criteri del Comitè, que es mantingui la confidencialitat de la seva identitat en la decisió final del Comitè.

- Si l'autor presenta una comunicació en nom d'altres persones, ha de comptar amb el consentiment escrit d'aquestes persones, o ha de justificar que té un interès legítim per a presentar la sol·licitud i que la persona o persones concernides no estiguin en condicions per a donar el seu consentiment (no hi ha cap requisit pel que fa al format en el qual s'hagi de presentar aquesta justificació).
- S'han d'haver esgotat tots els recursos de la jurisdicció interna, o s'ha de demostrar que els recursos en l'àmbit nacional es prolongaran més enllà del que és raonable, o que són ineficaces o inaccessibles (els simples dubtes de l'autor en relació amb l'eficàcia i accessibilitat dels recursos nacionals no són suficients).
- La mateixa qüestió no ha d'haver estat tractada en una altra instància internacional d'examen o d'arranjament de la mateixa naturalesa (p. ex. mecanismes regionals de drets humans com la Comissió Interamericana de Drets Humans, el Tribunal Europeu dels Drets Humans, la Comissió Africana de Drets Humans i dels Pobles o la Cort Africana de Drets Humans i dels Pobles).
- Descriure els fets del cas, identificant almenys els elements que es detallen per a cada cas en l'apartat següent (Relatoria).

B. Relatoria Especial sobre la promoció i protecció del dret a la llibertat d'opinió i d'expressió

Davant de la Relatoria es poden desenvolupar els següents procediments:

Crides urgents

Per a casos individuals relacionats amb la promoció i protecció del dret a la llibertat d'expressió, transmet al govern interessat la informació rebuda i li demana observacions i comentaris.

Cartes de denúncia

Per a comunicar informació sobre violacions presumptament ja comeses i/o dels casos relacionats amb tendències generals, inclòs el marc jurídic i les seves aplicacions pel que fa al dret a la llibertat d'opinió i d'expressió.

La presumpta violació ha de descriure's detalladament, motiu pel qual ha d'especificar-se almenys la següent informació:

■ Denúncia referent a una persona o persones

- Data, lloc i circumstàncies del cas.
- Nom, edat, sexe, origen ètnic (de ser pertinent), ofici.
- Opinions, afiliacions, participació actual o passada en grups o activitats polítiques, socials, ètniques o laborals.
- Informació sobre altres activitats específiques relacionades amb la presumpta violació.

■ Denúncia referent a un mitjà d'informació

- Data, lloc i circumstàncies del cas.
- Tipus de mitjà del que es tracti que dona tirada (p. ex. diaris, radio independent) i freqüència de publicació o d'emissió, actuacions públiques, etc.
- Orientació política del mitjà (de ser procedent).

■ Informació referent als presumptes perpetradors

- Nom, condició dins l'Estat (p. ex. militars, policies) i motius pels que se'ls considera responsables.
- Per als perpetradors que no pertanyin a l'Estat, descripció de la seva relació amb aquest (p. ex. cooperació amb les forces de seguretat de l'Estat o suport d'aquestes).
- Si procedís, explicar si l'Estat encoratja o tolera les activitats de participants no estatals, ja sigui grups o individus, incloses amenaces o ús de la violència i fustigació contra persones que exerceixen el seu dret a la llibertat d'opinió i d'expressió, inclòs el dret a buscar, rebre o difondre informació.

■ Informació relacionada amb accions de l'Estat

- Si l'incident comporta restriccions imposades a un mitjà d'informació (p. ex. censura, clausura d'un òrgan de notícies, prohibició d'un llibre, etc.), ha d'explicitar-se la identitat de l'autoritat de què es tracti (persona i/o ministeri i/o departament), la norma jurídica invocada i les mesures adoptades per a tractar d'obtenir un recurs intern.
- En el cas que l'incident comporti la detenció d'un individu o individus, ha de detallar-se la identitat de l'autoritat de què es tracti (individu i/o ministeri i/o departament), la norma jurídica invocada, el lloc de detenció si es coneix, informació sobre si es permet l'accés a l'assistència lletrada i als membres de la família, mesures adoptades per a tractar d'obtenir un recurs intern o aclariment de la situació i situació jurídica de la persona.
- Si escau, ha de constar informació sobre si s'ha dut a terme o no una recerca i en cas afirmatiu, quin ministeri o departament del govern l'ha dut a terme i la situació de la recerca en el moment de presentar-se la denúncia, fins i tot si la recerca ha donat lloc o no a inculpacions.

■ Informació sobre la font de les comunicacions

- Nom i direcció completa.
- Números de telèfon i fax i adreça e-mail (de ser possible).
- Nom, adreça, números de telèfon i de fax i adreces e-mail (si és possible) de la persona o l'organització que presenti la denúncia.

Dins dels àmbits específics que poden desenvolupar-se des de la Relatoria, a partir dels seus dos procediments, estan, per exemple, el de sol·licitar aclariments als governs davant la recepció d'informació (que ha de ser confidencial fins a la seva presentació en l'informe anual) d'organitzacions no governamentals i qualssevol altres parts que coneguin situacions i casos pertinents, relacionada amb:

- La detenció, la discriminació o les amenaces o ús de la violència i de la fustigació, inclosa la persecució i la intimidació, contra persones que miren d'exercir el seu dret o de promoure el seu dret a la llibertat d'opinió i d'expressió, inclosos els professionals de l'esfera de la informació.
- Les activitats en els partits polítics d'oposició i dels activistes sindicals, ja sigui com a grup o com a particulars.
- Les mesures adoptades contra els mitjans d'informació (premsa i radio) o impediments al seu funcionament independent.
- Les mesures contra els editors i participants en d'altres mitjans d'informació, inclosos llibres, revistes, pel·lícules, obres de teatre i altres formes d'art.
- Les activitats dels defensors dels drets humans (p. ex. advocats o activistes de la comunitat).
- Els drets humans de la dona, dels infants, de les persones migrades, de les persones amb discapacitat en el context dels obstacles, incloses les lleis i les pràctiques, que impedeixen el dret de qualsevol de les persones esmentades a expressar les seves opinions i a ser escoltada, a participar en el procés d'adopció de decisions, a aconseguir la igualtat davant la llei i a sol·licitar i rebre informació sobre qüestions d'interès particular per a elles.
- Els obstacles a l'accés a la informació a nivell local, regional i nacional sobre projectes i iniciatives proposades pel govern per promoure el dret al desenvolupament i obstacles a la participació en el procés d'adopció de decisions, així com obstacles a l'accés a la informació sobre altres temes com la situació del medi ambient i les repercussions sobre la salut, pressuposts nacionals, despeses nacionals, projectes de desenvolupament industrial i polítiques comercials.

Cal reiterar que és important en tot cas tenir molt present la diferència que hi ha entre el tràmit d'un cas davant del Comitè i davant de la Relatoria, especialment com s'ha esmentat abans, per la flexibilitat que té el segon i la major rigorositat del primer, però també pels efectes jurídics que en un cas o altre poden generar les seves resolucions. També cal considerar que davant del Comitè, només es poden presentar casos si el país on ha tingut lloc la violació ha acceptat la competència d'aquest.

Durada del procediment de casos de violació del dret a la llibertat d'expressió (accés a la informació) i d'opinió davant dels òrgans del SUDH des de la presentació de la petició fins la seva resolució final

No obstant això, en cas de crides urgents, és de gran importància l'activitat i la intervenció que es pugui desenvolupar des de la Relatoria, per una banda, perquè es pot ocupar de països que no siguin part del PIDCP i, per l'altra, perquè el Comitè no té un sistema similar d'acció immediata en casos de llibertat d'expressió i d'opinió.

Pel que fa a la resta de comitès esmentats prèviament i que tindrien competència per conèixer situacions concretes referents a la llibertat d'expressió i d'opinió vinculades amb temes de discriminació racial, dels infants, dels treballadors migrants o persones amb discapacitat, el procediment i els requisits serien pràcticament els mateixos que s'han indicat pel Comitè de Drets Humans, amb l'única diferència que s'hauria de fer referència expressa a l'article que reconeix el dret a la llibertat d'expressió i d'opinió a cada tractat per fixar de forma clara l'àmbit competencial i l'abast del cas que es planteja.

Durada del procediment de casos de violació del dret a la llibertat d'expressió (accés a la informació) i d'opinió davant dels òrgans del SUDH des de la presentació de la petició fins la seva resolució final

Com s'ha establert abans, el Comitè de Drets Humans és l'òrgan especialitzat que, amb major força jurídica a l'àmbit de les Nacions Unides, pot conèixer casos de violació a la llibertat d'expressió i d'opinió.

No obstant això, com també s'ha esmentat prèviament, altres òrgans de Nacions Unides podrien conèixer casos concrets d'afectacions a aquests drets humans. Davant d'aquesta situació, a continuació, es mostren els terminis del **Comitè de Drets Humans**, que és l'únic que fins el moment de conclusió d'aquesta guia ha conegut aquest tipus de casos. Es reitera que a la Relatoria no s'hi tramiten casos individuals com precedents que finalitzen en informes o resolucions, per la qual cosa no existeix forma d'establir la duració del procediment dels casos individuals.

Temps mínim	Temps màxim	Mitjana
9 mesos	7 anys i 10 mesos	4 anys i 5 mesos

Principals casos del Comitè de Drets Humans de Nacions Unides sobre la llibertat d'expressió i d'accés a la informació

Cas	País	Data del dictamen
Berik Zhagiparov 2441/2014	KAZAKHSTAN	25 octubre 2018
Pavel Levinov 2236/2013	BIELORÚSSIA	19 juliol 2018
Kirill Nepomnyashchiy 2318/2013	RÚSSIA	17 juliol 2018
D. N. 2300/2013	AUSTRÀLIA	6 abril 2018
Leonid Sudalenko i Anatoly Poplavny 2190/2012	BIELORÚSSIA	4 abril 2018
Adelaida Kim 2175/2012	UZBEKISTAN	4 abril 2018
Claudia Andrea Marchant Reyes i altres 2627/2015	XILE	7 novembre 2017
Andrei Sviridov 2158/2012	KAZAKHSTAN	13 juliol 2017
Siobhán Whelan 2425/2014	IRLANDA	17 març 2017
Anatoly Poplavny i Leonid Sudalenko 2139/2012	BIELORÚSSIA	3 novembre 2016
Margarita Korol 2089/2011	BIELORÚSSIA	14 juliol 2016
Sergei Androsenko 2092/2011	BIELORÚSSIA	30 març 2016
Jan Derzhavtsev 2076/2011	BIELORÚSSIA	29 octubre 2015

Principals casos del Comitè de Drets Humans de Nacions Unides sobre la llibertat d'expressió i d'accés a la informació

Ivan Kruk 1996/2010	BIELORÚSSIA	29 octubre 2015
Kostenko Philippe Arkadyevich 2141/2012	RÚSSIA	23 octubre 2015
Yuriy Bakur 1902/2009	BIELORÚSSIA	15 juliol 2015
Evgeny Pugach 1984/2010	BIELORÚSSIA	15 juliol 2015
Pavel Kozlov i altres 1949/2010	BIELORÚSSIA	25 març 2015
Anatoly Stambrovsky 1987/2010	BIELORÚSSIA	24 octubre 2014
Vladimir Nepomnyaschikh 2156/2012	BIELORÚSSIA	10 octubre 2014
Valery Aleksandrov 1933/2010	BIELORÚSSIA	24 juliol 2014
Galina Youbko 1903/2009	BIELORÚSSIA	17 març 2014
A.W.P. 1879/2009	DINAMARCA	1 novembre 2013
Alexander Protsko i Andrei Tolchin 1919-1920/2009	BIELORÚSSIA	1 novembre 2013
Rafael Rodríguez Castañeda 2202/2012	MÈXIC	18 juliol 2013
Sergey Kovalenko 1808/2008	BIELORÚSSIA	17 juliol 2013
Almas Kuserbaev 2027/2011	KAZAKHSTAN	25 març 2013
Andrei Olechkevitch 1785/2008	BIELORÚSSIA	18 març 2013
Irina Fedotova 1932/2010	RÚSSIA	31 octubre 2012

Principals casos del Comitè de Drets Humans de Nacions Unides sobre la llibertat d'expressió i d'accés a la informació

Antonina Pivonos 1830/2008	BIELORÚSSIA	29 octubre 2012
Vladimir Katsora 1836/2008	BIELORÚSSIA	24 octubre 2012
Sergei Govsha, Viktor Syritsa i Viktor Mezyak 1790/2008	BIELORÚSSIA	27 juliol 2012 **DR
Vladimir Schumilin 1784/2008	BIELORÚSSIA	23 juliol 2012
Syargei Belyazeka 1772/2008	BIELORÚSSIA	23 març 2012 **DR
Alexander Adonis 1815/2008	FILIPINES	26 octubre 2011
Maria Tulzhenkova 1838/2008	BIELORÚSSIA	26 octubre 2011
P. L. 1814/2008	BIELORÚSSIA	26 juliol 2011
Nikolai Kungurov 1478/2006	UZBEKISTAN	20 juliol 2011
S.B. 1877/2009	KIRGUISTAN	30 juliol 2009
Vladimir Katsora 1377/2005	BIELORÚSSIA	19 juliol 2010
Rakhim Mavlonov i Shansiy Sa'di 1334/2004	USBEKISTAN	19 març 2009
Dissanayake, Mudiyansele Sumanaweera Banda 1373/2005	SRI LANKA	22 juliol 2008
Kasem Said Ahmad i Asmaa Abdol-Hamid 1487/2006	DINAMARCA	1 abril 2008
Patrick Coleman 1157/2003	AUSTRÀLIA	17 juliol 2006

Principals casos del Comitè de Drets Humans de Nacions Unides sobre la llibertat d'expressió i d'accés a la informació

Vladimir Viktorovich Shchetko i el seu fill Vladimir Vladimirovich Shchetko 1009/2001	BIELORÚSSIA	11 juliol 2006
Zeljko Bodrožić 1180/2003	SÈRBIA I MONTENEGRO	31 octubre 2005
Kim Jong-Cheol 968/2001	COREA	27 juliol 2005
Hak-Chul Shin 926/2000	COREA	16 març 2004
Gi-Jeong Nam 693/1996	COREA	28 juliol 2003
Alexandre Dergachev 921/2000	BIELORÚSSIA	2 abril 2002
Malcolm Ross 736/1997	CANADÀ	18 octubre 2000
Vladimir Petrovich Laptsevich 780/1997	BIELORÚSSIA	20 març 2000
Keun-Tae Kim 574/1994	COREA	3 novembre 1998
Robert Faurisson 550/1993	FRANÇA	8 novembre 1996
Adimayo M. Aduayom, Sofianou T. Diasso i Yawo S. Dobou 422/1990, 423/1990 i 424/1990	TOGO	12 juliol 1996
Jong Kyu Sohn 518/1992	COREA	19 juliol 1995
Allan Singer 455/1991	CANADÀ	26 juliol 1994
Auli Kivenmaa 412/1990	FINLÀNDIA	31 març 1994
John Ballantyne i Elizabeth Davidson, i Gordon McIntyre 359/1989 i 385/1989	CANADÀ	31 març 1992
Guillermo Waksman 31/1978	URUGUAI	24 abril 1979

Altres mecanismes rellevants per a la llibertat d'expressió en el marc de l'Organització de Nacions Unides

A més dels casos o peticions individuals que en essència són el que s'ha analitzat abans, també és possible en el marc del sistema de Nacions Unides informar al Comitè de Drets Humans de la situació de la llibertat d'expressió i d'opinió en un país per mitjà d'altres funcions que aquest té al seu càrrec. Així, se'l podria informar a partir de:

Informes ombra o alternatius

Aquests es presenten davant del Comitè quan el país respectiu presenta el seu informe periòdic obligatori en el qual informa al Comitè de les mesures que ha desenvolupat per complir amb les seves obligacions contingudes al PIDCP⁴⁶. En aquests informes s'ha de buscar contrastar de manera sòlida la informació que es presenta oficialment per fer saber al Comitè la visió de la societat civil respecte al compliment i l'incompliment que està fent l'Estat de les seves obligacions amb la llibertat d'expressió.

Visites *in loco*

El Comitè pot visitar un país per invitació d'aquest o per autorització davant d'informació que rebí que indiqui que en aquell Estat s'estan violant seriosament els drets de llibertat d'opinió i d'expressió reconeguts en el PIDCP. Durant la visita, es poden sol·licitar reunions i informar al Comitè per a que en el seu informe respectiu reculli les situacions que interessa destacar i les afectacions o els riscos que existeixen per a la llibertat d'expressió en un país o regió.

Es pot dur a terme un procediment semblant a la Relatoria, però davant d'aquesta els Estats no presenten un informe, sinó que la mateixa Relatoria és qui anualment presenta el seu informe al Consell de Drets Humans de Nacions Unides i en ell pot recollir la informació que li arriba de situacions específiques o generals, més enllà de casos concrets d'afectacions a la llibertat d'expressió i d'opinió. L'altre mecanisme funciona de la mateixa manera que en el cas del Comitè, a partir de visites *in situ* que dugui a terme la Relatoria al respectiu país.

Una última i molt important funció que ha desenvolupat el Comitè durant tots els anys de la seva existència és la d'emetre **observacions o comentaris generals**. Aquests documents són interpretacions que el Comitè ha fet respecte als continguts del PIDCP amb la finalitat de facilitar la seva comprensió. Fins al març de 2019 n'ha emès 3 vinculades amb el dret a la llibertat d'opinió i d'expressió:

⁴⁶ Tots els Estats part han de presentar al Comitè informes periòdics sobre la manera en què s'exerceixen els drets (generalment cada 4 anys). El Comitè examina cada informe i expressa les seves preocupacions i recomanacions a l'Estat part en forma d'"observacions finals".

- Observació general No. 10. *Llibertat d'opinió (article 19)*.
- Observació general No. 11. *Article 20*.
- Observació general No. 34 *Article 19. Llibertat d'opinió i llibertat d'expressió*.

Aquestes observacions són útils com a criteris interpretatius per a òrgans jurisdiccionals o vinculats amb l'administració de justícia, així com per al disseny o la correcció de polítiques públiques en matèria de llibertat d'expressió i d'opinió. En la seva elaboració el Comitè acostuma a demanar insums i informació que se li pot fer arribar, tot i que com ja s'ha esmentat, el més important és que aquestes es facin conèixer a nivell intern per a què continuïn les interpretacions no només per part d'òrgans judicials, sinó també en el disseny de polítiques públiques.

Per una altra banda i amb una naturalesa diferent, en aquest sistema universal també es compta amb l'**Organització de les Nacions Unides per l'Educació, la Ciència i la Cultura** (UNESCO), que és l'única agència dintre del sistema de les Nacions Unides amb amb el mandat de promoure "la lliure circulació d'idees per mitjà de la paraula i la imatge", és a dir, la llibertat d'expressió i el seu corollari, la llibertat de premsa.

La UNESCO⁴⁷ té dintre de les seves missions la de promoure, defensar, monitorejar i difondre la llibertat d'expressió i la llibertat de premsa com un dret humà fonamental. També proporciona assessorament sobre la legislació i la formulació de polítiques per als mitjans de comunicació als Estats membre de la UNESCO, en especial sobre qüestions com la regulació dels mitjans d'acord amb els estàndards internacionals, la regulació dels mitjans per a la protecció i la promoció dels drets humans, els dividends digitals, la llibertat d'expressió i Internet, la regulació de la publicitat oficial, entre d'altres.

Aquesta agència de les Nacions Unides no compta amb un sistema de peticions o denúncies degut a la seva naturalesa, però se li pot fer arribar informació general per mitjà de les seves oficines regionals o celebrar un acord de col·laboració amb ella en diversos àmbits per a la promoció i la difusió dels àmbits de la llibertat d'expressió abans descrits.

La raó principal per tenir-la en compte són els diferents materials, documents, projectes i programes que desenvolupa amb la finalitat de defensar la llibertat d'expressió com un dret humà inalienable establert a l'article 19 de la Declaració Universal dels Drets Humans.

---

⁴⁷ La Organització compta ara amb 193 membres i 11 membres associats.

**Sistema
Europeu de
Drets
Humans
(SEDH)**

2

Tractat base

En el marc del Sistema Europeu de Drets Humans, la llibertat d'expressió està reconeguda de manera àmplia en la norma jurídica que crea i organitza tot aquest sistema de protecció de drets humans, específicament a:

Conveni Europeu per a la Protecció dels Drets Humans i de les Llibertats Fonamentals (CEDH)

Adoptat a Roma, Itàlia, el 4 de novembre de 1950. En vigor des del 3 de setembre de 1953

Article 10.

1. Tota persona té dret a la llibertat d'expressió. Aquest dret comprèn la llibertat d'opinió i la llibertat de rebre o de comunicar informacions o idees sense que pugui haver-hi ingerència d'autoritats públiques i sense consideració de fronteres. El present article no impedeix als Estats de sotmetre les empreses de radiodifusió, de cinema o de televisió a un règim d'autorització prèvia.
2. L'exercici d'aquestes llibertats, que comporten deures i responsabilitats, pot ser sotmès a determinades formalitats, condicions, restriccions o sancions, previstes per la llei, que constitueixin mesures necessàries, en una societat democràtica, per a la seguretat nacional, la integritat territorial o la seguretat pública, per a la defensa de l'ordre i per a la prevenció del crim, la protecció de la salut o de la moral, la protecció de la reputació o dels drets d'altri, per impedir la divulgació d'informacions confidencials o per garantir l'autoritat i la imparcialitat del poder judicial.

Els 47 Estats membre del Consell d'Europa són Estats part del Conveni

A més d'aquesta norma, a l'article 3 del Protocol I del Conveni Europeu⁴⁸ també apareix una menció molt important a la llibertat d'expressió. Esdevé molt important perquè, tot i que poques vegades es destaca, és un dels àmbits en els quals la llibertat d'expressió ha adquirit molta importància en aquest sistema per a explicar tot el que representa aquest dret.

D'aquesta manera, en aquest article que desenvolupa aspectes bàsics relatius a les "eleccions lliures", s'estableix que en aquestes hi ha d'haver "*condicions que garanteixin la lliure expressió de l'opi-*

⁴⁸ Article 3. Dret a eleccions lliures.

Les Altes Parts contractants es comprometen a organitzar, a intervals raonables, eleccions lliures amb escrutini secret, en les condicions que assegurin la lliure expressió de l'opinió del poble respecte de l'elecció del cos legislatiu.

nió del poble en l'elecció del cos legislatiu." Per tant, existeix expressament en el sistema europeu, més enllà de la regulació genèrica, un àmbit de la llibertat d'expressió que té una protecció reforçada o destacada en l'àmbit polític electoral.

Finalment, més enllà de l'àmbit del Consell d'Europa⁴⁹, resulta útil esmentar que en el marc de la Unió Europea⁵⁰ i, per tant, fora del que comunament es coneix com a sistema europeu de drets humans, existeix la Carta dels Drets Fonamentals de la Unió Europea, que a l'article 11 reconeix el *dret a la llibertat d'expressió i d'informació*⁵¹. Aquesta norma no serà analitzada en aquesta guia, però és important que es tingui present la seva existència en una anàlisi més àmplia de les diferents regulacions i els diferents reconeixements del dret a la llibertat d'expressió que existeixen a Europa.

Caracterització de la llibertat d'expressió en el SEDH

- És un dret reconegut a tota persona.
- El dret comprèn:
  - La llibertat d'opinió.
  - La llibertat de rebre o de comunicar informacions.
  - La llibertat de rebre o de comunicar idees.
  - La llibertat per impartir informació i idees sobre temes polítics de la mateixa manera que en altres àrees d'interès públic⁵².
  - La "llibertat negativa" de no estar obligat a comunicar les opinions pròpies⁵³.
  - La "llibertat de rebre informació" inclou el dret d'accés a la informació⁵⁴.
  - La llibertat per a impartir informació i idees sobre assumptes econòmics (l'anomenat discurs comercial)⁵⁵.

⁴⁹ Hi participen 47 Estats europeus.

⁵⁰ Integrada per 28 Estats europeus (sense comptar la pròxima sortida del Regne Unit).

⁵¹ Article 11.

1. Tota persona té dret a la llibertat d'expressió. Aquest dret comprèn la llibertat d'opinió i la llibertat de rebre o de comunicar informacions o idees sense que hi pugui haver ingerència d'autoritats públiques i sense consideració de fronteres.

2. Es respecten la llibertat dels mitjans de comunicació i el seu pluralisme.

⁵² Tribunal EDH. *Assumpte Lingens v. Àustria*, 8 juliol 1986, paràgraf 41; *Assumpte Şener v. Turquia*, 18 juliol 2000; *Assumpte Thoma v. Luxemburg*, 29 juny 2001; *Assumpte Marônek v. Eslovàquia*, 19 juliol 2001; *Assumpte Dichand i altres v. Àustria*, 26 maig 2002.

⁵³ Tribunal EDH. *Assumpte Vogt v. Alemanya*, 26 setembre 1995.

⁵⁴ Tribunal EDH. *Assumpte Társaság a Szabadságjogokért v. Hongria*, 14 juliol 2009, paràgraf 35.

⁵⁵ Tribunal EDH. *Assumpte Markt intern Verlag GmbH i Klaus Beermann v. Alemanya*, 20 novembre 1989; *Assumpte Krone Verlag GmbH i Co. KG v. Àustria* (No. 3), 11 març 2004, paràgraf 31.

- La llibertat de rebre informació també cobreix programes internacionals de televisió⁵⁶.
- La producció i la comunicació, la transmissió o distribució d'informació i idees.
- No només el dret de rebre o de comunicar informació o idees que són favorablement rebudes o considerades com inofensives o amb indiferència, sinó també aquelles que ofenen, commocionen o pertorben l'Estat o qualsevol sector de la població⁵⁷.
- Les expressions protegides no es limiten a paraules escrites o parlades, també poden incloure⁵⁸:
  - Fotografies amb la intenció d'expressar una idea o presentar informació.
  - Imatges amb la intenció d'expressar una idea o presentar informació.
  - Accions amb la intenció d'expressar una idea o presentar informació.
  - Patrimoni cultural amb la intenció d'expressar una idea o presentar informació.
  - Patrimoni literari europeu "European literary heritage"⁵⁹.
  - En algunes circumstàncies la vestimenta de les persones.
  - Visualització i ús de diferents símbols.
  - L'estil constitueix part de la comunicació com a forma d'expressió i, com a tal, està protegit juntament amb el contingut de l'expressió⁶⁰.
- Les expressions es poden dur a terme per mitjà de⁶¹:
  - Documents impresos.
  - Transmissions de ràdio.
  - Pintures.
  - Pel·lícules.
  - Poemes.
  - Novel·les.
  - Sistemes d'informació electrònics.
  - Expressions satíriques.
- El dret **no** comprèn:
  - El dret de vot no està protegit per l'article 10.

⁵⁶ Tribunal EDH. *Assumpte Autronic AG v. Suïssa*, 22 maig 1990, paràgraf 45.

⁵⁷ Tribunal EDH. *Assumpte Handyside v. Regne Unit*, 7 desembre 1976, paràgraf 49.

⁵⁸ Tribunal EDH. *Assumpte Müller i altres v. Suïssa*, 24 maig 1988; *Assumpte Chorherr v. Àustria*, 25 agost 1993; *Assumpte Steel i altres v. Regne Unit*, 23 setembre 1998; *Assumpte Khurshid Mustafa i Tarzibachi v. Suècia*, 16 març 2009; Comissió EDH. *Assumpte Stevens v. Regne Unit*, 9 setembre 1989; *Assumpte Vajnai v. Hongria*, 8 octubre 2008 i Comissió EDH. *Assumpte Donaldson v. Regne Unit*, 25 gener 2011.

⁵⁹ Tribunal EDH. *Assumpte Akdaş v. Turquia*, 16 maig 2010, paràgraf 30.

⁶⁰ Tribunal EDH. *Assumpte Uj v. Hongria*, 19 juliol 2011, paràgraf 20.

⁶¹ Tribunal EDH. *Assumpte Handyside*, supra nota 62; *Assumpte Groppera Radio AG i altres v. Suïssa*, 28 març 1990; *Assumpte Müller i altres*, supra nota 63; *Assumpte Otto-Preminger-Institut v. Àustria*, 20 setembre 1994; *Assumpte Karataş v. Turquia*, 8 juliol 1999; *Assumpte Akdaş*, supra nota 64; *Assumpte Eon v. França*, 14 juny 2013; *Kuliś i Różycki v. Polònia*, 6 gener 2010; *Assumpte Alves da Silva v. Portugal*, 20 octubre 2009.

- El dret s'ha d'exercir sense que hi pugui haver ingerència d'autoritats públiques.
- El dret s'ha d'exercir sense consideració de fronteres.
- Els Estats poden sotmetre a les empreses de radiodifusió, de cinematografia o de televisió a un règim d'autorització prèvia.
- És un dret que inclou deures i responsabilitats.
- És un dret que pot ser sotmès a certes formalitats, condicions, restriccions o sancions.
- Constitueix un dels fonaments essencials de tota societat democràtica, una de les condicions bàsiques per al seu progrés i pel desenvolupament de tota persona⁶².
- La llibertat d'impartir informació i idees és complementària a la llibertat de rebre informació i idees⁶³.

Caracterització del dret d'accés a la informació en el SEDH

- La "llibertat de rebre informació" inclou⁶⁴:
  - El dret d'accés a la informació⁶⁵.
  - L'accés a les fonts documentals originals per a investigacions històriques legítimes⁶⁶.
  - L'accés a les fonts documentals originals en els arxius estatals⁶⁷.
  - El dret d'accés a tots els documents oficials⁶⁸.
  - El dret a rebre informació de particulars i persones jurídiques⁶⁹.
  - L'accés als informes d'esdeveniments d'interès públic o d'interès general⁷⁰.
  - L'accés als informes d'expressions culturals i l'entreteniment⁷¹.

⁶² Tribunal EDH. *Assumpte Handyside*, supra nota 62, paràgraf 49.

⁶³ Tribunal EDH. *Assumpte Groppera Radio AG i altres v. Suïssa*, supra nota 66, paràgraf 52, i *Assumpte Casado Coca v. Espanya*, 24 febrer 1994, paràgraf 32.

⁶⁴ El Tribunal Europeu de Drets Humans inicialment no considerava el dret d'accés a la informació dins del contingut de l'article 10 de CEDH, l'havia considerat en casos vinculats amb temes ambientals com a part de l'article 8 (vida privada i familiar) a, per exemple, *Gaskin v. Regne Unit*, 7 juliol 1989. En el cas *Österreichische Vereinigung zur Erhaltung, Stärkung i Schaffung v. Àustria*, 28 novembre 2013, paràgraf 41, la Cort va avançar cap a una interpretació més ample de la noció de "llibertat de rebre informació", reconeixent un dret d'accés a la informació.

⁶⁵ Tribunal EDH. *Youth Initiative for Human Rights v. Sèrbia*, 25 setembre 2013; *Österreichische Vereinigung zur Erhaltung, Stärkung i Schaffung v. Àustria*, supra nota 69.

⁶⁶ Tribunal EDH. *Assumpte Kenedi v. Hongria*, 26 agost 2009, paràgraf 43.

⁶⁷ *Ibidem*, paràgraf 43.

⁶⁸ Tribunal EDH. *Assumpte Sdružení Jihočeské Matky v. República Txeca*, 10 juliol 2006.

⁶⁹ Tribunal EDH. *Assumpte Kenedi*, supra nota 71.

⁷⁰ Tribunal EDH. *Assumpte Khurshid Mustafa i Tarzibachi*, supra nota 62, paràgraf 44.

⁷¹ *Ídem*.

- Es requereixen mecanismes d'aplicació eficients per tal que el dret d'accés als documents públics sigui pràctic i efectiu⁷².
- La recopilació d'informació és, de fet, un pas preparatori essencial en el periodisme i és una part inherent i protegida de la llibertat de premsa⁷³.
- Una vegada que un tribunal nacional hagi atorgat accés als documents, les autoritats no poden obstruir l'execució de l'ordre judicial.
- Les notícies polítiques i socials poden ser la informació més important protegida per l'article 10.

De manera concreta, s'ha considerat com contrari al dret d'accés a la informació:

- La denegació de l'accés als documents en poder de les autoritats (Tribunal Constitucional)⁷⁴.
- Si les autoritats creen obstacles per a la recopilació d'informació⁷⁵.

Límits i restriccions admissibles a la llibertat d'expressió en el SEDH

En el sistema europeu, la llibertat d'expressió pot ser sotmesa a certes formalitats, condicions, restriccions o sancions, sempre i quan:

- Estiguin previstes per la llei.
- Constitueixin mesures necessàries en una societat democràtica⁷⁶.
- Tinguin com a finalitat garantir:
  - La seguretat nacional⁷⁷.
  - La integritat territorial⁷⁸.
  - La seguretat pública.
  - La defensa de l'ordre.
  - La prevenció del delictes⁷⁹.

⁷² Tribunal EDH. *Assumpte Roşianu v. Romania*, 24 setembre 2014, paràgraf 46.

⁷³ *Ídem*.

⁷⁴ Tribunal EDH. *Assumpte Társaság a Szabadságjogokért, supra* nota 59, paràgraf 35.

⁷⁵ Tribunal EDH. *Assumpte Roşianu, supra* nota 77, paràgraf 62.

⁷⁶ Segons el TEDH, sense pluralisme, tolerància i amplitud de mires no hi ha societat democràtica.

⁷⁷ Tribunal EDH. *Assumpte Observer i Guardian v. Regne Unit*, 26 novembre 1991, paràgraf 39, c); *Assumpte Vereniging Weekblad Bluf! v. Països Baixos*, 9 febrer 1995; *Assumpte Stoll v. Suïssa*, 10 desembre 2007; *Assumpte Hadjianastassiou v. Grècia*, 16 desembre 1992.

⁷⁸ Tribunal EDH. *Assumpte Sürek i Özdemir v. Turquia*, 8 juliol 1999; *Assumpte Özgür Gündem v. Turquia*, 16 març 2000; *Assumpte Sürek v. Turquia* (No. 3), 8 juliol 1999; Comissió EDH. *Assumpte Kühnen v. República Federal de Alemanya*, 12 maig 1988.

⁷⁹ Tribunal EDH. *Incal v. Turquia*, 9 juny 1998; Comissió EDH. *Assumpte Saszmann v. Àustria*, 27 febrer 1997; *Assumpte Vereinigung demokratischer Soldaten Österreichs i Gubiv. Àustria*, 19 desembre 1994.

- La protecció de la salut o de la moral⁸⁰.
- La protecció de la reputació o dels drets aliens⁸¹.
- Impedir la divulgació d'informacions confidencials.
- L'autoritat i la imparcialitat del poder judicial⁸².

Cap altre criteri llevat dels esmentats a la clàusula d'excepció poden ser a la base de cap restricció i, aquests criteris, al seu torn, s'han d'entendre de tal manera que el llenguatge no s'estengui més enllà del seu significat habitual⁸³.

El llistat dels possibles motius per restringir la llibertat d'expressió és exhaustiva. Les autoritats nacionals no poden confiar legítimament en cap altre motiu que romangui fora dels previstos en el llistat del paràgraf 2 de l'article 10.

La llei no pot permetre restriccions arbitràries que puguin convertir-se en una forma de censura indirecta⁸⁴.

La complexitat de la informació sol·licitada i el considerable treball realitzat per seleccionar o compilar els documents sol·licitats no pot ser un argument suficient o pertinent per a denegar l'accés a la informació sol·licitada⁸⁵.

És important en aquest àmbit que el Tribunal Europeu de Drets Humans (TEDH) hagi establert que a l'anomenat "discurs comercial" les autoritats nacionals gaudeixen d'un marge d'apreciació més ampli⁸⁶.

Però també que la llibertat artística i la lliure circulació de l'art estiguin restringides només en societats no democràtiques⁸⁷.

En aquest mateix àmbit, s'ha considerat pel TEDH que, fins i tot quan s'accepta l'existència d'una categoria de funcionaris amb "deures i responsabilitats" especials, les restriccions aplicades al seu dret a la llibertat d'expressió han d'examinar-se amb els mateixos criteris que les violacions a la

⁸⁰ Tribunal EDH. *Assumpte Müller i altres*, supra nota 63; *Assumpte Vereinigung Bildender Künstler v. Àustria*, 25 abril 2007; *Assumpte Handyside*, supra nota 62; Comissió EDH. *Assumpte Wingrove v. Regne Unit*, 10 gener 1995.

⁸¹ Tribunal EDH. *Assumpte Axel Springer AG v. Alemanya*, 7 febrer 2012; *Assumpte Otto-Preminger-Institut*, supra nota 66.

⁸² Tribunal EDH. *Assumpte The Sunday Times v. Regne Unit*, 26 abril 1979; *Assumpte Nikula v. Finlàndia*, 21 juny 2002; *Assumpte Moricev. França*, 23 abril 2015.

⁸³ Informe Comissió EDH. *Assumpte The Sunday Times*, supra nota 87, paràgraf 194.

⁸⁴ Tribunal EDH. *Assumpte Roșianu*, supra nota 77, paràgraf 62.

⁸⁵ *Ídem*.

⁸⁶ Tribunal EDH. *Assumpte Markt intern Verlag GmbH i Klaus Beermann*, supra nota 60; *Assumpte Krone Verlag GmbH & Co. KG*, supra nota 60, paràgraf 31.

⁸⁷ Tribunal EDH. *Assumpte Müller i altres*, supra nota 63, paràgraf 17.

llibertat d'expressió d'altres. En aquest sentit, si bé és legítim que un Estat imposi als funcionaris públics, degut a la seva condició, un deure de discreció, els funcionaris públics són individus i, com a tal, estan qualificats per a la protecció de l'article 10⁸⁸.

Malgrat això, en el cas dels funcionaris públics que ofereixen serveis al Poder Judicial, els "deures i responsabilitats" sí impliquen que aquests demostrin moderació en l'exercici de la seva llibertat d'expressió en tots els casos en què l'autoritat i la imparcialitat del Poder Judicial podria ser qüestionada⁸⁹.

Algunes restriccions que es poden considerar contràries a l'article 10 són:

- La forma en què s'imposa un deure de lleialtat a un funcionari públic.
- Qualsevol llei nacional o altra regulació que imposi restriccions absolutes i il·limitades de lleialtat o confidencialitat a categories particulars de funcionaris públics, com els empleats dels serveis d'intel·ligència, l'exèrcit, etc. o els membres de la judicatura⁹⁰.
- Aquelles que no provin l'existència d'un perill real per als interessos protegits i no tenen en compte l'interès del públic a tenir accés a certa informació.
- El requisit d'autorització prèvia abans de la seva publicació, no ha estat mai acceptat en societats democràtiques i, en general, és incompatible amb l'article 10⁹¹.
- Els procediments disciplinaris que resultin en la prohibició de qualsevol expressió crítica en la professió mèdica no estan en consonància amb el dret a la llibertat d'expressió⁹².
- La confiscació temporal total o parcial de pintures, llibres, escenes de pel·lícules considerades obscenes pels tribunals nacionals poden constituir una ingerència en la llibertat d'expressió⁹³.
- La prohibició de la publicitat, en circumstàncies particulars, pot ser una ingerència indeguda en la llibertat d'expressió⁹⁴.
- La prohibició de la publicitat política pagada constitueix una violació de la llibertat d'expressió en virtut de l'article 10⁹⁵.

⁸⁸ Tribunal EDH. *Assumpte Vogt*, supra nota 58, paràgraf 53.

⁸⁹ Tribunal EDH. *Assumpte Willev. Liechtenstein*, 28 octubre 1999, paràgraf 64.

⁹⁰ *Ídem*.

⁹¹ Tribunal EDH. *Assumpte Wizerkaniuk v. Polònia*, 5 octubre 2011, paràgraf 26.

⁹² Tribunal EDH. *Assumpte Sosinowska v. Polònia*, 18 gener 2012, paràgraf 82.

⁹³ Tribunal EDH. *Assumpte Müller i altres*, supra nota 63, paràgraf 20; *Assumpte Otto-Preminger-Institut*, supra nota 66; *Assumpte Handyside*, supra nota 62.

⁹⁴ Tribunal EDH. *Assumpte Barthold v. Alemanya*, 25 març 1985, paràgraf 58.

⁹⁵ Tribunal EDH. *Assumpte Animal Defenders International v. Regne Unit*, 22 abril 2013; *Assumpte TV Vest AS & Rogaland Pensjonistparti v. Noruega*, 11 març 2009.

- Una ordre per a revelar les fonts i documents periodístics, així com el càstig imposat per haver-se negat a fer-ho, és una ingerència indeguda en l'exercici de la llibertat d'expressió⁹⁶.
- La cerca als locals dels diaris o emissores (estigui o no basada en una ordre judicial) és una altra forma d'interferència indeguda en la llibertat de premsa⁹⁷.

La "interferència de l'Estat" ha de tenir-se en consideració com qualsevol altra forma d'interferència provinent de qualsevol autoritat que exerceixi el poder i les funcions públiques o que estigui en el servei públic, com els tribunals, les oficines dels fiscals, la policia, qualsevol organisme d'aplicació de la llei, els serveis d'intel·ligència, els consells centrals o locals, els departaments governamentals, els cossos de decisió de l'exèrcit o les estructures públiques professionals. Lluny de ser exhaustiva, l'enumeració anterior mira només d'imaginar les possibles autoritats nacionals, les accions de les quals podrien limitar l'exercici de la llibertat d'expressió⁹⁸.

Finalment, cal posar en relleu que el TEDH ha establert un estàndard que s'ha d'avaluar per determinar l'adequació o no de restriccions a la llibertat d'expressió quan s'està davant el dret a la *vida privada*⁹⁹. Aquesta avaluació implica tenir en compte els següents sis aspectes:

- La contribució a un debat d'interès general (la definició del que constitueix una situació d'interès general dependrà de les circumstàncies del cas).
- El nivell de coneixença del tema de l'informe i la persona sobre la qual s'informa (s'ha de fer una distinció entre els particulars i les persones que actuen en un context públic, com figures polítiques o figures públiques).
- La conducta prèvia de la persona (el simple fet d'haver cooperat amb la premsa en ocasions anteriors no pot servir com a argument per a privar a la part interessada de tota protecció contra la publicació de l'informe).
- El mètode utilitzat per a obtenir la informació i la seva veracitat (partint de la bona fe i sobre una base objectiva de proporcionar informació "confiable i precisa" d'acord amb l'ètica del periodisme).
- Contingut, forma i repercussions de l'informe (mitjà utilitzat, abast i nivell de circulació de la informació).
- La sanció imposada (proporcionalitat de la interferència en la llibertat d'expressió).

⁹⁶ Tribunal EDH. *Assumpte Goodwin v. Regne Unit*, 27 març 1996.

⁹⁷ Tribunal EDH. *Assumpte Sanoma Uitgevers B.V. v. Països Baixos*, 14 setembre 2010.

⁹⁸ Consell d'Europa, *Protegiendo el Derecho a la Libertad de Expresión bajo la Convención Europea de Derechos Humanos, Un manual para juristas* (Dominika Bychawska-Siniarska), Estrasburg, 2017, p. 34.

⁹⁹ Tribunal EDH. *Assumpte Axel Springer AG*, *supra* nota 86, paràgraf 73.

Expressions no protegides en el SEDH

En l'àmbit del sistema europeu de drets humans, el tractat no inclou expressament un llistat de conductes prohibides o no compreses com opinions i/o expressions protegides pel dret a la llibertat d'expressió. No obstant això, el TEDH, i abans la Comissió Europea de Drets Humans, a partir de l'anàlisi d'alguns casos i considerant algunes expressions com contràries a la prohibició de l'abús dels drets que conté l'article 17 del CEDH, han establert que resten fora de la cobertura de la llibertat d'expressió les següents expressions:

- L'odi ètnic o la seva incitació¹⁰⁰.
- L'odi racial o la incitació a l'odi o discriminació racial¹⁰¹.
- L'odi religiós i la incitació a la intolerància religiosa¹⁰².
- La incitació a l'odi nacional¹⁰³.
- La incitació a la violència i el suport a l'activitat terrorista¹⁰⁴.
- L'apologia de la violència i la incitació a l'hostilitat¹⁰⁵.
- El negacionisme i el revisionisme (negació de l'Holocaust i referències a la ideologia nazi)¹⁰⁶.
- L'amenaça a l'ordre democràtic¹⁰⁷.
- La justificació del terrorisme¹⁰⁸.
- La justificació dels crims de guerra¹⁰⁹.
- La denigració de la identitat nacional¹¹⁰.
- El discurs d'odi a internet¹¹¹.

100 Tribunal EDH. *Assumpte Pavel Ivanov v. Rússia*, 20 febrer 2007; *Assumpte Balsytė-Lideikienė v. Lituània*, 4 febrer 2009.

101 Comissió EDH. *Assumpte Glimmerveen i Hagenbeek v. Països Baixos*, 11 octubre 1979; *Assumpte Jersild v. Dinamarca*, 23 setembre 1994; *Assumpte Soulas i altres v. França*, 10 octubre 2008; *Assumpte Féret v. Bèlgica*, 16 desembre 2009; *Assumpte Le Pen v. França*, 20 abril 2010; *Assumpte Perinçek v. Suïssa*, 15 octubre 2015.

102 Tribunal EDH. *Assumpte Norwood v. Regne Unit*, 16 novembre 2004; *Assumpte Belkacem v. Bèlgica*, 27 juny 2017; *Assumpte Í.A. v. Turquia*, 13 desembre 2005; *Assumpte Erbakan v. Turquia*, 6 octubre 2006.

103 Tribunal EDH. *Assumpte Hösl-Daum i altres v. Polònia*, 7 octubre 2014.

104 Tribunal EDH. *Assumpte Roj TV A/S v. Dinamarca*, 17 abril 2018.

105 Tribunal EDH. *Sürek (nº 1)*, supra nota 83; *Assumpte Gündüz v. Turquia*, 13 novembre 2003; *Assumpte Gündüz v. Turquia*, 4 juny 2004; *Assumpte Faruk Temel v. Turquia*, 1 maig 2011.

106 Tribunal EDH. *Assumpte Garaudy v. França*, 24 juny 2003; *Assumpte M'Bala M'Bala v. França*, 20 octubre 2015; *Assumpte Williamson v. Alemanya*, 8 gener 2019; Comissió EDH. *Assumpte Honsik v. Àustria*, 18 octubre 1995 (denegació de la comissió de genocidi a les cambres de gas dels camps de concentració sota el Nacionalsocialisme); Comissió EDH. *Assumpte Marais v. França*, 24 juny 1996 (sobre un article en un diari dirigit a la demostració de plausibilitat científica dels "suposats gasejaments"); Tribunal EDH. *Assumpte PETA Deutschland v. Alemanya*, 8 març 2013.

107 Comissió EDH. *Assumpte Partit Comunista d'Alemanya v. República Federal d'Alemanya*, 20 juliol 1957; *Assumpte B.H, M.W, H.P i G.K. v. Àustria*, 12 octubre 1989; *Assumpte Nachtmann v. Àustria*, 9 setembre 1998; *Assumpte Schimanek v. Àustria*, 1 febrer 2000.

108 Tribunal EDH. *Assumpte Leroy v. França*, 2 abril 2009; *Assumpte Stomakhin v. Rússia*, 9 maig 2018.

109 Tribunal EDH. *Assumpte Lehideux i Isorni v. França*, 23 setembre 1998.

110 Tribunal EDH. *Assumpte Dink v. Turquia*, 14 desembre 2010.

111 Tribunal EDH. *Assumpte Delfi AS v. Estònia*, 16 juny 2015; *Assumpte Magyar Tartalomszolgáltatók Egyesülete i Index.hu Zrt v. Hongria*, 2 febrer 2016; *Assumpte PIHL v. Suècia*, 7 febrer 2017; *Assumpte Smajić v. Bosnià y Hercegovina*, 18 gener 2018; *Assumpte Nix v. Alemanya*, 13 març 2018; *Assumpte Savva Terentyev v. Rússia*, 28 agost 2018.

Principals obligacions de l'Estat per garantir la llibertat d'expressió en el SEDH

A partir del contingut de l'article 10 del CEDH es poden derivar obligacions específiques per als Estats europeus, però el TEDH i, en el seu moment, la Comissió de Drets Humans, han especificat i posat èmfasi en algunes obligacions a partir de l'anàlisi de casos concrets que ha hagut de resoldre. En aquest sentit, com a obligacions mínimes que els Estats han de complir en el marc d'aquest sistema, es poden identificar les següents:

- Els Estats no han d'interferir en l'exercici dels drets. No obstant això, també se'ls exigeix que actuïn positivament en el moment de prendre mesures necessàries per garantir la protecció efectiva de la llibertat d'expressió entre les persones, inclosa la prevenció de la ingerència en aquest dret per part d'actors privats o no estatals.
- Els Estats han de garantir que els seus ordenaments jurídics proporcionin unes garanties adequades i efectives de la llibertat d'opinió i d'expressió per a totes les persones, que siguin aplicables a la totalitat del seu territori i es puguin complir degudament.
- Els Estats estan obligats a justificar qualsevol interferència en qualsevol tipus d'expressió.
- Els Estats tenen el deure positiu de garantir que l'exercici de la llibertat d'expressió per part d'un funcionari públic no sigui subjecte a restriccions que afectin la substància d'aquest dret¹¹².
- En el moment d'argumentar que els deures de lleialtat o confidencialitat són en nom de defensar la "seguretat nacional", els Estats han de definir aquest últim concepte de manera estricta i estreta, evitant la inclusió d'àrees que quedin fora de l'abast real de la seguretat nacional.
- Els Estats han de provar l'existència d'un perill real per als interessos protegits, com la seguretat nacional, i també han de tenir en compte l'interès del públic en tenir accés a certa informació.
- Els Estats han de protegir per llei el dret dels i les periodistes a no revelar les seves fonts amb l'objectiu de garantir que els periodistes puguin informar sobre els assumptes d'interès públic sense que les seves fonts temin represàlies.
- Els Estats han de permetre que els periodistes treballin en un entorn lliure i favorable amb seguretat i protecció, sense por a la censura o a la restricció.
- Els Estats no han de tractar d'adoctrinar els seus ciutadans i no se'ls ha de permetre distingir entre individus que sostinguin una opinió o una altra. A més, la promoció d'informació unilateral per part de l'Estat pot constituir un obstacle seriós i inacceptable per la llibertat d'opinió.

¹¹² Comissió EDH. *Assumpte Rommelfanger v. República Federal d'Alemanya*, 6 setembre 1989.

Aquestes obligacions no són un llistat exhaustiu, sinó simplement algunes obligacions que deriven expressament del CEDH o que han estat especialment reiterades o destacades en les interpretacions que fa del Conveni el TEDH.

Llibertat d'expressió i mitjans de comunicació

L'exercici de la llibertat d'expressió i el dret d'accés a la informació, com s'ha establert abans, és un dret de tota persona. No obstant això, és innegable que els mitjans de comunicació tenen una funció especial en l'exercici d'aquest dret i, per aquesta raó, en molts altres aspectes els mitjans en si i les persones que donen vida a aquests mitjans han de comptar amb una protecció reforçada d'aquest dret que, en el cas del SEDH parteix de les següents bases mínimes:

- La premsa no només té la tasca d'impartir informació i idees, el públic també té dret a rebre-les¹¹³.
- Els monopolis públics dintre dels mitjans audiovisuals són contraris a l'article 10, principalment perquè no poden proporcionar una pluralitat de fonts d'informació¹¹⁴.
- La llibertat de premsa ofereix al públic un dels millors mitjans per a descobrir i formar-se una opinió sobre les idees i les actituds dels seus líders polítics¹¹⁵.
- El càstig d'un periodista per assistir a la difusió de declaracions fetes per una altra persona obstaculitzaria seriosament la contribució de la premsa a la discussió d'assumptes d'interès públic i no s'hauria de preveure tret que existeixin raons particularment fortes per fer-ho¹¹⁶.
- És indispensable per al bon funcionament de la democràcia que l'emissora pública transmeti notícies, informació i comentaris imparcials, independents i equilibrats i, a més, que proporcioni un fòrum per a la discussió pública en el qual es pugui expressar l'espectre més ampli possible d'opinions¹¹⁷.
- La protecció de les fonts periodístiques és una de les condicions bàsiques de la llibertat de premsa¹¹⁸.
- Les ordres que requereixin que els periodistes revelin les seves fonts han de ser subjectes a la garantia de revisió judicial o revisió per part d'un altre organisme de revisió independent i imparcial¹¹⁹.

¹¹³ Tribunal EDH. *Assumpte Lingens*, supra nota 57, paràgraf 41.

¹¹⁴ Tribunal EDH. *Assumpte Informationverein Lentia v. Àustria*, 24 novembre 1993, paràgraf 30.

¹¹⁵ Tribunal EDH. *Assumpte Castells v. Espanya*, 23 d'abril de 1992, paràgraf 43.

¹¹⁶ Tribunal EDH. *Assumpte Jersild*, supra nota 106, paràgraf 35; *Assumpte Thoma*, supra nota 57, paràgraf 62.

¹¹⁷ Tribunal EDH. *Assumpte Manole i altres v. Moldava*, 17 setembre 2009, paràgraf 51.

¹¹⁸ Tribunal EDH. *Assumpte Goodwin*, supra nota 101, paràgraf 39.

¹¹⁹ Tribunal EDH. *Assumpte Sanoma Uitgevers B.V.*, supra nota 102, paràgraf 90-92.

- Els Estats han de protegir per llei el dret dels periodistes a no revelar les seves fonts amb l'objectiu de garantir que els periodistes puguin informar sobre els assumptes d'interès públic sense que les seves fonts temin represàlies.

Altres característiques especials respecte els mitjans de comunicació ja han estat establertes abans com a part de la caracterització de la llibertat d'expressió, de les obligacions que té l'Estat, així com en les restriccions admissibles a la llibertat d'expressió de manera genèrica, per no tractar-se d'un dret o garantia només per a aquests, sinó per a tota la societat, per a tota persona.

Tot i així, també s'ha de destacar que sota l'àmbit dels "deures i les responsabilitats" de l'exercici de la llibertat d'expressió en el SEDH, aquells que exerceixen activitats en mitjans de comunicació no només tenen protecció reforçada, sinó també obligacions i responsabilitats específiques per complir com:

- Actuar de bona fe per a proporcionar informació precisa i confiable d'acord amb l'ètica del periodisme¹²⁰.
- Els periodistes tenen la obligació de recollectar materials d'acord amb els estàndards professionals. El mètode per a obtenir la informació ha de ser adequat per a la substància del material produït¹²¹.

Òrgan responsable de vigilar el compliment de la llibertat d'expressió i el seu respecte en el SEDH

Tribunal Europeu de Drets Humans. Amb seu a Estrasburg, França

En el sistema europeu de drets humans, des del 31 d'octubre de 1998 ja no existeix la Comissió Europea de Drets Humans. No obstant això, en alguns dels primers casos vinculats amb violacions a la llibertat d'expressió que van arribar a aquest sistema de protecció, va haver d'intervenir-hi encara la Comissió, i destaca especialment en aquest sentit el tràmit que li va donar al cas *The Sunday Times* contra el Regne Unit.

Degut a la seva desaparició només ens centrarem en el TEDH, tot i que, com s'ha pogut observar, la Comissió ha sigut citada en diferents aspectes.

¹²⁰ Tribunal EDH. *Assumpte Fressoz i Roire v. França*, 21 gener 1999, paràgraf 54; *Assumpte Bergens Tidende i altres v. Noruega*, 2 maig 2000, paràgrafs 37 i 56.

¹²¹ Tribunal EDH. *Assumpte Haldimann i altres v. Suïssa*, 24 febrer 2015, paràgraf 50.

Requisits i procediments per a denunciar violacions de la llibertat d'expressió i d'opinió en el SEDHH

Denúncies de particulars

Per a presentar un cas de violació de la llibertat d'expressió davant del Tribunal Europeu de Drets Humans, cal presentar un escrit on consti, almenys, el següent¹²²:

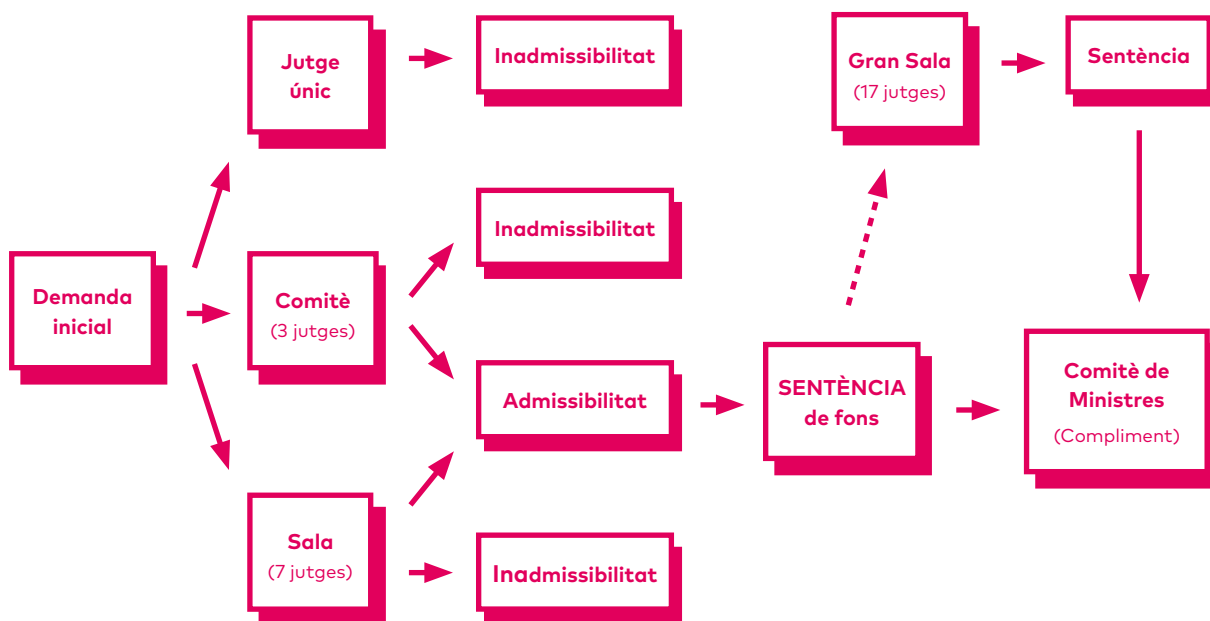
- Nom, data de naixement, nacionalitat i domicili de la persona demandant i, en el cas de ser una persona jurídica, nom complet, data de constitució o registre, número d'identificació fiscal (si és procedent) i seu.
- Nom, domicili, número de telèfon, fax i/o direcció electrònica del representant, en el seu cas.
- Si la persona demandant té representant, la firma original i la data d'aquesta han de constar a l'apartat del poder del formulari que proporciona el Tribunal, on constarà igualment la firma original de qui representa indicant que ha acceptat actuar en nom de la persona demandant.
- L'Estat o els Estats contra els quals es dirigeix la demanda.
- Una relació succinta i comprensible dels fets en els quals va tenir lloc la violació de la llibertat d'expressió o d'accés a la informació.
- Una relació succinta i comprensible de les vulneracions del Conveni allegades i arguments pertinents.
- Una declaració succinta i comprensible que acrediti la conformitat del demandant amb els criteris d'admissibilitat enunciat a l'article 53.1 del Conveni¹²³.
- Còpia dels documents relatius a les decisions o mesures denunciades, ja siguin de naturalesa judicial o de qualsevol altra.
- Còpia dels documents i resolucions que demostrin que el demandant ha esgotat les vies internes d'impugnació i ha respectat el termini establert a l'article 35.1 del Conveni.
- En aquest cas, còpia dels documents relatius a qualsevol altre procediment internacional d'investigació o d'acord.

¹²² A la pàgina d'internet del Tribunal (<http://www.echr.coe.int/Pages/home.aspx?p=applicants/spa>) hi ha un formulari amb instruccions per a que es pugui presentar de manera senzilla una denúncia.

¹²³ Al Tribunal no s'hi podrà recórrer sinó després d'esgotar les vies de recursos interns, tal com s'entén segons els principis de dret internacional generalment reconeguts i en el termini de sis mesos a partir de la data de la decisió interna definitiva.

És molt important assenyalar que el Tribunal Europeu ha establert que el termini previst a l'article 35.1 del Conveni (sis mesos a partir de la resolució interna definitiva) no és aplicable als fets continuats, atès que només comença el còmput dels sis mesos quan la situació cessa.

De manera molt abreujada i general, el **procediment que se segueix davant del Tribunal Europeu de Drets Humans des que es presenta una denúncia** és el següent:

D'alguns casos o situacions que es podrien dur al TEDH, per exemple, se'n podrien mencionar les següents:

- Detenció, discriminació o amenaces o ús de la violència i de la fustigació, inclosa la persecució i la intimidació, contra persones que mirin d'exercir o de promoure el seu dret a la llibertat d'opinió i d'expressió, inclosos els professionals de l'esfera de la informació.
- Activitats en els partits polítics d'oposició i dels activistes sindicals, ja sigui com a grup o com a particulars.
- Mesures adoptades contra els mitjans d'informació (premsa i ràdio) o impediments al seu funcionament independent.
- Mesures contra editors i participants en d'altres mitjans d'informació, inclosos llibres, revistes, pel·lícules, obres de teatre i d'altres arts.
- Obstacles a l'accés a la informació a nivell local, regional i nacional sobre projectes i iniciatives proposades pel govern per promoure el dret al desenvolupament i obstacles a l'accés a la informació sobre altres temes com la situació del medi ambient i les repercussions sobre la salut, pressuposts nacionals, despesa nacional, projectes de desenvolupament industrial i polítiques comercials.

Durada del procediment de casos de violació del dret a la llibertat d'expressió (accés a la informació) i d'opinió davant dels òrgans del SEDH des de la presentació de la petició fins a la seva resolució final

Como s'ha explicat prèviament, dintre del Sistema Europeu actualment només el Tribunal Europeu coneix els casos degut a la desaparició de la Comissió l'any 1998. No obstant això, alguns casos van iniciar la seva tramitació davant de la Comissió abans de l'any esmentat i es van resoldre pel Tribunal degut a la desaparició de la Comissió. Per aquest motiu, a continuació es fa una distinció entre els casos en què només hi ha intervingut el Tribunal i aquells casos en què hi van participar tant l'un com l'altre per tal d'establir amb més claredat les dades que interessa destacar aquí.

Tribunal Europeu de Drets Humans ¹²⁴							
	Gran Sala	Primera Secció	Segona Secció	Tercera Secció	Quarta Secció	Cinquena Secció	Ple
Temps mínim	1 any	9 mesos	1 any i 4 mesos	2 any i 3 mesos	1 any	1 any	1 any i 1 mes
Temps màxim	7 anys i 4 mesos	7 anys i 5 mesos	7 anys i 7 mesos	10 anys i 6 mesos	7 anys i 8 mesos	5 anys i 5 mesos	4 anys i 8 mesos
Mitjana	3 anys i 3 mesos	4 anys i 9 mesos	4 anys	6 anys i 8 mesos	4 anys i 2 mesos	3 anys	1 any i 11 mesos

Comissió Europea de Drets Humans		
Temps mínim	Temps màxim	Mitjana
5 mesos	4 anys i 7 mesos	2 anys i 5 mesos

¹²⁴ Els casos amb resolucions que no especifiquin quina Sala o Secció del Tribunal ha respòs a aquest mateix no han sigut considerades pel càmput dels temps mínims, màxims i per les mitjanes, per no ser possible la seva classificació a les columnes corresponents.

Les mesures econòmiques establertes a les sentències, ja siguin per danys materials com no pecuniari, sovint es compleixen en terminis que van de dos mesos a menys de dos anys a partir de l'emissió de la sentència. No obstant això, existeixen altres tipus de mesures que no són complides amb la mateixa promptitud.

Tanmateix, de la informació disponible al Departament per a l'Execució de Sentències del TEDH del Consell de Ministres¹²⁵, al febrer de 2019, de les sentències relacionades amb la llibertat d'expressió (article 10 CEDH) tenien problemes de compliment algunes relacionades amb Azerbaidjan, Hongria, Rússia (dos casos) i Turquia (set casos), mentre que les sentències de la resta de països es poden entendre com a complides en la mesura que el Comitè de Ministres ja no du a terme un seguiment de la seva execució. D'aquests casos pendents de compliment, hi ha sentències emeses a 1998, 2006, 2009, 2012, 2014 i 2017, fet que evidencia que el termini de compliment total d'una sentència varia segons el país on té lloc la violació.

Jurisprudència rellevant del Tribunal i la Comissió Europea de Drets Humans sobre la llibertat d'expressió

A. Tribunal Europeu de Drets Humans

Cas	País	Sala	Data de sentència
Williamson	Alemània	Cinquena Secció	8 gener 2019
Savva Terentyev	Rússia	Tercera Secció	28 agost 2018
Stomakhin	Rússia	Tercera Secció	9 maig 2018
Roj TV A/S	Dinamarca	Segona Secció	17 abril 2018
Nix	Alemània	Cinquena Secció	13 març 2018
Smajić	Bòsnia i Hercegovina	Quarta Secció	18 gener 2018
Belkacem	Bèlgica	Segona Secció	27 juny 2017

¹²⁵ Secretaria de la Comissió de Ministres, *Tabla de casos y grupos de casos en supervisión*, juny de 2018.

PIHL	Suècia	Tercera Secció	7 febrer 2017
Magyar Tartalomszolgáltatók Egyesülete i Index.hu Zrt	Hongria	Quarta Secció	2 febrer 2016
M'Bala M'Bala	França	Cinquena Secció	20 octubre 2015
Perinçek	Suïssa	Gran Sala	15 octubre 2015
Delfi AS	Estònia	Gran Sala	16 juny 2015
Morice	França	Gran Sala	23 abril 2015
Hösl-Daum i altres	Polònia	Quarta Secció	7 octubre 2014
Roșiianu	Rumania	Tercera Secció	24 setembre 2014
Österreichische Vereinigung zur Erhaltung, Stärkung i Schaffung	Àustria	Primera Secció	28 novembre 2013
Youth Initiative for Human Rights	Sèrbia	Segona Secció	25 setembre 2013
Eon	França	Cinquena Secció	14 juny 2013
Animal Defenders International	Regne Unit	Gran Sala	22 abril 2013
PETA Deutschland	Alemània	Primera Secció	8 març 2013
Axel Springer AG	Alemània	Gran Sala	7 febrer 2012
Sosinowska	Polònia	Quarta Secció	18 gener 2012
Uj	Hongria	Segona Secció	19 octubre 2011
Wizerkaniuk	Polònia	Quarta Secció	5 octubre 2011
Faruk Temel	Turquia	Segona Secció	1 maig 2011
Dink	Turquia	Segona Secció	14 desembre 2010

Sanoma Uitgevers B.V.	Països Baixos	Gran Sala	14 setembre 2010
Akdaş	Turquia	Segona Secció	16 maig 2010
Le Pen	França	Cinquena Secció	20 abril 2010
Kuliś i Różycki	Polònia	Quarta Secció	6 gener 2010
Féret	Bèlgica	Segona Secció	16 desembre 2009
Alves da Silva	Portugal	Segona Secció	20 octubre 2009
Kenedi	Hongria	Segona Secció	26 agost 2009
Társaság a Szabadságjogokért	Hongria	Segona Secció	14 juliol 2009
Leroy	França	Cinquena Secció	2 abril 2009
Khurshid Mustafa i Tarzibachi	Suècia	Tercera Secció	16 març 2009
TV Vest AS & Rogaland Pensjonistparti	Noruega	Gran Sala	11 març 2009
Balsytė-Lideikienė	Lituània	Tercera Secció	4 febrer 2009
Soulas i altres	França	Cinquena Secció	10 octubre 2008
Vajnai	Hongria	Segona Secció	8 octubre 2008
Stoll	Suïssa	Gran Sala	10 desembre 2007
Vereinigung Bildender Künstler	Àustria	Primera Secció	25 abril 2007
Pavel Ivanov	Rússia	Primera Secció	20 febrer 2007
Erbakan	Turquia	Primera Secció	6 octubre 2006
Jihočeské Matky	República Txeca	Cinquena Secció	10 juliol 2006

İ.A.	Turquia	Segona Secció	13 desembre 2005
Norwood	Regne Unit	Segona Secció	16 novembre 2004
Gündüz	Turquia	Primera Secció	13 juny 2004
Krone Verlag GmbH & Co. KG	Àustria	Primera Secció	11 març 2004
Garaudy	França	Quarta Secció	24 juny 2003
Nikula	Finlàndia	Quarta Secció	21 juny 2002
Dichand i otros	Àustria	Tercera Secció	26 maig 2002
Marônek	Eslovàquia	Segona Secció	19 juliol 2001
Thoma	Luxemburg	Segona Secció	29 juny 2001
Şener	Turquia	Tercera Secció	18 juliol 2000
Özgür Gündem	Turquia	Quarta Secció	16 març 2000
Wille	Liechtenstein	Gran Sala	28 octubre 1999
Karataş	Turquia	Gran Sala	8 juliol 1999
Sürek i Özdemir	Turquia	Gran Sala	8 juliol 1999
Sürek	Turquia	Gran Sala	8 juliol 1999
Lehideux i Isorni	França	Gran Sala	23 setembre 1998
Steel i altres	Regne Unit	Sala ¹³¹	23 setembre 1998
Incal	Turquia	Gran Sala	9 juny 1998
Wingrove	Regne Unit	Sala	25 novembre 1996
Goodwin	Regne Unit	Gran Sala	27 març 1996

¹²⁶ Las correspondientes resoluciones de los casos así referidos no especifican qué Sala o Sección del Tribunal ha respondido a los mismos.

Vogt	Alemania	Gran Sala	26 setembre 1995
Vereniging Weekblad Bluf!	Països Baixos	Ple	9 febrer 1995
Vereinigung demokratischer Soldaten Österreichs i Gubi	Àustria	Sala	19 desembre 1994
Jersild	Dinamarca	Gran Sala	23 setembre 1994
Otto-Preminger-Institut	Àustria	Sala	20 setembre 1994
Casado Coca	Espanya	Sala	24 febrer 1994
Chorherr	Àustria	Sala	25 agost 1993
Hadjianastassiou	Grècia	Sala	16 desembre 1992
Observer and Guardian	Regne Unit	Ple	26 novembre 1991
Autronic AG	Suïssa	Ple	22 maig 1990
Groppera Radio AG i altres	Suïssa	Ple	28 març 1990
Markt intern Verlag GmbH i Klaus Beermann	Alemania	Ple	20 novembre 1989
Gaskin	Reino Unido	Ple	7 juliol 1989
Müller i altres	Suïssa	Sala	24 maig 1988
Lingens	Àustria	Ple	8 juliol 1986
Barthold	Alemania	Sala	25 març 1985
The Sunday Times	Reino Unido	Plen	26 abril 1979
Handyside	Reino Unido	Plen	7 desembre 1976

B. Comissió Europea de Drets Humans

Cas	País	Data de sentència
Stevens	Regne Unit	9 setembre 1989
Donaldson	Regne Unit	25 gener 2011
Rommelfanger	República Federal d'Alemania	6 setembre 1989
Kühnen	República Federal d'Alemania	12 maig 1988
Saszmann	Àustria	27 febrer 1997
Wingrove	Regne Unit	10 gener 1995
Glimmerveen i Hagenbeek	Països Baixos	11 octubre 1979
Honsik	Àustria	18 octubre 1995
Marais	França	24 juny 1996
Partit Comunista d'Alemania	República Federal d'Alemania	20 juliol 1957
B.H, M.W, H.P i G.K.	Àustria	12 octubre 1989
Nachtmann	Àustria	9 setembre 1998
Schimaneck	Àustria	1 febrer 2000

Altres mecanismes rellevants per a la protecció de la llibertat d'expressió a Europa

En el marc del Consell d'Europa no existeix un altre òrgan o mecanisme que de manera especialitzada s'ocupi de la llibertat d'expressió com ho fa el TEDH. No obstant això, alguns òrgans del Consell d'Europa han emès recomanacions que en major o menor mesura han de ser observades pels Estats en el moment d'establir pautes per a una millor protecció i garantia de la llibertat d'expressió en diferents àmbits. En aquest sentit, se'n podrien destacar les següents:

A. Comitè de Ministres

El Comitè de Ministres és l'òrgan executiu del Consell d'Europa i està integrat pels ministres d'Assumptes Exteriors de cada Estat membre o dels seus representants diplomàtics permanents a Estrasburg. Determina la política de l'Organització i aprova el seu pressupost i el seu programa d'activitats. Fins al mes de març de 2019, ha emès 57 recomanacions en temes vinculats amb la llibertat d'expressió, d'entre les quals es poden destacar a manera d'exemple les següents:

- **Recomanació CM / Rec (2018) 1 [1]** del Comitè de Ministres als Estats membre sobre el pluralisme dels mitjans i la transparència de la propietat dels mitjans.
- **Recomanació CM / Rec (2016) 4** del Comitè de Ministres als Estats membre sobre la protecció del periodisme i la seguretat dels periodistes i altres actors dels mitjans de comunicació.
- **Recomanació CM / Rec (2007) 11** del Comitè de Ministres als Estats membre sobre la promoció de la llibertat d'expressió i de la informació en el nou entorn de la informació i les comunicacions.
- **Directrius** del Comitè de Ministres del Consell d'Europa sobre la protecció de la llibertat d'expressió i de la informació en temps de crisi.
- **Recomanació Rec (2002) 2** del Comitè de Ministres dels Estats membre sobre l'accés a documents oficials.
- **Recomanació No. R (2000) 7** del Comitè de Ministres als Estats membre sobre el dret dels periodistes a no revelar les seves fonts d'informació.
- **Recomanació No. R (97) 20** del Comitè de Ministres als Estats membre sobre el "discurs d'odi".
- **Recomanació No. R (92) 19** del Comitè de Ministres als Estats membre sobre videojocs amb contingut racista.
- **Recomanació No. R (85) 8** del Comitè de Ministres als Estats membre sobre la conservació del patrimoni cinematogràfic europeu.

- **Recomanació No. R (81) 19** del Comitè de Ministres als Estats membre sobre l'accés a la informació en poder de les autoritats públiques.

El Comitè de Ministres també ha emès 15 declaracions vinculades en major o menor mesura amb la llibertat d'expressió, en destaquem com a exemples les següents:

- Declaració del Comitè de Ministres sobre la revisió de la Cimera Mundial de la Societat de la Informació (CMSI) +10 i l'extensió del mandat del Fòrum de Governança d'Internet (FGI) aprovada el 3 de juny de 2015.
- Declaració del Comitè de Ministres sobre la protecció del periodisme i la seguretat dels periodistes i altres actors dels mitjans de comunicació, adoptada el 30 d'abril de 2014.
- Declaració del Comitè de Ministres sobre riscos per als drets fonamentals derivats del seguiment digital i altres tecnologies de vigilància, adoptada l'11 de juny de 2013.
- Declaració del Comitè de Ministres sobre la protecció de la llibertat d'expressió i de la informació i la llibertat de reunió i d'associació amb respecte als noms de domini d'Internet i les cadenes de noms, adoptada el 21 de setembre de 2011.
- Declaració del Comitè de Ministres sobre els principis de governança d'Internet, adoptada el 21 de setembre de 2011.

B. Assemblea Parlamentària

L'Assemblea Parlamentària reuneix a 324 parlamentaris dels 47 Estats membre del Consell d'Europa i esdevé el principal fòrum de debat. Gran part de la seva feina és desenvolupada per les seves comissions que duen a terme un paper important en l'examen de les qüestions d'actualitat. En el tema de la llibertat d'expressió en especial destaquen la Comissió d'Assumptes Jurídics i Drets Humans i la Comissió de Cultura, Ciència, Educació i Mitjans de Comunicació. En el marc d'aquesta Assemblea s'han aprovat 31 recomanacions fins al febrer de 2019, entre les quals es poden destacar com a exemples les següents:

- **Recomanació 2111 (2017) i resolució 2179 (2017).** Influència política sobre els mitjans de comunicació independents i periodistes.
- **Recomanació 2097 (2017) i resolució 2141 (2017).** Atacs contra periodistes i la llibertat dels mitjans a Europa.
- **Recomanació 2075 (2015) i resolució 2066 (2015).** Responsabilitat i ètica dels mitjans en un entorn de mitjans canviant.
- **Recomanació 2024 (2013) i resolució 1954 (2013).** Seguretat nacional i accés a la informació.

- **Recomanació 1931 (2010) i resolució 1751 (2010).** Combatent estereotips sexistes als mitjans.
- **Recomanació 1897 (2010).** Respecte per la llibertat dels mitjans.

C. Organització per a la Seguretat i la Cooperació a Europa

Més enllà del Consell d'Europa encara que en certa forma relacionada amb aquest, existeix l'Organització per a la Seguretat i la Cooperació a Europa (OSCE)¹²⁷, que esdevé la organització de seguretat regional més gran del món i que treballa en pro de l'estabilitat, la pau i la democràcia a través del diàleg polític. En el marc d'aquesta organització, existeix un **Representant per a la Llibertat dels Mitjans de Comunicació** que té dues funcions principals: a) observar l'evolució de la situació dels mitjans de comunicació, com a part d'una funció d'alerta precoç, i b) ajudar als Estats participants a complir els seus compromisos en matèria de llibertat d'expressió i mitjans de comunicació lliures.

Si bé aquest Representant no té les mateixes funcions que la Relatoria sobre la Llibertat d'Expressió de Nacions Unides, per al desenvolupament de les seves funcions segueix essencialment el seu treball en les següents línies de treball:

- Despenalització de la difamació.
- Commutació digital.
- Discurs d'odi.
- Llibertat de mitjans a internet.
- Lleis de mitjans.
- Pluralisme mediàtic.
- Autoregulació dels mitjans.
- Seguretat dels periodistes.

A més, en el marc de l'OSCE existeix un número important de documents i decisions que es troben reunits en una compilació de compromisos dels Estats participants de l'organització en els àmbits de la llibertat dels mitjans de comunicació, la llibertat d'expressió i el lliure flux d'informació, així com les tasques del mandat de la Representant de l'OSCE per a la llibertat dels mitjans de comunicació¹²⁸, que no es detallaran en aquesta guia, però que són documents importants en un marc europeu més ampli de la protecció de la llibertat d'expressió.

¹²⁷ La OSCE té 57 Estats participants d'Europa, Àsia Central i Amèrica del Nord.

¹²⁸ *Libertad de los Medios, Libertad de Expresión, Libre Circulación de Información*; Conferència de Seguretat i Cooperació a Europa (CSCE) Organització per a la Seguretat i la Cooperació a Europa (OSCE) 1975-2017; 4ª Edició Viena: OSCE Representatiu de la Llibertat dels Mitjans, 2017; 76 pp.

D. Unió Europea

Finalment, no es pot deixar de banda per a Europa el treball existent en el marc de la Unió Europea (UE), en la qual han estat aprovades pel Consell de la Unió al maig de 2014 les "Directrius per a la llibertat d'expressió en línia i fora de línia". En aquest document s'expliquen les normes internacionals de drets humans sobre llibertat d'opinió i d'expressió, a més de proporcionar orientació política i operativa al funcionariat i al personal de la UE, institucions i Estats membre de la UE per al seu treball en tercers països i en fòrums multilaterals, així com en els contactes amb organitzacions internacionals, la societat civil i altres parts interessades.

Les Directrius també brinden al funcionariat i al personal orientació pràctica sobre com contribuir a la prevenció de possibles violacions de la llibertat d'opinió i d'expressió, com analitzar i reaccionar eficaçment quan es produeixen violacions per a protegir i promoure la llibertat d'opinió i d'expressió en l'acció exterior de la UE. També descriuen com i en quines circumstàncies estrictament prescrites, la llibertat d'opinió i d'expressió pot ser limitada.

**Sistema
Interamericà
de Drets
Humans
(SIDH)**

3

Tractat base

En el marc del Sistema Interamericà de Drets Humans, la llibertat d'expressió està reconeguda de manera àmplia a la norma jurídica, que crea i organitza tot aquest sistema de protecció de drets humans, específicament a:

Convenció Americana sobre Drets Humans (CADH)

Adoptada a San José, Costa Rica, el 22 de novembre de 1969. En vigor des de el 18 de juliol de 1978

Article 13.

1. Tota persona té el dret a la llibertat de pensament i d'expressió. Aquest dret comprèn la llibertat de buscar, rebre i difondre informacions i idees de tota índole, sense consideració de fronteres, ja sigui oralment, per escrit o en forma impresa o artística, o per qualsevol altre procediment de la seva selecció.
2. L'exercici del dret previst a l'incís precedent no pot estar subjecte a prèvia censura sinó a responsabilitats ulteriors, que han d'estar expressament fixades per la llei i ser necessàries per a assegurar:
  - a) el respecte als drets o a la reputació de la resta, o
  - b) la protecció de la seguretat nacional, l'ordre públic o la salut o la moral públiques.
3. No es pot restringir el dret d'expressió per vies o mitjans indirectes, com l'abús de controls oficials o particulars de paper per a diaris, de freqüències radioelèctriques o d'efectes i aparells fets servir en la difusió d'informació o per qualsevol altre mitjà encaminat a impedir la comunicació i la circulació d'idees i opinions.
4. Els espectacles públics poden ser sotmesos per la llei a censura prèvia amb l'objecte exclusiu de regular-ne l'accés per a la protecció moral de la infància i l'adolescència, sense perjudici del que s'ha establert a l'incís 2.
5. Estarà prohibida per llei tota propaganda en favor de la guerra i tota apologia de l'odi nacional, racial o religiós que constitueixin incitacions a la violència o qualsevol altra acció il·legal similar contra qualsevol persona o grup de persones, per cap motiu, inclosos els de raça, color, religió, idioma o origen nacional.

Estats que no han ratificat o han denunciat la CADH al juny de 2019

Antigua i Barbuda

Saint Christopher i Nevis

Bahames

Saint Lucia

Belize

Saint Vincent i les Grenadines

Canadà

Trinitat i Tobago

Estats Units

Veneçuela

Guyana

Una dada important a tenir en compte és que cap dels 23 Estats americans¹²⁹ que són part de la CADH té formulada reserva o declaració interpretativa respecte l'article 13 abans esmentat, fet que implica que estan obligats a la total literalitat d'aquest article.

També és important destacar que a l'article IV de la *Declaració Americana dels Drets i Deures de l'Home* es reconeix de manera àmplia la llibertat d'expressió juntament amb altres drets¹³⁰.

A més d'aquesta norma, es reconeix expressament la llibertat d'expressió i d'opinió i l'accés a la informació a l'article 14 de la Convenció Interamericana sobre la *Protecció dels Drets Humans de les Persones Grans*¹³¹. De la mateixa manera, a l'article 21 del mateix tractat en el qual es reconeix el dret a la cultura, s'estableix una obligació per als Estats part a que incentivin, mitjançant accions de reconeixement i estímul, les aportacions de la persona gran a les diferents expressions artístiques i culturals; és a dir, que hi ha expressions que en aquest tractat no només es busca reconèixer sinó també incentivar.

A més d'això i com a mostra de la transcendència que té la llibertat d'expressió, és important destacar el contingut de l'article 4 de la *Carta Democràtica Interamericana*¹³², on s'estableixen com a components fonamentals de l'exercici de la democràcia, per una banda, la transparència de les activitats governamentals i, per l'altra, la llibertat d'expressió i de premsa.

No menys important, tot i que amb una força jurídica menor per no ser un tractat, també s'ha de destacar que la *Declaració Americana sobre els drets dels pobles indígenes*¹³³ reconeix aspectes importants de la llibertat d'expressió als articles XVI (expressions espirituals), XX (llibertat d'expressió genèrica) i XXVIII (expressions culturals tradicionals).

Finalment, amb menor força jurídica però important en el seu contingut, s'ha de destacar que la Comissió Interamericana de Drets Humans, en suport a la Relatoria Especial per a la Llibertat d'Expressió, va adoptar la *Declaració de Principis sobre la Llibertat d'Expressió*¹³⁴.

129 Argentina, Barbados, Bolívia, Brasil, Xile, Colòmbia, Costa Rica, Dominica, Equador, El Salvador, Grenada, Guatemala, Haití, Hondures, Jamaica, Mèxic, Nicaragua, Panamà, Paraguai, Perú, República Dominicana, Surinam, Uruguai.

130 Tota persona té dret a la llibertat d'investigació, d'opinió i d'expressió i difusió del pensament per qualsevol mitjà.

131 Article 14. Dret a la llibertat d'expressió i d'opinió i a l'accés a la informació.

La persona major d'edat té dret a la llibertat d'expressió i d'opinió i d'accés a la informació, en igualtat de condicions amb altres sectors de la població i pels mitjans de la seva elecció.

Els Estats part adoptaran mesures destinades a garantir a la persona major d'edat l'exercici efectiu d'aquests drets.

132 Són components fonamentals de l'exercici de la democràcia la transparència de les activitats governamentals, la probitat, la responsabilitat dels governs a la gestió pública, el respecte pels drets socials i la llibertat d'expressió i de premsa.

133 Aprovada en la segona sessió plenària de l'Assemblea General de la OEA, celebrada el 14 de juny de 2016.

134 Adoptada per la Comissió Interamericana de Drets Humans en el seu 108è període ordinari de sessions, celebrat del 2 al 20 octubre del 2000.

Com es pot observar, si bé és cert que una norma és la que es considera la base del reconeixement del dret a la llibertat d'expressió, n'hi ha d'altres no menys importants que és necessari tenir en compte dins del sistema interamericà per a comprendre de manera integral la llibertat d'expressió.

Caracterització de la llibertat d'expressió en el SIDH

- Tota persona té dret a la llibertat de pensament i d'expressió.
- És una pedra angular en l'existència mateixa d'una societat democràtica.
- El dret comprèn:
  - La llibertat de buscar informacions i idees de tota índole.
  - La llibertat de rebre informacions i idees de tota índole.
  - La llibertat de difondre informacions i idees de tota índole.
  - El dret de cada individu de manifestar el seu propi pensament (dimensió individual).
  - El dret col·lectiu a rebre qualsevol informació i a conèixer l'expressió del pensament aliè (dimensió social)¹³⁵.
  - El dret de les persones a utilitzar l'idioma de la seva elecció en l'expressió del seu pensament¹³⁶.
  - No només es protegeix l'emissió d'expressions inofensives o ben rebudes per l'opinió pública, sinó també la d'aquelles que xoquen, irriteren o inquieten als funcionaris públics o a un sector qualsevol de la població¹³⁷.
- L'expressió i la difusió del pensament són indivisibles¹³⁸.
- S'ha d'exercir sense consideració de fronteres.
- Les formes en què es pot dur a terme són:
  - Oralment.
  - Per escrit.
  - En forma impresa.
  - En forma artística.
  - Per qualsevol altre procediment de la seva elecció.
- L'exercici del dret previst a l'incís precedent no pot estar subjecte a prèvia censura sinó a responsabilitats ulteriors.

¹³⁵ Cort IDH. *Assumpte La col·legiació obligatòria de periodistes* (Arts. 13 i 29 Convenció Americana sobre Drets Humans). Opinió Consultiva OC-5/85, 13 novembre 1985. Sèrie A N° 5, paràgraf 30.

¹³⁶ Cort IDH. *Assumpte López Álvarez v. Hondures*, 1 febrer 2006. Sèrie C N° 141.1, paràgraf 164.

¹³⁷ Cort IDH. *Assumpte Kimel v. Argentina*, 2 de maig de 2008. Sèrie C N° 177, paràgraf 88.

¹³⁸ Cort IDH. *Assumpte Ricardo Canese v. Paraguai*, 31 agost 2004, paràgraf 78; Cort IDH. *Herrera Ulloa v. Costa Rica*, 2 juliol 2004, paràgraf 109; i *La col·legiació obligatòria de periodistes*, supra nota 141, paràgraf 36.

- Expressions no protegides (prohibides):
  - Tota propaganda en favor de la guerra.
  - Tota apologia de l'odi nacional, racial o religiós que constitueixin incitacions a la violència.
  - Qualsevol altra acció il·legal similar contra qualsevol persona o grup de persones, per cap motiu, inclosos els de raça, color, religió, idioma u origen nacional.
- La possibilitat de manifestar-se públicament i pacífica és una de les maneres més accessibles d'exercir el dret a la llibertat d'expressió¹³⁹.
- La llibertat d'expressió es pot veure també afectada sense la intervenció directa de l'acció estatal¹⁴⁰.
- La llengua és un dels més importants elements d'identitat d'un poble, precisament perquè garanteix l'expressió, difusió i transmissió de la seva cultura¹⁴¹.
- La llibertat d'expressió s'insereix a l'ordre públic primari i radical de la democràcia, que no és concebible sense el debat lliure i sense que la dissidència tingui ple dret de manifestar-se.
- En el marc d'una campanya electoral, la llibertat de pensament i d'expressió en les seves dues dimensions constitueix un bastió fonamental per al debat durant el procés electoral, degut a que es transforma en una eina essencial per a la formació de l'opinió pública dels electors¹⁴².
- No permetre l'exercici del dret a la llibertat d'expressió en condicions d'igualtat, impedeix el debat públic sobre temes d'interès de la societat que esdevé essencial per a la protecció de la democràcia i el pluralisme de mitjans¹⁴³.

Caracterització del dret d'accés a la informació en el SIDH

- L'article 13 de la Convenció, en el moment d'estipular expressament els drets a "buscar" i a "rebre" "informacions", protegeix el dret que té tota persona a sol·licitar l'accés a la informació sota el control de l'Estat, amb les excepcions permeses sota el règim de restriccions de la Convenció¹⁴⁴.
- L'article 12 empara el dret de les persones a rebre informació sota el control de l'Estat i la obligació positiva de l'Estat de subministrar-la¹⁴⁵.

¹³⁹ Cort IDH. *Assumpte López Lone i altres v. Hondures*, 5 octubre 2015. Sèrie C N° 302, paràgraf 167.

¹⁴⁰ Cort IDH. *Assumpte La col·legiació obligatòria de periodistes* (Arts. 13 i 29 Convenció Americana sobre Drets Humans), supra nota 141, paràgraf 56.

¹⁴¹ Cort IDH. *Assumpte López Álvarez*, supra nota 142, paràgraf 171.

¹⁴² Cort IDH. *Assumpte Ricardo Canese*, supra nota 144, paràgraf 88.

¹⁴³ Cort IDH. *Assumpte Granier i altres (Radio Caracas Televisión) v. Veneçuela*, 22 juny 2015. Sèrie C N° 293, paràgraf 234.

¹⁴⁴ Cort IDH. *Assumpte Claude Reyes i altres v. Xile*, 19 setembre 2006. Sèrie C N° 151, paràgraf 77.

¹⁴⁵ Ídem.

- La informació ha de ser entregada sense necessitat d'acreditar un interès directe per a la seva obtenció o una afectació personal, tret dels casos en què s'apliqui una legítima restricció¹⁴⁶.
- L'accés a la informació sota el control de l'Estat que sigui d'interès públic pot permetre la participació en la gestió pública a través del control social que es pot exercir amb aquest accés¹⁴⁷.
- No donar una resposta possibilita l'actuació discrecional i arbitrària de l'Estat de facilitar o no determinada informació, generant inseguretat jurídica¹⁴⁸.
- L'article 13 protegeix el dret d'accés a la informació, incloent informació relacionada amb la salut de les persones¹⁴⁹.
- El dret d'accés a la informació adquireix un caràcter instrumental per a aconseguir la satisfacció d'altres drets de la Convenció¹⁵⁰.
- El control democràtic a través de la opinió pública fomenta la transparència de les activitats estatals i promou la responsabilitat dels funcionaris sobre la seva gestió pública¹⁵¹.

Límits i restriccions admissibles a la llibertat d'expressió en el SIDH

En el sistema interamericà està expressament prohibida la censura prèvia, però no l'establiment de responsabilitats ulteriors que es tradueixen en la possibilitat d'aplicar restriccions, sempre i quan compleixin amb les següents **característiques**:

- Han d'estar expressament fixades per la llei.
- Ser necessàries per assegurar:
  - i. El respecte als drets o a la reputació dels altres, o
  - ii. La protecció de:
    - La seguretat nacional.
    - L'ordre públic.
    - La salut pública.
    - La moral pública.

¹⁴⁶ Ídem.

¹⁴⁷ Ídem.

¹⁴⁸ Cort IDH. *Assumpte Pueblos Kaliña i Lokono v. Surinam*, 25 novembre 2015. Sèrie C N° 309, paràgraf 266.

¹⁴⁹ Cort IDH. *Assumpte I.V. v. Bolívia*, 30 novembre 2016. Sèrie C N° 329, paràgraf 156.

¹⁵⁰ Ídem.

¹⁵¹ Cort IDH. *Assumpte Usón Ramírez v. Veneçuela*, 20 novembre 2009. Sèrie C N° 207, paràgraf 83.

Però, a més, al CADH s'estableixen clars lineaments de les característiques que han de tenir les restriccions, entre els quals destaquen que no es pugui restringir el dret d'expressió per vies o mitjans indirectes com:

- L'abús de controls oficials o particulars de paper per als diaris;
- L'abús de controls oficials o particulars de freqüències radioelèctriques o de béns i aparells fets servir en la difusió d'informació; o
- Qualsevol altres mitjans (oficials o particulars) encaminats a impedir la comunicació i la circulació d'idees i d'opinions.

La restricció indirecta pot arribar a generar un efecte dissuasiu, atemoritzador i inhibidor sobre tots aquells que exerceixen el dret a la llibertat d'expressió, fet que, a la vegada, impedeix el debat públic sobre temes d'interès de la societat¹⁵².

En el cas dels espectacles públics, s'estableix una excepció a la prohibició de censura prèvia, atès que aquests poden ser censurats si això s'estableix a la llei i es fa amb l'objecte exclusiu de regular l'accés a ells per a la protecció moral de la infància i l'adolescència.

L'abús de la llibertat d'expressió no pot ser objecte de mesures de control preventiu sinó fonament de responsabilitat per a qui l'hagi comés¹⁵³.

Així doncs, la **responsabilitat ulterior** ha de complir com a mínim les següents característiques¹⁵⁴:

- L'existència de causals de responsabilitat prèviament establertes.
- La definició expressa i taxativa d'aquestes causals per la llei.
- La legitimitat de les finalitats perseguides al establir-les.
- Que aquestes causals de responsabilitat siguin necessàries per a assegurar el respecte als drets o a la reputació dels altres o a la protecció de la seguretat nacional, l'ordre públic o a la salut o a la moral públiques.
- No han de limitar de cap manera, més enllà del que sigui estrictament necessari, l'abast ple de la llibertat d'expressió i convertir-se en un mecanisme directe o indirecte de censura prèvia.

¹⁵² Cort IDH. *Assumpte Granier i altres (Radio Caracas Televisión)*, supra nota 149, paràgraf 164.

¹⁵³ Cort IDH. *Assumpte La col·legiació obligatòria de periodistes (Arts. 13 i 29 Convenció Americana sobre Drets Humans)*, supra nota 141, paràgraf 39.

¹⁵⁴ *Ibidem*, paràgraf 39 i Cort IDH. *Assumpte Palamara Iribarnev. Xile*, 22 novembre 2005. Sèrie C N° 135, paràgraf 76.

La Convenció protegeix expressions, idees o informació de "tota índole", siguin o no d'interès públic. No obstant això, quan aquestes expressions tracten temes d'interès públic, la persona que jutja ha d'avaluar amb especial cautela la necessitat de limitar la llibertat d'expressió¹⁵⁵.

Si bé és cert que un instrument penal pot ser idoni per a restringir l'exercici abusiu de determinats drets, sempre i quan això serveixi a la finalitat de salvaguardar el bé jurídic que es vol protegir, això no implica que la utilització de la via penal per a la imposició de responsabilitats ulteriors a l'exercici de la llibertat d'expressió sigui necessària o proporcional en tots els casos¹⁵⁶.

Quan es restringeix il·legalment la llibertat d'expressió d'un individu, no només és el dret d'aquell individu el que està essent violat, sinó també el dret de tota persona a "rebre" informacions i idees, així doncs, el dret protegit per l'article 13 té un abast i un caràcter especials.

La Cort Interamericana de Drets Humans (CoIDH) no ha considerat incompatible amb la Convenció Americana els delictes d'injúria i calúmnia en sentit general¹⁵⁷.

La protecció de la honra i la reputació de tota persona és una finalitat legítima d'acord amb la Convenció¹⁵⁸.

Tant la via civil com la via penal són legítimes, sota certes circumstàncies i en la mesura que reuneixin els requisits de necessitat i proporcionalitat, com mitjans per establir responsabilitats ulteriors davant l'expressió d'informacions o opinions que afectin l'honra o la reputació¹⁵⁹.

La CADH no estableix que les úniques restriccions a drets individuals que puguin ser legítimes siguin aquelles que pretenen protegir altres drets individuals. Pel contrari, la Convenció també contempla que siguin legítimes aquelles restriccions que tinguin com a finalitat altres motius no relacionats amb l'exercici de drets individuals reconeguts a la Convenció¹⁶⁰.

L'expressió i la difusió de pensaments i idees són indivisibles, de manera que una restricció de les possibilitats de divulgació representa directament, i en la mateixa mesura, un límit al dret d'expressar-se lliurement¹⁶¹.

La Cort ha establert que els Estats es trobin amb la obligació de subministrar la informació sol·licitada. No obstant això, en el cas que es neguin a entregar-la, haurà de donar-se una resposta fona-

¹⁵⁵ Cort IDH. *Assumpte Mémoli v. Argentina*, 22 agost 2013. Sèrie C N° 265, paràgraf 145.

¹⁵⁶ Cort IDH. *Assumpte Usón Ramírez*, *supra* nota 157, paràgraf 67.

¹⁵⁷ Cort IDH. *Assumpte Mémoli*, *supra* nota 161, paràgraf 133.

¹⁵⁸ Cort IDH. *Assumpte Tristán Donoso v. Panamà*, 27 gener 2009. Sèrie C N° 193, paràgraf 118.

¹⁵⁹ Cort IDH. *Assumpte Mémoli*, *supra* nota 163, paràgraf 126.

¹⁶⁰ Cort IDH. *Assumpte Usón Ramírez*, *supra* nota 157, paràgraf 64.

¹⁶¹ Cort IDH. *Assumpte La col·legiació obligatòria de periodistes* (Arts. 13 i 29 Convenció Americana sobre Drets Humans), *supra* nota 141, paràgraf 30.

Cort IDH. *Assumpte López Álvarez*, *supra* nota 142, paràgraf 164.

mentada que permeti conèixer quins són els motius i quines són les normes en què es basen per no entregar la informació¹⁶².

El deure de confidencialitat no comprèn la informació relativa a la institució o a les funcions que aquesta realitza quan es faci pública. Tanmateix, en certs casos, l'incompliment del deure de confidencialitat pot generar responsabilitats administratives, civils o disciplinàries¹⁶³.

Les expressions que afecten a funcionaris públics o a d'altres persones que exerceixen funcions d'una natura pública, han de gaudir, en els termes establerts per l'article 13.2 de la Convenció, d'un marge d'obertura a un debat ampli respecte d'assumptes d'interès públic, el qual és essencial per al funcionament d'un sistema vertaderament democràtic. Això no vol dir, de cap manera, que l'honor dels funcionaris públics o de les persones públiques no hagi de ser jurídicament protegit, sinó que s'ha de protegir d'acord amb els principis del pluralisme democràtic¹⁶⁴.

Expressions no protegides en el SIDH

En l'àmbit del sistema interamericà de drets humans s'ha establert un llistat de conductes prohibides o no compreses com a opinions i/o expressions protegides pel dret a la llibertat d'expressió. Aquestes són:

- Tota propaganda en favor de la guerra.
- Tota apologia de l'odi nacional.
- Tota apologia de l'odi racial.
- Tota apologia de l'odi religiós.
- Tota apologia de l'odi que constitueix incitacions a la violència.
- Qualsevol altra acció il·legal similar contra qualsevol persona o grup de persones, per cap motiu, inclosos els de raça, color, religió, idioma o origen nacional.

A diferència del que té lloc al sistema europeu, al sistema interamericà no existeixen fins al març de 2019 desenvolupaments jurisprudencials rellevants en aquest àmbit. Existeix l'anàlisi de la llibertat d'expressió sota la prohibició de discriminació, però no una anàlisi particular de qualsevol d'aquestes expressions no protegides per la llibertat d'expressió.

Aquest aspecte està tan poc desenvolupat que fins i tot en dos tractats que van entrar en vigor al novembre de 2017, com la *Convenció Interamericana contra el Racisme, la discriminació Racial i Formes Connexes d'Intolerància* i la *Convenció Interamericana contra tota forma de Desigualtat i Intolerància* no es fa menció expressa a aquestes expressions prohibides ni es reforça d'alguna manera

¹⁶² *Ibidem*, paràgraf 262.

¹⁶³ Cort IDH. *Assumpte Palamara Iribarne*, *supra* nota 160, paràgraf 77.

¹⁶⁴ Cort IDH. *Assumpte Herrera Ulloa*, *supra* nota 144, paràgraf 128.

el contingut de la Convenció Americana en aquest àmbit. El més destacat que es fa en aquest sentit és incloure com a formes del que es considera intolerància (article 1.6 d'ambdós tractats) totes les "manifestacions que expressen irrespecte, rebuig o menyspreu de la dignitat, característiques, conviccions o opinions dels éssers humans per ser diferents o contràries".

Principals obligacions de l'Estat per a garantir la llibertat d'expressió en el SIDH

A partir del contingut de l'article 13 de la CADH, es poden derivar obligacions específiques per als Estats americans, però la CoIDH i la Comissió Interamericana de Drets Humans (CIDH) han especificat i posat èmfasi en algunes obligacions a partir de l'anàlisi de casos concrets que ha hagut de resoldre. En aquest sentit, com a obligacions mínimes que els Estats han de complir en el marc d'aquest sistema, es poden identificar les següents:

- L'Estat no només ha de minimitzar les restriccions a la circulació de la informació sinó també equilibrar, en la major mesura del possible, la participació de les diferents informacions en el debat públic, impulsant el pluralisme informatiu¹⁶⁵.
- Els Estats han de garantir el ple exercici de la llibertat d'expressió mitjançant normatives i pràctiques adequades que possibilitin el seu accés real i efectiu als diferents espais deliberatius en termes igualitaris, però també mitjançant l'adopció de mesures necessàries atenenet a la situació de vulnerabilitat en la qual es troben els integrants de determinats sectors o grups socials¹⁶⁶.
- És indispensable que les autoritats estatals es regeixin pel principi de màxima divulgació, el qual estableix la presumpció que tota informació és accessible, subjecte a un sistema restringit d'excepcions¹⁶⁷.
- L'Estat ha de protegir i garantir la llibertat d'expressió tant per mitjà de la minimització de restriccions a la informació, com per mitjà de propendir per l'equilibri en la participació, al permetre que els mitjans estiguin oberts a tots sense discriminació, atès que es busca que "no hi hagi individus o grups que, a priori, estiguin exclosos"¹⁶⁸.
- Les autoritats estatals no es poden emparar en mecanismes com el secret d'Estat o la confidencialitat de la informació, o en raons d'interès públic o seguretat nacional per a deixar d'aportar la informació requerida per les autoritats judicials o administratives encarregades de la investigació o el procés pendents.

¹⁶⁵ Cort IDH. *Assumpte Kimel v. Argentina*, supra nota 143, paràgraf 57.

¹⁶⁶ Cort IDH. *Assumpte Manuel Cepeda Vargas v. Colòmbia*, 26 maig 2010. Sèrie C N° 213, paràgraf 173.

¹⁶⁷ Cort IDH. *Assumpte Gomes Lund i altres ("Guerrilha do Araguaia") v. Brasil*, 24 novembre 2010. Sèrie C N° 219, paràgraf 198 i 199.

¹⁶⁸ Cort IDH. *Assumpte Granier i altres (Radio Caracas Televisión)*, supra nota 149, paràgraf 142.

- Per garantir adequadament el dret a buscar i rebre informació pública sota el seu control, les autoritats estatals han d'adoptar les mesures necessàries, entre d'altres, l'aprovació de legislació, el contingut de la qual sigui compatible amb l'article 13 de la Convenció Americana i amb la jurisprudència de la ColDH. Així mateix, aquest dret suposa l'obligació de l'Estat d'incorporar en el seu ordenament jurídic un recurs efectiu i idoni que pugui ser exercit pels ciutadans per resoldre eventuais controvèrsies¹⁶⁹.
- Per garantir l'exercici ple i efectiu d'aquest dret és necessari que la legislació i la gestió estatals es regeixin pels principis de bona fe i de màxima divulgació, de manera que tota la informació en poder de l'Estat es presumeixi pública i accessible, sotmesa a un règim limitat d'excepcions. Igualment, tota denegatòria d'informació ha de ser motivada i fonamentada, corresponent a l'Estat la càrrega de la prova referent a la impossibilitat de revelar la informació, i en cas de dubte o de buit legal, ha de prevaldre el dret d'accés a la informació¹⁷⁰.
- L'Estat té la obligació de garantir l'efectivitat d'un procediment adequat per a la tramitació i resolució de les sol·licituds d'informació, que fixi terminis per resoldre i entregar la informació i que es trobi sota la responsabilitat de funcionaris degudament capacitats¹⁷¹.
- Davant la denegació d'accés a determinada informació sota el seu control, l'Estat ha de garantir que existeixi un recurs judicial senzill, ràpid i efectiu que permeti determinar si s'ha produït una vulneració del dret d'accés a la informació i, en tal cas, ordenar a l'òrgan corresponent l'entrega de la mateixa¹⁷².
- L'obligació de l'Estat de subministrar informació d'ofici, coneguda com "obligació de transparència activa", imposa el deure als Estats de subministrar informació que resulti necessària per a que les persones puguin exercir altres drets, fet que és particularment rellevant en matèria d'atenció a la salut, atès que contribueix a l'accessibilitat als serveis de salut i a que les persones puguin prendre decisions lliures, ben informades, de forma plena¹⁷³.
- Els Estats han de garantir l'accés a la informació en temes de salut, sobretot en relació a la salut sexual i reproductiva¹⁷⁴.
- L'obligació de transparència activa imputable a l'Estat inclou el deure del personal de salut de subministrar informació que contribueixi a que les persones estiguin en condicions de prendre decisions lliures i responsables respecte del seu propi cos i la salut sexual i reproductiva, els quals es relacionen amb aspectes íntims de la seva personalitat i de la vida privada i familiar¹⁷⁵.

¹⁶⁹ Cort IDH. *Assumpte Gomes Lund i altres ("Guerrilha do Araguaia")*, supra nota 173, paràgraf 228.

¹⁷⁰ *Ibidem*, paràgraf 230.

¹⁷¹ *Ibidem*, paràgraf 231.

¹⁷² *Ídem*.

¹⁷³ Cort IDH. *Assumpte I.V. v. Bolívia*, supra nota 155, paràgraf 156.

¹⁷⁴ *Ibidem*, paràgraf 158.

¹⁷⁵ *Ídem*.

- Els Estats han de regular de manera clara i precisa els processos que versin sobre l'atorgament o renovació de concessions o llicències relacionades amb l'activitat de radiodifusió, mitjançant criteris objectius que evitin l'arbitrarietat¹⁷⁶.
- Els Estats estan internacionalment obligats a adoptar les mesures que siguin necessàries "per a fer efectius" els drets i principis establerts a la Convenció, com s'estipula a l'article 2 d'aquest instrument interamericà, per la qual cosa hauran d'establir lleis i polítiques públiques que garanteixin el pluralisme informatiu o de mitjans en les diferents àrees comunicacionals, com per exemple, la premsa, ràdio i televisió¹⁷⁷.
- Les autoritats de l'Estat han d'evitar que per mitjà de discursos oficials es puguin provocar, suggerir accions o ser interpretats per funcionaris públics o per sectors de la societat com a instruccions, instigacions, o autoritzacions o suports de qualsevol forma, per a la realització d'actes que posin en risc o vulnerin la vida, la seguretat personal o d'altres drets de persones que exerceixin tasques periodístiques o d'aquells que exerceixen aquesta llibertat d'expressió¹⁷⁸.
- L'Estat té l'obligació d'investigar, jutjar i, en el seu cas, sancionar, així com d'adoptar mesures de protecció davant d'afectacions o vulneracions que es cometin per exercici de la llibertat d'expressió, incloses per suposat les agressions físiques¹⁷⁹.

Aquestes obligacions no constitueixen un llistat exhaustiu, sinó simplement algunes que deriven expressament de la CADH o que han estat especialment reiterades o destacades a les interpretacions que en fa la CIDH.

Llibertat d'expressió i mitjans de comunicació

L'exercici de la llibertat d'expressió i el dret d'accés a la informació, com s'ha establert prèviament, és un dret de tota persona. No obstant això, és innegable que els mitjans de comunicació tenen una funció especial en l'exercici d'aquest dret i, per aquesta raó, en molts aspectes els mitjans en si i les persones que donen vida a aquests mitjans han de comptar amb una protecció reforçada d'aquest dret que, en el cas del SIDH parteix de les següents bases mínimes:

- El periodisme és la manifestació primària i principal de la llibertat d'expressió del pensament i, per aquesta raó, no es pot concebre merament com la prestació d'un servei al públic a través de l'aplicació d'uns coneixements o d'una capacitat adquirits en una universitat o per aquells que

¹⁷⁶ Cort IDH. *Assumpte Granier i altres (Radio Caracas Televisión)*, supra nota 149, paràgraf 171.

¹⁷⁷ *Ibidem*, paràgraf 145.

¹⁷⁸ Cort IDH. *Assumpte Perozo i altres v. Veneçuela*, 8 gener 2009. Sèrie C N° 195, paràgraf 155

¹⁷⁹ Cort IDH. *Assumpte Vélez Restrepo i familiars v. Colòmbia*, 3 setembre 2012. Sèrie C N° 248, paràgraf 209 i 211.

estan inscrits en un col·legi professional determinat, com podria succeir amb d'altres professions, atès que està vinculat amb la llibertat d'expressió, que és inherent a tot ésser humà¹⁸⁰.

- L'exercici del periodisme requereix que una persona s'involucri en activitats que estan definides o tancades a la llibertat d'expressió garantida a la Convenció¹⁸¹.
- L'exercici del periodisme professional no pot ser diferenciat de la llibertat d'expressió; pel contrari, ambdues coses estan evidentment imbricades, atès que el/la periodista professional no és, ni pot ser altra cosa que una persona que ha decidit exercir la llibertat d'expressió de manera continua, estable i remunerada¹⁸².
- Els mitjans de comunicació social juguen un rol essencial com a vehicles per a l'exercici de la dimensió social de la llibertat d'expressió en una societat democràtica, raó per la qual és indispensable que recullin les informacions i opinions més diverses¹⁸³.
- És fonamental que els i les periodistes que treballen als mitjans de comunicació gaudeixin de la protecció i de la independència necessàries per a realitzar les seves funcions de manera completa, atès que són qui manté la societat informada, requisit indispensable per a què aquesta pugui gaudir d'una plena llibertat i per a què el debat públic s'enforteixi¹⁸⁴.

Altres característiques especials respecte als mitjans de comunicació ja han estat establertes abans com a part de la caracterització de la llibertat d'expressió, de les obligacions de l'Estat, així com en les restriccions admissibles a la llibertat d'expressió de manera genèrica, en no ser un dret o garantia només dels mitjans, sinó per tota la societat, per tota persona.

De la mateixa manera que en el sistema europeu, en el SIDH s'ha establert no només una protecció reforçada, siní també obligacions específiques per qui exerceix el periodisme. Entre elles es poden esmentar:

- L'existència d'un deure del periodista de constatar de forma raonable, encara que no necessàriament exhaustiva, els fets en què fonamenta les seves opinions¹⁸⁵.
- Els periodistes tenen el deure de prendre alguna distància crítica respecte a les seves fonts i contrastar-les amb d'altres dades rellevants¹⁸⁶.

¹⁸⁰ Cort IDH. *Assumpte La col·legiació obligatòria de periodistes* (Arts. 13 i 29 Convenció Americana sobre Drets Humans), supra nota 141, paràgraf 71.

¹⁸¹ Cort IDH. *Assumpte Fontevecchia i D'Amico v. Argentina*, 29 de novembre de 2011. Sèrie C N° 238, paràgraf 46.

¹⁸² Cort IDH. *Assumpte Granier i altres (Radio Caracas Televisión)*, supra nota 149, paràgraf 138.

¹⁸³ Cort IDH. *Assumpte Herrera Ulloa*, supra nota 144, paràgraf 117.

¹⁸⁴ *Ibidem*, paràgraf 119.

¹⁸⁵ Cort IDH. *Assumpte Mémoli*, supra nota 161, paràgraf 122.

¹⁸⁶ *Ídem*.

Òrgans responsables de vigilar el compliment i el respecte de la llibertat d'expressió en el SIDH

Els Estats part, per mitjà dels seus diversos òrgans i autoritats, són els principals obligats a complir amb el contingut de la Convenció (i la resta de normes interamericanes¹⁸⁷). En el cas d'incompliment de les seves obligacions, aquesta situació es pot denunciar davant de:

Comissió Interamericana de Drets Humans (CIDH)
Amb seu a Washington, D.V., Estats Units

Cort Interamericana de Drets Humans (CoIDH)
Amb seu a San José, Costa Rica

En aquest àmbit també s'ha de destacar l'existència de la **Relatoria Especial per a la Llibertat d'Expressió**, que és una oficina de caràcter permanent, amb estructura operativa pròpia i amb independència funcional, que opera dins del marc jurídic de la CIDH, donant assessorament a aquesta en diferents àmbits de la seva feina i, en general, realitzant activitats de protecció i promoció del dret a la llibertat de pensament i d'expressió a la regió.

Requisits i procediments per a denunciar violacions de la llibertat d'expressió i d'opinió en el SIDH

Denúncies

Qualsevol persona, grup de persones o organització, per si mateixa o en representació d'altra, pot presentar una petició per a denunciar un cas en el qual s'hagi vulnerat la llibertat d'expressió. Tenint clar que tot cas que pretengui arribar davant de la Cort Interamericana ha de passar prèviament per la Comissió, per la qual cosa, és davant d'aquesta última on sempre s'ha de presentar la denúncia o la petició inicial.

El tràmit de peticions presentades davant de la Comissió Interamericana de Drets Humans en què s'allegui la violació de la llibertat d'expressió estarà subjecta als procediments establerts a la Convenció Americana sobre Drets Humans (articles 46 a 51) i als Estatuts i Reglaments de la

¹⁸⁷ La Convenció Interamericana sobre la Protecció dels Drets Humans de les Persones Grans, que és un dels tractats que abans s'han citat com aquells que reconeixen també la llibertat d'expressió, en el seu article 36, quan preveuen un sistema de peticions individuals, faculta al CIDH i a la CoIDH per a ser òrgans responsables de la vigilància de l'incompliment d'obligacions.

Comissió i de la Cort Interamericana de Drets Humans, fins i tot les normes relatives a mesures cautelars.

Així doncs, per fer arribar una petició a la Comissió Interamericana s'ha de presentar, com a mínim, la informació següent¹⁸⁸:

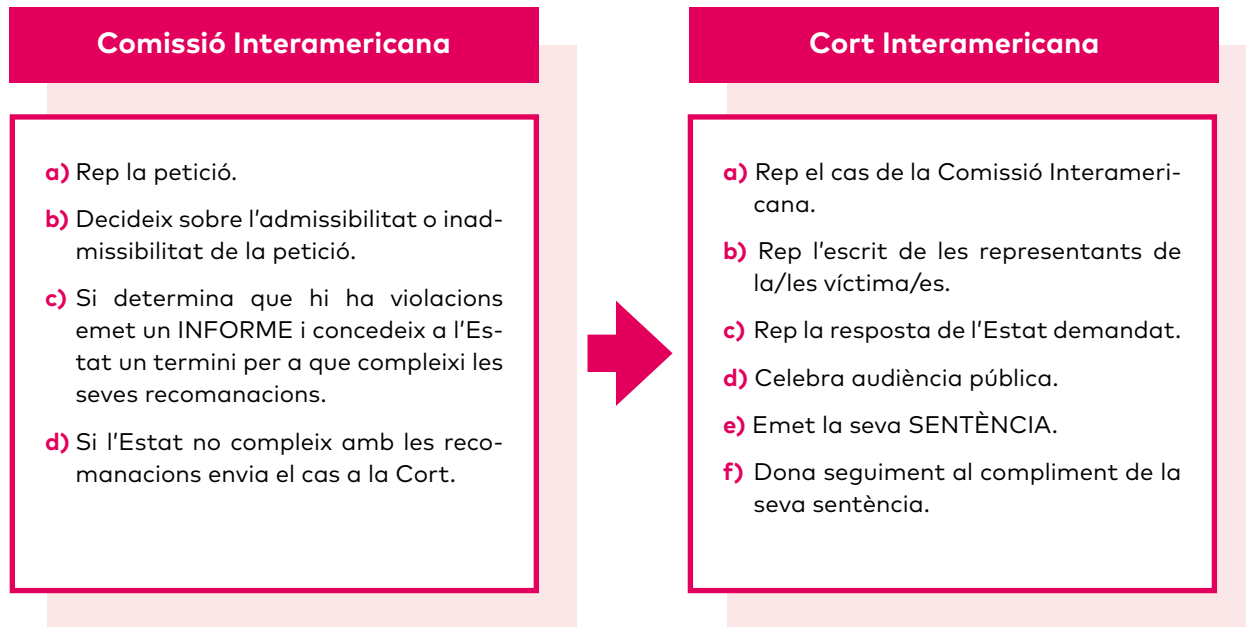
- Les dades de la/les presumpta/es víctima/es de la violació a la llibertat d'expressió o accés a la informació.
- Les dades de qui presenta la petició (nom complet, telèfon, la direcció postal i de correu electrònic).
- La descripció completa, clara i detallada de la forma en què va tenir lloc la violació de la llibertat d'expressió que inclogui com, quan i on va passar allò que se sàpiga dels fets en què va tenir lloc amb tant detall com sigui possible.
- La identificació de l'Estat que es considera responsable de la violació de la llibertat d'expressió o accés a la informació, indicant les autoritats, institucions, funcionaris o agents estatals que es consideren responsables o que han autoritzat, donat suport o consentit que es dugui a terme.
- Informació addicional que es tingui, com peritatges jurídics, psicosocials, informes de context i qualsevol altre document que pugui resultar d'utilitat per a l'anàlisi que farà la Comissió.
- Els drets de la CADH i/o d'altres tractats interamericans que es considerin violats, en el cas de ser possible.
- Les instàncies judicials o autoritats a l'Estat a les quals es va acudir, abans de presentar la petició davant la Comissió Interamericana, per a remeiar les violacions al·legades¹⁸⁹.
- La resposta de les autoritats estatals davant les quals s'ha acudit, en especial dels tribunals judicials¹⁹⁰.
- La indicació de si s'ha presentat una petició similar davant d'un altre organisme internacional com a competència per a resoldre casos sobre llibertat d'expressió.

¹⁸⁸ En la pàgina d'internet de la Comissió (<http://www.oas.org/es/cidh/portal/>) hi ha un formulari amb instruccions per a què es pugui presentar de manera senzilla una denúncia o petició.

¹⁸⁹ Si això no s'ha fet o no ha sigut possible fer-ho, s'hauran d'explicar detalladament les raons d'això, com podrien ser: els obstacles que s'han presentat, si les lleis internes no estableixen el degut procés per a protegir els drets que s'al·leguen violats; si no s'ha permès a la presumpta víctima o als seus familiars l'accés als recursos interns o se l'hi ha impedit esgotar-los; o si ha hagut demora en emetre una decisió final per les autoritats a les quals s'ha acudit sense que existeixi una raó vàlida.

¹⁹⁰ En cas de ser possible, les còpies simples i llegibles dels principals recursos interposats i de les decisions judicials internes i altres annexos que es consideren pertinents, com declaracions de testimonis.

El procediment que se segueix davant la Comissió i posteriorment davant la Cort Interamericana de Drets Humans¹⁹¹ després que es presentin les dades anteriors és, de manera abreujada¹⁹², el següent:

Entre els casos o les situacions que es podrien portar davant dels òrgans del SIDH, a manera d'exemple, se'n podrien mencionar:

- Detenció, discriminació o amenaces o ús de la violència i de la fustigació, inclosa la persecució i la intimidació, contra persones que tractin d'exercir o promoure el seu dret a la llibertat d'opinió i d'expressió, inclosos els professionals de l'esfera de la informació.
- Activitats en els partits polítics d'oposició i dels activistes sindicals, ja sigui com a grup o com a particulars.
- Mesures adoptades contra els mitjans d'informació (premsa i ràdio) o impediments al seu funcionament independent.
- Mesures contra editors i participants en altres mitjans d'informació, inclosos llibres, revistes, pel·lícules i teatre i altres arts.

¹⁹¹ Per poder arribar a la Cort Interamericana s'ha de presentar primer la petició davant la Comissió, que l'Estat sigui part de la Convenció i que l'Estat que es denuncia hagi acceptat la competència contenciosa de la Cort, fins i tot si se sol·liciten mesures cautelars o urgents.

¹⁹² Par tal de conèixer amb tot detall el procediment que se segueix davant la Comissió i la Cort Interamericana, respectivament, es recomana consultar: *Comisión Interamericana de Derechos Humanos, Sistema de Peticiones y Casos. Folleto Informativo, 2012* (disponible a: http://www.oas.org/es/cidh/docs/folleto/CIDHFolleto_esp.pdf); *Corte Interamericana de Derechos Humanos, Esquema del procedimiento de un caso contencioso, 2017* (disponible a: <http://www.corteidh.or.cr/index.php/acerca-de/como-acceder-al-sistema-interamericano/procedimiento>).

Durada del procediment de casos de violació del dret a la llibertat d'expressió (accés a la informació) i d'opinió davant dels òrgans del SIDH des de la presentació de la petició fins a la seva resolució final

- Obstacles a l'accés a la informació a nivell local, regional i nacional sobre projectes i iniciatives proposades pel govern per a promoure el dret al desenvolupament i obstacles a la participació en el procés d'adopció de decisions, així com obstacles a l'accés a la informació sobre altres temes com la situació del medi ambient i les repercussions sobre la salut, els pressupostos nacionals, la despesa nacional, els projectes de desenvolupament industrial i les polítiques comercials.

Durada del procediment de casos de violació del dret a la llibertat d'expressió (accés a la informació) i d'opinió davant dels òrgans del SIDH des de la presentació de la petició fins a la seva resolució final

Com s'ha establert prèviament, per tal que la Cort Interamericana de Drets Humans pugui emetre una sentència per un cas de violacions a la llibertat d'expressió, prèviament aquest cas ha de passar per la Comissió Interamericana. Tenint això en compte, el tràmit d'un cas d'aquest tipus davant d'aquests òrgans pot tenir la següent duració¹⁹³:

Comissió Interamericana de Drets Humans		
Temps mínim	Temps màxim	Mitjana
2 anys (resolució) 2 anys i 1 mes	16 anys i 10 mesos	5 anys i 9 mesos

Cort Interamericana de Drets Humans		
Temps mínim	Temps màxim	Mitjana
11 mesos	2 anys i 9 mesos	1 any i 8 mesos

Procediment total davant del Sistema Interamericà de Drets Humans (casos que passen per ambdós òrgans)		
Temps mínim	Temps màxim	Mitjana
3 anys i 4 mesos	17 anys i 7 mesos	8 anys i 3 mesos

¹⁹³ El càlcul del temps de duració dels casos davant de cadascun dels òrgans del sistema interamericà de drets humans s'ha obtingut a partir de l'anàlisi dels casos de llibertat d'expressió exposats a la següent taula.

Com és evident, un cas no conclou en realitat quan es dicta la seva sentència de fons i reparacions, sinó quan aquestes últimes es compleixen en la seva totalitat. Així doncs, s'ha de destacar que dels 25 casos relacionats amb la llibertat d'expressió i dret d'accés a la informació que ha conegut la Cort Interamericana entre 2001 i 2017¹⁹⁴, només 7 es troben totalment complets de conformitat amb la informació proporcionada pel Tribunal Interamericà¹⁹⁵. Mentre que segueixen sense complir-se en la seva totalitat sentències dictades, per exemple, als anys 2001, 2005, 2006, 2010, 2011, 2014 o 2016.

Jurisprudència rellevant de la Cort i la Comissió Interamericana de Drets Humans sobre llibertat d'expressió i d'accés a la informació

Cort Interamericana de Drets Humans

Cas	País	Data de la sentència de fons
I.V.	Bolívia	30 novembre 2016
Pueblos Kaliña i Lokono	Surinam	25 novembre 2015
López Lone i altres	Hondures	5 octubre 2015
Granier i altres (Radio Caracas Televisión)	Veneçuela	22 juny 2015
Norín Catriman i altres (dirigents, membres i activistes del poble indígena Maputxe)	Xile	29 maig 2014
Mémoli	Argentina	22 agost 2013
Uzcátegui i altres	Veneçuela	3 setembre 2012

¹⁹⁴ Per a juny del 2019, l'última sentència vinculada amb la llibertat d'expressió és la dictada en el cas I.V. v. Bolívia, *supra* nota 155.

¹⁹⁵ Informació disponible a la pàgina web de la Cort Interamericana de Drets Humans: http://www.corteidh.or.cr/cf/jurisprudencia2/casos_en_etapa_de_supervision_archivados_cumplimiento.cfm?lang=es

Vélez Restrepo i familiars	Colòmbia	3 setembre 2012
González Medina i familiars	República Dominicana	27 febrer 2012
Fontev ecchia D'Amico	Argentina	29 novembre 2011
Gomes Lund i altres ("Guerrilha do Araguaia")	Brasil	24 novembre 2010
Manuel Cepeda Vargas	Colòmbia	26 maig 2010
Usón Ramírez	Veneçuela	20 novembre 2009
Perozo i altres	Veneçuela	28 gener 2009
Ríos i altres	Veneçuela	28 gener 2009
Tristán Donoso	Panamà	27 gener 2009
Kimel	Argentina	2 maig 2008
Claude Reyes i altres	Xile	19 setembre 2006
López Álvarez	Hondures	1 febrer 2006
Palamara Iribarne	Xile	22 novembre 2005
Ricardo Canese	Paraguai	31 agost 2004
Herrera Ulloa	Costa Rica	2 juliol 2004
Ivcher Bronstein	Perú	6 febrer 2001
"La Última Tentación de Cristo" (Olmedo Bustos i altres)	Xile	5 febrer 2001
Col·legiació obligatòria periodistes	Opinió Consultiva	13 novembre 1985

Comissió Interamericana de Drets Humanos

Cas	País	Data de la sentència de fons
Informe No. 73/11, Juan José López	Argentina	20 juliol 2011
Informe N° 37/10, Manoel Leal de Oliveira	Brasil	17 març 2010
Informe N° 110/09, Ricardo Israel Zipper	Xile	10 novembre 2009
Informe N° 36/08, Rafael Ignacio Cuesta Caputi	Ecuador	18 juliol 2008
Informe N° 23/08, Dudley Stokes	Jamaica	14 març 2008
Informe N° 124/06, Tomás Eduardo Cirio	Uruguai	27 octubre 2006
Informe N° 67/06, Oscar Elías Biscet i altres	Cuba	21 octubre 2006
Informe N° 90/05, Alejandra Marcela Matus Acuña i altres	Xile	24 octubre 2005
Informe N° 136/99, Ignacio Ellacuría, S.J. i altres	El Salvador	22 desembre 1999
Informe N° 130/99, Víctor Manuel Oropeza	Mèxic	19 novembre 1999
Informe N° 50/99, Héctor Félix Miranda	Mèxic	13 abril 1999
Informe N° 20/99, Rodolfo Robles Espinoza i fills	Perú	23 febrer 1999
Informe N° 25/98, Alfonso René Chanfeau Orayce i altres	Xile	7 abril 1998
Informe N° 3/98, Tarcisio Medina Charry	Colòmbia	7 abril 1998
Informe N° 38/97, Hugo Bustíos Saavedra	Perú	16 octubre 1997

Informe N° 29/96, Carlos Ranferí Gómez López	Guatemala	16 octubre 1996
Informe N° 10/95, Mauel Bolaños	Ecuador	12 setembre 1995
Resolució N° 20/88, Nicolás Estiverne	Haití	24 març 1988
Informe N° 17/84, Stephen Schmidt	Costa Rica	3 octubre 1984
Resolució N° 16/82, Obispo Juan Gerardi	Guatemala	9 març 1982

Altres mecanismes rellevants per a la protecció de la llibertat d'expressió en el SIDH

A més dels casos o peticions individuals que en essència són els que s'ha analitzat prèviament, també és possible en el marc del Sistema Interamericà de Drets Humans fer conèixer a la Comissió Interamericana les situacions de violacions de la llibertat d'expressió en un país per mitjà d'altres funcions que aquesta té al seu càrrec. Així doncs, es podrien donar a conèixer a partir de:

Audiències temàtiques

Se sol·liciten directament a la Comissió, es duen a terme durant algun dels períodes de sessions i s'exposa la situació que es vol destacar davant la Comissió.

Aquestes audiències es poden sol·licitar de manera individual per aquells que hagin presentat un cas concret, per una organització que representi o no a alguna/es víctima/es o de manera col·lectiva per diverses organitzacions d'un mateix país o de manera regional per organitzacions de diversos països.

Visites *in loco*

Quan la Comissió visita un país per invitació d'aquest, es poden buscar reunions o fer-li arribar informació per a que en el seu informe reculli les situacions que interressi destacar.

Les reunions es poden sol·licitar a partir de casos concrets o de situacions generals que s'estiguin vivint al país que visiti la Comissió.

Com a resultat d'aquests procediments la Comissió Interamericana podria elaborar un informe de país o temàtic, en el qual faci recomanacions concretes a l'Estat o als Estats que estiguin relacionats amb una situació. De la mateixa forma podria incloure'l en el seu informe anual per informar de la situació a l'Assemblea General de l'Organització d'Estats Americans.

En tots aquests procediments i activitats cal destacar la participació i treball que pot dur a terme la **Relatoria sobre la Llibertat d'Expressió** de la CIDH, que tot i no poder tramitar per si mateixa casos ni atendre situacions específiques, per la independència funcional de la que disposa, podria desenvolupar anàlisi, assessorament i seguiment més profund del que resulti dels procediments anteriors.

En tot cas, cal destacar les principals funcions que té al seu càrrec la Relatoria, amb la finalitat que es pugui tenir una visió més clara dels seus àmbits de competència i participació dins del sistema interamericà que, com podem observar, són diferents en part dels que disposa la Relatoria de Nacions Unides. Així doncs, destaquen:

- Assessorar la CIDH en l'avaluació de casos i sol·licituds de mesures cautelars, així com en la preparació d'informes.
- Realitzar activitats de promoció i educació en matèria del dret a la llibertat de pensament i d'expressió.
- Assessorar la CIDH en la realització de les visites *in loco* als països membre de la OEA per a profunditzar l'observació general de la situació i/o per a investigar una situació particular referida al dret a la llibertat de pensament i d'expressió.
- Realitzar visites als diferents Estats membre de l'OEA.
- Realitzar informes específics i temàtics.
- Promoure l'adopció de mesures legislatives, judicials, administratives o d'una altra índole que siguin necessàries per fer efectiu l'exercici del dret a la llibertat de pensament i d'expressió.
- Coordinar accions de verificació i seguiment de les condicions de l'exercici del dret a la llibertat de pensament i d'expressió als Estats membre amb les defensories del poble o les institucions nacionals de drets humans.
- Prestar assessorament tècnic als òrgans de l'OEA.
- Elaborar un informe anual sobre la situació del dret a la llibertat de pensament i d'expressió a les Amèriques, que serà considerat pel ple de la CIDH per a l'aprovació de la seva inclusió a l'Informe Anual de la CIDH que es presenta cada any a l'Assemblea General.
- Reunir tota la informació necessària per a l'elaboració dels informes i activitats precedents.

Derivat de l'activitat abans descrita, tant de la CIDH com de la Relatoria sobre la Llibertat d'Expressió, existeix una sèrie d'informes de país (més de 20) i temàtics (més de 35) que desenvolupen diferents aspectes d'especial importància, d'entre els quals se'n podrien destacar, com a exemples, els següents:

- Accés a la informació pública en matèria de violència i discriminació contra les dones: avenços i reptes pendents a les Amèriques (2018).
- Violència contra periodistes i treballadors de mitjans: estàndards interamericans i pràctiques nacionals sobre prevenció, protecció i procuració de la justícia (2013).
- Informe sobre Accés a la Informació a l'Hemisferi (2005).
- Llibertat d'Expressió i Pobresa (2002).
- Informe sobre Desacatament i Difamació Criminal (1998).

A més, pel contingut de l'article 14 de la *Convenció Interamericana sobre la Protecció dels Drets Humans de les Persones Grans*, adquireix importància també en aquest àmbit la tasca que podria arribar a desenvolupar el **Comitè d'Experts** que crea aquest tractat, atès que a aquest Comitè se li podria fer arribar informació relacionada amb el compliment o incompliment del dret a la llibertat d'expressió reconegut amb característiques especials per a les persones grans en aquesta convenció. Així doncs, és un mecanisme que també s'haurà de tenir en compte.

Aquests són mecanismes amb menor força jurídica vinculant, però poden ser d'una major incidència si se'ls hi dona seguiment puntual i s'acompanyen del treball de la Comissió i la seva Relatoria a nivell nacional.

**Sistema
Africà de
Drets
Humans i
dels Pobles
(SADHP)**

4

Tractat base

En el marc del Sistema Africà de Drets Humans i dels Pobles la llibertat d'expressió està reconeguda de manera molt àmplia en la norma jurídica que crea i organitza tot aquest sistema de protecció de drets humans, específicament a:

Carta Africana de Drets Humans i dels Pobles (CADHP)

Adoptada a Banjul, Gàmbia, el 27 de juny de 1981. En vigor des del 21 d'octubre de 1986

Article 9.

1. Tot individu tindrà dret a rebre informació.
2. Tot individu tindrà dret a expressar i difondre les seves opinions, sempre que respecti la llei.

Estats que no han ratificat o han denunciat la CADHP al febrer de 2019

Sudan del Sud

Els altres 53 Estats que integren la Unió Africana sí que l'han ratificat i de tots aquests, només Egipte ha establert una reserva al referit article 9, relacionada amb els límits que pot establir a l'accés a la informació.

A més d'aquest tractat base, la llibertat d'expressió també està reconeguda a l'article 7 de la *Carta Africana sobre els Drets i el Benestar de l'Infant*¹⁹⁶. Pel que fa a l'accés a la informació, destaca l'article 9 de la *Convenció per Prevenir i Combatre la Corrupció*¹⁹⁷.

També és important en la mateixa mesura l'article 27.8 de la *Carta Africana sobre Democràcia, Eleccions i Governabilitat*, que insta als estats a "promoure la llibertat d'expressió, en particular la llibertat de premsa i fomentar mitjans de comunicació professionals".

Com també té lloc al sistema interamericà, amb menor força jurídica però important pel seu contingut, també s'ha de tenir present el contingut de la *Declaració de Principis sobre Llibertat d'Expressió a Àfrica*¹⁹⁸. Així mateix, un document interessant pel seu contingut tot i que amb mínima força jurídica serien les *Directrius d'accés a la informació i eleccions a Àfrica*.

¹⁹⁶ A tot nen que sigui capaç de comunicar els seus propis punts de vista se li serà garantit el dret a expressar les seves opinions lliurement en tots els assumptes i a difondre les seves opinions amb subjecció a les restriccions que prescriuen les lleis.

¹⁹⁷ Cada Estat part adoptarà les mesures legislatives i d'altra índole per a donar efecte al dret d'accés a qualsevol informació que es requereixi per a assistir en la lluita contra la corrupció i els delictes connexos.

¹⁹⁸ Feta a Banjul, el 23 d'octubre de 2002.

Caracterització de la llibertat d'expressió en el SADHP

- És un dret de tot individu.
- Comprèn:
  - Expressar opinions.
  - Difondre opinions.
  - Rebre informació.
- L'expressió, recepció i difusió d'idees i informació són indivisibles.¹⁹⁹
- Formes en què es pot dur a terme²⁰⁰:
  - Oral.
  - Escrita.
  - Impresa.
  - Art.
  - Qualsevol altra forma de comunicació.
- És un dret humà bàsic, vital per al desenvolupament personal de l'individu, la seva consciència política i la seva participació en la conducció dels assumptes públics del seu país²⁰¹.
- En una societat oberta i democràtica, ha de permetre's als individus expressar les seves opinions lliurement i especialment amb respecte a les figures públiques, aquests punts de vista no s'han de considerar insultants²⁰².
- És el dret de cada membre de la societat interessar-se i preocupar-se pels assumptes públics, incloses les activitats dels jutjats²⁰³.
- L'expressió dirigida a les assemblees o a reunions està protegida pel dret a la llibertat d'expressió i inclou expressions que poden ofendre o ser provocatives²⁰⁴.

¹⁹⁹ Comissió ADHP. *Assumpte Scanlen i Holderness v. Zimbabwe*, 3 abril 2009. Assumpte 297/05, paràgraf 108.

²⁰⁰ Declaració de Principis sobre Llibertat d'Expressió a Àfrica.

²⁰¹ Comissió ADHP. *Assumpte Media Rights Agenda, Constitutional Rights Project, Media Rights Agenda i Constitutional Rights Project v. Nigèria*, 31 octubre 1998. Assumptes 105/93-128/94-130/94-152/96, paràgraf 54.

²⁰² Comissió ADHP. *Assumpte Zimbabwe Lawyers for Human Rights i Associated Newspapers of Zimbabwe v. República de Zimbabwe*, 3 abril 2009. Assumpte 284/03, paràgraf 95.

²⁰³ *Ídem*.

²⁰⁴ *International Pen and Others (on behalf of Ken Saro-Wira) v. Nigèria*, Assumptes Nos. 137/94, 139/94, 154/96 i 161/97 (1998), paràgraf 110.

Caracterització del dret d'accés a la informació en el SADHP

- És un dret de tot individu.
- Es té dret a accedir a informació en poder de²⁰⁵:
  - Organismes públics.
  - Organismes privats, la informació dels quals sigui necessària per a l'exercici o la protecció de qualsevol dret.
- Qualsevol negativa per a divulgar informació estarà subjecta a apel·lació davant d'un organisme independent i/o als tribunals²⁰⁶.
- Ningú estarà subjecte a cap sanció per divulgar de bona fe informació sobre delictes o sobre assumptes que revelarien una amenaça greu per a la salut, la seguretat o el medi ambient, excepte quan la imposició de sancions tingui un interès legítim i sigui necessària en una societat democràtica²⁰⁷.
- Tota persona té dret a accedir, actualitzar o corregir la seva informació personal, ja sigui de forma pública o privada²⁰⁸.
- Qualsevol política o pràctica que creï un dret d'accés a la informació s'interpretarà i s'aplicarà sobre la base d'un deure de divulgació. La no divulgació només es permetrà en circumstàncies excepcionalment justificables²⁰⁹.
- Es presumeix que tota la informació en poder d'actors polítics rellevants està subjecte a la divulgació completa. En conseqüència, els actors electorals rellevants estan obligats a publicar informació clau d'interès públic sobre la seva estructura, les seves funcions, els seus poders, la seva decisió i elaboració de processos, els seus ingressos i les seves despeses en relació amb el procés electoral²¹⁰.

Límits i restriccions admissibles a la llibertat d'expressió en el SADHP

A diferència del que té lloc als altres sistemes internacionals de drets humans que s'analitzen en aquesta *guia*, al sistema africà la norma base que reconeix la llibertat d'expressió no enumera, menciona, ni dona indicis respecte a quines són les restriccions i/o afectacions d'aquesta llibertat que

²⁰⁵ Declaració de Principis sobre Llibertat d'Expressió a Àfrica.

²⁰⁶ *Ídem*.

²⁰⁷ *Ídem*.

²⁰⁸ *Ídem*.

²⁰⁹ Directrius d'accés a la informació i eleccions a Àfrica.

²¹⁰ *Ídem*.

es poden considerar com a vàlides. No obstant això, en les interpretacions de la Comissió Africana de Drets Humans i dels Pobles (CmADHP) i de la Cort Africana de Drets Humans i dels Pobles (Co-ADHP) s'han establert aquestes, a partir, en gran mesura, de seguir el que s'ha establert en altres sistemes regionals i universals de drets humans.

D'aquesta manera, alguns dels aspectes destacables d'aquestes interpretacions i d'aquesta creació jurisprudencial són les següents:

Les restriccions a la llibertat d'expressió han de²¹¹:

- Estar previstes per la llei.
- Servir per complir un propòsit legítim.
- Ser necessàries per assolir l'objectiu que es busqui.

El dret a la llibertat d'expressió pot ser restringit per la legislació si té com a objectiu protegir al públic o als individus contra la pràctica del periodisme que es desvii de certes normes bàsiques i interessos legítims en una societat democràtica²¹².

Quan la llibertat d'expressió d'una persona està restringida illegalment, no només el dret d'aquesta persona és violat, sinó també el dret de la resta a rebre informació i idees²¹³.

Les restriccions que s'imposen a la difusió representen, en la mateixa mesura, una limitació directa sobre el dret a expressar-se lliurement²¹⁴.

El pagament d'una quota d'inscripció per als diaris i el depòsit de preinscripció per al pagament de multes o danys no és en si mateixa contrària al dret a la llibertat d'expressió. No obstant això, les tarifes excessivament altes són essencialment una restricció a la publicació dels mitjans comunicació²¹⁵.

La Carta Africana no conté una clàusula de derogació. Per la qual cosa, les limitacions als drets i a les llibertats consagrades a la Carta no poden estar justificades per emergències o circumstàncies especials²¹⁶.

Las crítiques al govern no constitueixen un atac a la reputació personal del Cap d'Estat. Les persones que assumeixen rols públics altament visibles han de fer front necessàriament a un major grau de crítica que els ciutadans privats; altrament, el debat públic pot ser sufocat per complet²¹⁷.

²¹¹ Cort ADHP. *Assumpte Lohe Issa Konate v. Burkina Faso*, 5 desembre 2014. App. 04/2013, paràgraf 125-166.

²¹² Comissió ADHP. *Assumpte Scanlen i Holderness*, supra nota 206, paràgraf 107.

²¹³ *Ibidem*, paràgraf 108.

²¹⁴ *Ídem*.

²¹⁵ Comissió ADHP. *Assumpte Media Rights Agenda, Constitutional Rights Project, Media Rights Agenda i Constitutional Rights Project*, supra nota 208. Assumpptes 105/93-128/94-130/94-152/96, paràgraf 55 i 56.

²¹⁶ *Ibidem*, paràgraf 67.

²¹⁷ *Ibidem*, paràgraf 74.

La justícia no és una virtut enclaustrada: se li ha de permetre que pateixi escrutini i crítica, fins i tot a través de comentaris oberts de persones ordinàries²¹⁸.

És contrari a la llibertat d'expressió que l'Estat impedeixi que es publiquin diaris i s'ordini el tancament de locals comercials, així com apoderar-se de tot el seu equip si aquesta acció no està suportada per cap raó genuïna. Si l'Estat considera que els recurrents operaven il·legalment, el procediment lògic i l'enfocament legal passaria per buscar una ordre judicial per a detenir-los²¹⁹.

La intimidació i l'arrest o detenció de periodistes pels articles publicats i les preguntes que se'ls formulen no només priven als periodistes dels seus dret d'expressar i difondre lliurement les seves opinions, sinó també el dret a la informació del públic²²⁰.

Els procediments de registre no són en si mateixos una violació del dret a la llibertat d'expressió, sempre que siguin de caràcter purament tècnic i administratiu i no impliquin tarifes prohibitives o no imposin condicions oneroses²²¹.

L'acreditació obligatòria de periodistes s'ha considerat tant a nivell nacional com internacional com un obstacle per al gaudi efectiu del dret a la llibertat d'expressió. Una regulació en aquest àmbit és acceptable quan té com a objectiu la identificació de periodistes, el manteniment d'estàndards ètics, i la competència i millora del benestar dels periodistes²²².

L'expulsió d'un resident legal no nacional en un país per expressar simplement les seves opinions, especialment al transcurs de la seva professió, és una violació flagrant de l'article 9.2 de la CADHP²²³.

Atacs com l'assassinat, el segrest, la intimidació i les amenaces als professionals dels mitjans de comunicació i a d'altres que exerceixen el seu dret a la llibertat d'expressió, així com la destrucció material de les instal·lacions de comunicacions, soscaven el periodisme independent, la llibertat d'expressió i el lliure flux d'informació pel públic²²⁴.

El dret a expressar-se a través dels mitjans de comunicació mitjançant l'exercici del periodisme no estarà subjecte a restriccions legals indegudes²²⁵.

²¹⁸ Comissió ADHP. *Assumpte Zimbabwe Lawyers for Human Rights & Associated Newspapers of Zimbabwe*, supra nota 209, paràgraf 93.

²¹⁹ *Íbidem*, paràgraf 178.

²²⁰ Comissió ADHP. *Assumpte Sir Dawda K. Jawara v. Gàmbia*, 11 maig 2000. Assumpptes 147/95-149/96, paràgraf 65.

²²¹ Comissió ADHP. *Assumpte Scanlen i Holderness*, supra nota 206, paràgraf 90.

²²² *Íbidem*, paràgraf 92 i 97.

²²³ Comissió ADHP. *Assumpte Kenneth Good v. República de Botswana*, 31 maig 2010. Assumpte 313/05, paràgraf 200.

²²⁴ Declaració de Principis sobre Llibertat d'Expressió a Àfrica.

²²⁵ *Ídem*.

La llibertat d'expressió no s'ha de restringir per raons d'ordre públic o seguretat nacional, amb l'excepció que existeixi un risc real de dany per a un interès legítim i que existeixi un vincle causal estret entre el risc del dany i l'expressió²²⁶.

Expressions no protegides

No estan indicades a cap instrument ni interpretació dels tractats africans que reconeixen la llibertat d'expressió. L'article 9 de la CADHP no els enumera expressament, ni estableix paràmetres per a determinar si hi ha expressions prohibides o que poguessin entrar en aquesta categoria. Tampoc ho fan d'altres normes que s'han citat anteriorment, ni ho ha fet la jurisprudència dels òrgans de vigilància.

Principals obligacions de l'Estat per a garantir la llibertat d'expressió en el SADHP

Per la forma en què està reconegut el dret a la llibertat d'expressió a la CADHP, les poques interpretacions que han fet de l'article 9 els òrgans de vigilància i les característiques dels casos que han arribat a la jurisdicció d'aquests òrgans, són pocs els desenvolupaments específics d'obligacions per als Estats en aquest sistema. Únicament es podrien mencionar les següents com a exemples sense que impliqui que aquestes siguin totes les obligacions existents, atès que del contingut de les diverses normes que s'han citat abans, és evident que els Estats tenen clares obligacions a complir.

- Les autoritats competents no han d'invalidar les disposicions constitucionals ni soscar drets fonamentals garantits per la Constitució i els tractats de drets humans
- L'Estat està obligat a defensar, protegir i garantir la llibertat d'expressió si vol comprometre's amb un exercici honest i sincer amb la democràcia i la bona governança, atès que els individus han de participar de manera plena i justa en el funcionament de les societats i han de viure sense por de ser perseguits per les autoritats estatals en exercir el seu dret a la llibertat d'expressió²²⁷.
- La llibertat d'expressió imposa a les autoritats l'obligació de prendre mesures positives per a promoure la diversitat, que inclou entre d'altres coses²²⁸:

²²⁶ Ídem.

²²⁷ Comissió ADHP. *Assumpte Zimbabwe Lawyers for Human Rights i Associated Newspapers of Zimbabwe*, supra nota 209, paràgraf 92.

²²⁸ Declaració de Principis sobre Llibertat d'Expressió a Àfrica.

- Disponibilitat i promoció d'una gama d'informació i idees al públic.
- Accés pluralista als mitjans de comunicació i altres mitjans de comunicació, inclosos els grups vulnerables o marginats, com les dones, els nens i els refugiats, així com els grups lingüístics i culturals.
- La promoció i protecció de les veus africanes, fins i tot a través dels mitjans de comunicació en els idiomes locals.
- La promoció de l'ús dels idiomes locals en els assumptes públics, fins i tot als tribunals.
- Els organismes públics tenen informació, no per a ells mateixos, sinó com a custodis del bé públic i tothom té dret a accedir a aquesta informació, subjecte a les regles clarament definides establertes per la llei²²⁹.
- Els organismes públics, fins i tot en absència d'una sol·licitud, publicaran activament informació important d'interès públic significatiu²³⁰.
- Els Estats fomentaran un sector de radiofusió privat divers i independent. Un monopoli estatal sobre la radiofusió no és compatible amb el dret a la llibertat d'expressió. El sistema de regulació de la radiofusió fomentarà la radiofusió privada i comunitària²³¹.
- Les emissores controlades per l'estat i el govern han de transformar-se en emissores de servei públic, responsables davant el públic a través de la legislatura enlloc del govern²³².
- Els Estats revisaran totes les restriccions penals sobre el contingut per a garantir que serveixen a un interès legítim en una societat democràtica²³³.
- Els Estats haurien d'adoptar mesures efectives per a evitar la concentració indeguda de la propietat dels mitjans de comunicació, tot i que aquestes mesures no seran tan estrictes fins al punt que impedeixin el desenvolupament del sector dels mitjans en general²³⁴.
- Qualsevol autoritat pública que exerceixi poders en les àrees de la regulació de la radiodifusió o les telecomunicacions ha de ser independent i estar adequadament protegida contra la interferència, particularment de naturalesa política o econòmica²³⁵.

²²⁹ Ídem.

²³⁰ Ídem.

²³¹ Ídem.

²³² Ídem.

²³³ Ídem.

²³⁴ Ídem.

²³⁵ Ídem.

- El procés de nomenament dels membres d'un organisme regulador ha de ser obert i transparent, involucrar la participació de la societat civil i no ha de ser controlat per cap partit polític en particular²³⁶.
- Qualsevol organisme regulador establert per a escoltar queixes sobre el contingut dels mitjans, inclosos els consells de mitjans, haurà d'estar protegit contra interferències polítiques, econòmiques o indegudes. Els seus poders seran de naturalesa administrativa i no buscaran usurpar el paper dels tribunals²³⁷.

Llibertat d'expressió i mitjans de comunicació

Al SADHP no s'han fet desenvolupaments majors respecte als mitjans de comunicació o a aquells que exerceixen el periodisme amb la jurisprudència dels òrgans de vigilància dels tractats que reconeixen el dret a la llibertat d'opinió. No obstant això, sí que s'ha establert de manera expressa en el cas *Lohé Issa Konaté*, en el qual es va qüestionar la qualitat de periodista de la víctima, que el dret reconegut a la Carta Africana és per a tota persona i no només per a periodistes i, per tant, aquesta qualitat podria generar una protecció i/o obligacions específiques, però no que és tracti d'un dret reservat per a aquells que formalment duen a terme tasques periodístiques.

Òrgans responsables de vigilar el compliment i respecte de la llibertat d'expressió en el SADHP

Els Estats part, per mitjà dels seus diversos òrgans i autoritats, són els principals obligats a complir amb el contingut de la Carta (i amb la resta de normes africanes²³⁸). En el cas d'incompliment de les seves obligacions, aquesta situació es pot denunciar davant de:

Comissió Africana de Drets Humans i dels Pobles (CmADHP)
Amb seu a Banjul, Gàmbia

Cort Africana de Drets Humans i dels Pobles (CoADHP)
Amb seu a Arusha, Tanzània

²³⁶ Ídem.

²³⁷ Ídem.

²³⁸ La Convenció Interamericana sobre la Protecció dels Drets Humans de les Persones Grans, que és un dels tractats que abans s'han citat com aquells que reconeixen també la llibertat d'expressió, en el seu article 36, quan preveu un sistema de peticions individuals, facultat al CIDH i a la CoIDH per a ser els òrgans responsables de la vigilància de l'incompliment d'obligacions.

En aquest àmbit també s'ha de destacar l'existència de la **Relatoria Especial per a la Llibertat d'Expressió i Accés a la Informació**, encapçalada per un(a) integrant de la de la CmADHP, que proporciona assessorament a aquesta en diferents àmbits de la seva feina i, en general, du a terme activitats de difusió, protecció i promoció del dret a la llibertat d'expressió i d'accés a la informació en aquesta regió.

Per al cas del dret reconegut a la *Carta Africana sobre els Drets i el Benestar de l'Infant*, l'òrgan amb facultats per a tramitar denúncies individuals és el *Comitè Africà d'Experts sobre els Drets i el Benestar del Nen*, amb seu a Etiòpia.

Requisits i procediments per denunciar violacions de la llibertat d'expressió i accés a la informació en el SADHP

Qualsevol persona pot presentar una petició per denunciar un cas en què s'hagi vulnerat la llibertat d'expressió. No obstant això, és necessari que es distingeixi entre qui pot fer-ho directament davant de la Comissió i qui davant la Cort.

Contràriament a com funciona en el sistema interamericà, no tot cas que pretengui arribar davant la Cort Africana ha de passar prèviament per la Comissió, per la qual cosa, en molts casos, existeixen dues vies possibles. La distinció entre els casos que es poden portar directament a la Comissió i aquells que es porten a la Cort depèn en gran mesura de dos factors especialment rellevants: i) De qui presenti la denúncia, i ii) Si l'Estat a denunciar ha reconegut la competència de la Cort.

A. Comissió Africana de Drets Humans i dels Pobles

Denúncies de particulars

Davant de la Comissió qualsevol persona o Estat pot presentar una denúncia, només cal que l'Estat que es tingui intenció de denunciar constitueixi un Estat part de la Carta Africana. El tràmit de peticions presentades davant la Comissió Africana en les quals s'al·legui una violació a la llibertat d'expressió segueix els procediments establerts a la Carta Africana (articles 55 i a les regles 102-120 del Reglament de la Comissió). Les seves etapes principals són:

- Registre de la comunicació o denúncia.
- Confiscació o anàlisi preliminar.
- Admissibilitat (o inadmissibilitat) d'una comunicació.
- Consideració sobre els mèrits del cas (anàlisi de fons).
- Recomanacions (o decisions) de la Comissió.
- Seguiment de les recomanacions de la Comissió.

Per a fer arribar una petició a la Comissió Africana de Drets Humans i dels Pobles cal seguir, com a mínim, les instruccions següents:

- Indicar el nom de qui presenti la petició o presumpta víctima, fins i tot si vol romandre en l'anonimat (cal indicar si s'està actuant en el seu nom).
- Aportar en la comunicació altres informacions personals rellevants de la presumpta víctima, com l'edat, la nacionalitat, l'ocupació i/o professió, el domicili, el telèfon, el correu electrònic i qualsevol altra dada que es consideri rellevant per a la seva identificació.
- La comunicació no ha d'estar escrita en un llenguatge insultant dirigida contra l'Estat o la UA.
- La comunicació no ha de basar-se exclusivament en notícies dels mitjans de comunicació.
- Establir l'Estat acusat de la violació (assegurar-se que sigui un Estat part a la Carta Africana).
- Relatar els fets que constitueixen la presumpta violació de la llibertat d'expressió o d'accés a la informació (explicar amb tant detall com sigui possible el que va succeir, especificant lloc, hora i dates de la infracció).
- Indicar la urgència del cas (és un cas que podria resultar en la pèrdua de la vida(es) o lesions corporals greus si no s'aborden amb immediatesa?).
- Indicar la naturalesa del cas i per què es creu que mereix acció immediata de la Comissió.
- Indicar les disposicions de la Carta presumptament violades (si no s'està segur dels articles específics, és millor no mencionar-los).
- Informar dels noms i títols de les autoritats governamentals que van cometre la violació (si es tracta d'una institució governamental, indicar el nom de la institució i del titular).
- Manifestar si existeixen testimonis de la violació (incloure les adreces i si és possible números de telèfon dels testimonis).
- Enviar adjuntes a la comunicació les proves documentals de la violació. Adjuntar per exemple: cartes, documents legals, fotos, autòpsies, gravacions, etc. per a mostrar prova de la violació.
- Detallar els recursos legals interns que s'han fet servir (també indicar, per exemple, els tribunals en els quals s'ha presentat, adjuntant còpies de les sentències judicials, escrits de *habeas corpus*, etc.).
- Presentar-la dintre d'un període raonable des del moment en què s'esgoten els recursos interns.
- Informar si s'ha acudit a una altra instància internacional (indicar si el cas ja s'ha decidit o si està essent conegut per algun altre organisme internacional de drets humans i especificar, en aquest cas, l'etapa a la que ha arribat el cas).

B. Cort Africana de Drets Humans i dels Pobles

Denúncia

A diferència de la Comissió, davant de la Cort només hi ha 5 subjectes expressament legitimats per presentar denúncies, cap d'ells implica en principi peticions o denúncies a títol individual d'una persona, tot i que això es pugui fer a través d'aquells que sí tenen aquesta legitimitat o en el cas que l'Estat ho hagi autoritzat en el moment de reconèixer la competència de la Cort.

Així doncs, **poden presentar un cas davant la Cort Africana:**

- La Comissió Africana.
- L'Estat part que hagi presentat una sol·licitud a la CmADHP.
- L'Estat part contra el que s'hagi presentat una denúncia a la CmADHP.
- L'Estat part que tingui un ciutadà víctima de la violació d'un dret humà.
- Una organització intergovernamental africana.
- Una organització no governamental que tingui estatut d'observador davant la Comissió si l'Estat va acceptar aquesta possibilitat en el moment de reconèixer la competència de la Cort.
- Un individu si l'Estat va acceptar aquesta possibilitat en el moment de reconèixer la competència de la Cort.

Per presentar una denúncia, s'ha de complir com a mínim amb els següents **requisits**:

- Indicar el nom de l'individu, organització o Estat que la presenta.
- Indicar el representant legal i/o persona que actuï en nom del sol·licitant o dels sol·licitants.
- Establir l'Estat o Estats contra els quals es presenta la denúncia (Estat(s) que ha(n) ratificat el Protocol a la Carta Africana sobre els Drets Humans i dels Pobles sobre l'Establiment d'una Cort Africana de Drets Humans i dels Pobles). Si la sol·licitud és d'un individu o organització no governamental, aquest estat hauria d'haver fet una declaració de conformitat amb l'article 34 (6) del Protocol de la Cort que accepta la competència de la Cort per a rebre aquestes sol·licituds).
- Un resum dels fets (explicar el que va succeir, en particular, especificant el lloc, la data cronològicament i les circumstàncies en què van tenir lloc les presumptes violacions, incloses les agències/institucions estatals que suposadament van estar-hi involucrades).
- Si hi ha documents o proves que demostrin el que va succeir, aquests han d'incloure.

- Informar de l'esgotament dels recursos interns. Indicar totes les queixes que s'han presentat davant dels tribunals nacionals, proporcionant un resum de tots els procediments davant d'aquests tribunals i indicar si hi ha cap procés pendent.
- Declaració de la presumpta violació. Indicar els drets humans presumptament violats de conformitat amb instruments com la constitució nacional, la Carta Africana de Drets Humans i dels Pobles, la Carta Africana sobre els Drets i el Benestar del Nen i d'altres instruments pertinents de drets humans.
- Establir el que es demani a la Cort (què es vol que el Tribunal faci per la persona o a la organització. Es poden demanar allà mateix les mesures cautelars, reparacions, etc.)
- Informar si s'ha iniciat un altre procediment internacional sobre els mateixos fets (si és el cas, cal informar de l'òrgan i l'etapa en la qual es trobi).
- Aportar un llistat de documents destinats a ser adduïts com evidència o prova (els sol·licitants poden presentar proves addicionals en qualsevol moment abans del tancament dels al·legats. Després del seu tancament, han de sol·licitar un permís per presentar aquesta evidència d'acord amb la regla 50 del Reglament de la Cort).
- Indicar l'idioma preferit de correspondència (àrab, anglès, francès, portuguès o un altre).
- Annexar un resum de la sol·licitud (que cobreixi els punts principals dels números de l'1 al 7 anteriors, no més de tres pàgines).

De conformitat amb l'article 27 del Reglament de la Cort, el procediment davant d'aquesta pot ser escrit i, si és necessari, oral. El procediment escrit consistirà en la comunicació a la Cort, les parts i la Comissió, segons correspongui, de les sol·licituds, declaracions del cas, defenses i observacions i de respostes, si correspon, així com de tots els documents i documents de suport, o de còpies certificades dels mateixos. Per una altra banda, el procediment oral consistirà a una audiència davant la Cort de representants de les parts, testimonis, experts o d'altres persones que el tribunal decideixi que ha d'escoltar.

D'entre els casos o situacions que es podrien dur davant la CoADHP, aquests són alguns exemples:

- Detenció, discriminació o amenaces o ús de la violència i de la fustigació, inclosa la persecució i la intimidació, contra persones que mirin d'exercir el seu dret o de promoure el seu dret a la llibertat d'opinió i d'expressió, inclosos els professionals de l'esfera de la informació.
- Activitats als partits polítics d'oposició i dels activistes sindicals, ja sigui com a grup o com a particulars.

Durada del procediment de casos de violació del dret a la llibertat d'expressió (accés a la informació) i d'opinió davant els òrgans del SADHP des de la presentació de la petició fins a la seva resolució final

- Mesures adoptades contra els mitjans d'informació (premsa i radio) o impediments al seu funcionament independent.
- Mesures contra editors i participants en altres mitjans d'informació, inclosos llibres, revistes, pel·lícules, obres de teatre i d'altres arts.
- Obstacles a l'accés a la informació a nivell local, regional i nacional sobre projectes i iniciatives proposades pel Govern per promoure el dret al desenvolupament i obstacles a la participació en el procés d'adopció de decisions, així com obstacles a l'accés a la informació sobre altres temes com la situació del medi ambient i les repercussions sobre la salut, pressuposts nacionals, despesa nacional, projectes de desenvolupament industrial i polítiques comercials.

Durada del procediment de casos de violació del dret a la llibertat d'expressió (accés a la informació) i d'opinió davant els òrgans del SADHP des de la presentació de la petició fins a la seva resolució final

Comissió Africana de Drets Humans i dels Pobles		
Temps mínim	Temps màxim	Temps màxim
1 any i 2 mesos	7 anys i 1 mes	4 anys i 10 mesos

Cort Africana de Drets Humans i dels Pobles		
Temps mínim	Temps màxim	Temps màxim
1 any	1 any i 5 mesos	1 any i 3 mesos

Jurisprudència rellevant de la Cort i de la Comissió Africana de Drets Humans i dels Pobles sobre la llibertat d'expressió

Cort Africana de Drets Humans i dels Pobles

Cas	País	Data de la sentència de fons
Lohé Issa Konaté	Burkina Faso	3 juny 2016
Abdoulaye Nikiema	Burkina Faso	28 març 2014

Comissió Africana de Drets Humans i dels Pobles

Cas	País	Data de la sentència de fons
Kenneth Good	Botswana	31 maig 2010
Scanlen i Holderness	Zimbabwe	3 abril 2009
Zimbabwe Lawyers for Human Rights i Associated Newspapers of Zimbabwe	Zimbabwe	3 abril 2009
Sir Dawda K Jawara	Gàmbia	11 maig 2000
Amnesty International	Zàmbia	5 maig 1999
Media Rights Agenda, Constitutional Rights Project, Media Rights Agenda i Constitutional Rights Project	Nigèria	31 octubre 1998

Fora del SADHP també es podria destacar el cas *The Federation of African Journalists and Other sc. República de Gàmbia*, de la Cort de Justícia de la Comunitat Econòmica d'Estats d'Àfrica Occidental (ECOWAS), de 14 de febrer de 2018.

Altres mecanismes rellevants per a la protecció de la llibertat d'expressió en el SADHP

A més dels casos o peticions individuals, que en essència és el que s'ha analitzat prèviament, també és possible en el marc del Sistema Africà de Drets Humans i dels Pobles fer conèixer a la Comissió Africana les situacions de violacions de la llibertat d'expressió en un país per mitjà d'altres funcions que aquesta té al seu càrrec. Això podria tenir lloc mitjançant:

Informes alternatius als informes periòdics

Els Estats part en la Carta han de presentar cada dos anys un informe sobre les mesures legislatives o altres mesures adoptades, amb la finalitat de donar efecte als drets i llibertats reconeguts i garantits per la Carta. De forma paral·lela a aquests, des de la societat civil és possible fer-li arribar informació que es consideri rellevant i contrasti la informació oficial que se li entrega a la CmADHP.

Visites *in situ*

La Comissió pot dur a terme dos tipus de visites o missions: i) de promoció i ii) de protecció. Dins d'aquesta última categoria hi ha també de dos tipus, una per a ocupar-se de casos concrets i l'altra per una situació més ampla que estigui tenint lloc al país que es visita. Durant aquestes visites des de la societat civil es poden buscar reunions amb la CmADHP o fer-li arribar informació per a que reculli en el seu informe les situacions que interressi destacar.

Interacció amb la Relatoria Especial sobre la Llibertat d'Expressió i d'Accés a la Informació

Amb la finalitat que aquesta compleixi la seva missió i desenvolupi activitats per a millorar la situació de la llibertat d'expressió i l'accés a la informació a partir de l'exercici del seu mandat als següents àmbits:

- Anàlisi de la legislació, les polítiques i la pràctica dels mitjans de comunicació nacionals en els Estats membre.
- Control del compliment de la llibertat d'expressió i l'accés a les normes d'informació en general i la Declaració de Principis sobre la Llibertat d'Expressió a Àfrica en particular.

- Assessorament als Estats membre.
- Desenvolupament de missions d'investigació als Estats membre per a formular informes sobre violacions sistemàtiques del dret a la llibertat d'expressió i la denegació de l'accés a la informació²³⁹.
- Missions nacionals de promoció i qualsevol altra activitat que enforteixi el ple gaudi del dret a la llibertat d'expressió i la promoció de l'accés a la informació a Àfrica.
- Intervencions públiques mitjançant l'emissió de declaracions públiques, comunicats de premsa i l'enviament de crides als Estats membre.
- Registre adequat de les violacions del dret a la llibertat d'expressió i la denegació d'accés a la informació per a publicar-lo en els seus informes presentats a la Comissió Africana.
- Presentació d'informes a cada sessió ordinària de la Comissió Africana sobre l'estat del gaudi del dret a la llibertat d'expressió i l'accés a la informació a Àfrica.

A més d'aquests mecanismes, pel reconeixement i importància que se li dona a la llibertat d'expressió a la Carta Africana sobre els Drets i el Benestar del Nen (article 7), la Convenció per Prevenir i Combatre la Corrupció (article 9) i la Carta Africana sobre Democràcia, eleccions i Governabilitat (article 27.8), se'ls hi pot fer arribar informació que es consideri rellevant a:

■ **Comitè Africà d'Experts sobre els Drets i el Benestar de l'Infant**

Sigui per mitjà de casos individuals o informació genèrica en el compliment del seu mandat.

■ **Consell Assessor de la Unió Africana sobre la Corrupció**

Sense que existeixi un procediment exprés per a que individus o organitzacions presentin denúncies o casos, el Consell pot rebre informació per al compliment del seu mandat, en aquest cas, especialment respecte al dret d'accés a la informació o que per l'exercici d'aquesta permetin descobrir actes de corrupció.

---

²³⁹ Només ha dut a terme una missió d'aquest tipus a Swazilàndia l'any 2006.

Conclusions generals

L'anàlisi individualitzat de cada sistema internacional de protecció dels drets humans, tant dels tres sistemes regionals com de l'universal, ens permet identificar de millor forma què és el que cada regió del món ha aportat o el nivell de desenvolupament en què es troba la llibertat d'expressió i l'accés a la informació, no només per la forma en què es reconeix el dret en els tractats que integren cada sistema, sinó també per les interpretacions que se n'han fet i pel tipus de casos que han estat denunciats.

Així doncs, de tot el que s'ha analitzat i descrit en aquesta *guia* es podrien establir com a conclusions generals les següents:

- El desenvolupament que s'ha fet en el *sistema universal* a partir de les observacions generals, això és, a partir d'una anàlisi abstracta de la llibertat d'expressió i no a partir de casos concrets, ha permès que aquest sistema compti amb majors precisions respecte a l'abast de la llibertat d'expressió i l'accés a la informació.
- Si bé és cert que en el *sistema europeu* no s'estableix expressament en la norma base de reconeixement de la llibertat d'expressió quines són les expressions no protegides o prohibides, aquest sistema compta amb desenvolupaments molt importants en aquest àmbit a partir de la jurisprudència derivada de diversos casos que han arribat a la jurisdicció del TEDH.
- En el *sistema europeu* s'han desenvolupat àmpliament aspectes relacionats amb la responsabilitat en l'exercici de la llibertat d'expressió, així com els límits d'aquesta a partir del dret a la vida privada.
- En el *sistema interamericà* s'inclou expressament la prohibició de censura prèvia com element fonamental per a valorar les restriccions de la llibertat d'expressió; això ha permès que gran part de les anàlisis sobre aquestes restriccions es facin a partir de les mesures que com a responsabilitat ulterior s'estableixen pels Estats.
- Tot i que en el *sistema interamericà* sí que s'estableix quines expressions estan prohibides o no protegides per la llibertat d'expressió, els casos i desenvolupaments jurisprudencials respecte a aquests aspectes són escassos. No ho són però en temes com la importància de la llengua, especialment de persones pertanyents a pobles indígenes, com part de la llibertat d'expressió no només de manera genèrica sinó també en el cas de processos penals.

- El *sistema africà* és el que compta amb menys desenvolupaments ara per ara, degut en part pel nombre de casos que han conegut els òrgans de vigilància, però també per la forma en què és reconeguda la llibertat d'expressió en els tractats que integren aquest sistema.
- En el *sistema africà* no s'estableix expressament quines són les expressions no protegides per la llibertat d'expressió i tampoc han estat desenvolupades a la jurisprudència dels seus òrgans de vigilància. És el cas també de les restriccions que són admissibles i com s'han d'establir, tot i que en aquest àmbit a l'anàlisi de casos tant la CmADHP com la CoADHP han seguit les interpretacions fetes en els altres sistemes internacionals.
- El dret d'accés a la informació té un desenvolupament molt diferent en els quatre sistemes. De tots ells, el que disposa de més desenvolupaments és el sistema interamericà i el que en té menys és el sistema africà. No obstant això, la configuració d'aquest dret com a derivació de la llibertat d'expressió en un sentit ample té en gran mesura el seu punt de partida en els sistemes europeu i universal, malgrat que en el primer es va negar durant anys aquesta derivació directa.
- En tots el sistemes de protecció hi ha una important preocupació per la situació dels periodistes i mitjans de comunicació en general, atès que en tots els sistemes hi ha casos denunciats en què es busca afectar, causar danys, limitar, criminalitzar i sancionar a aquells que exerceixen de manera professional la llibertat d'expressió i l'accés a la informació.
- La llibertat d'expressió i el dret d'accés a la informació han estat reconeguts en tots els sistemes internacionals de protecció de drets humans com elements essencials per a la construcció i consolidació de societats democràtiques, així com per a l'enfortiment de l'Estat de dret i l'efectiu exercici d'altres drets humans.

